

Prefatio in sequentem librum

In nomine domini no

stri Jesu christi ac gloriose virginis Marie mar-
tris eius Incipit Defensorium sacratissimi Mo-
tis pietatis: editum a Fratre Berardino de Bu-
sti ordinis Minorum de obseruantia. Quod continet
duos pulcros tractatus. Atque compositum fuit ad
complacentiam beati patris Fratris Bernardi
ni Feltrini eiusdem Ordinis: qui sepius ipsum
Fratre Bernadinum hortatus est ut aliquid in scri-
ptis redigeret de iustificatiōe ac utilitate ipsius
saluberrimi Montis: dicens ei. Ego liberer vi-
deo scripta vestra.

Tractatus primus A

Mons dei mons

M pinguis Mons in quo beneplaci-
tum est deo habitare in eo. Et eum
dominus habitabit in finem Psal-
mo. lxxv. q. incipit. Exurgat deus et
dissipentur inimici eius: et fugiant
qui toderunt eum a facie eius etc. Et optime appli-
cari potest contra aduersarios Montis pietatis:
qui licet sepe latrauerint contra ipsum sacra-
tissimum Montem et conati fuerint ipsum de-
struere: tamen deus finaliter eos confudit: et in
ipso Monte se habitare ostendit: et ipsum in per-
petuum duratum confirmavit: ac in mundo illu-
stratissimum fecit. De quo turbationem habent
omnes misericordie inimici. Unde de eo inquit
idem propheta psal. lxxv. Illuminans tu miserabiliter
a montibus eternis: turbati sunt omnes
insipientes corde. In predicto etiam psal. lxxv. di-
cit. Mons coagulatus: mons pinguis. i. ex di-
uersis elemosynis coadunatus est iste Mons pietatis
qui rempublicam et communiam omnium incolarum
et voragine hebreorum avarorum macilentam
sua continua subuentione impinguabit. Sequitur
autem predictus propheta ibidem. Ut quid suspicamini
motus coagulatos? Quod dicit contra eius im-
pugnatores suspicantes omnes contractus Montis
esse solum unum contractum mutui: coagula-
tum diuersis circumstantiis: et consequenter usu-
rarium finem eos Qui tamen sunt decepti. Nam sunt
plures contractus ipsius Montis ut infra vide-
bitur. Ibidem quoque subdit prefatus propheta.
Currus dei decem milibus. i. est Mons iste pieta-
tis: educens eos de multis anxietatibus et picu-
lis. Et ponit numerus determinat pro indetermi-
nato. Vel hoc dicitur ad denotandam multitudinem
scholarium istius societatis: per quam pueniunt
ad eternam felicitatem. Sequitur autem propheta
Multiplex. i. est insubuentio. Nam diuersimodo
de puidet vnicuique secundum maiorem et minorem indige-
ntiam: et pro diuersis pauperum necessitatibus. Multi-
tudine letantium: serunt propter ipsum Montem benedi-

ctum. Dominus in eis in sinu in sancto. id est sicut leg-
data in more sinai fuit sine macula et sancta: ita
istius Montis capitula et statuta. Sequitur pro-
pheta ibidem alloquendo ipsum montem. Ascen-
disti in altum: cepisti captiuitatem. id est velint nos-
trum aduersarii pietatis erectus es magnus: et con-
gregasti magnam copiam elemosynarum. Accepisti
dona in hominibus. i. distribuenda. Et eum non cre-
dentes. i. erunt eius aduersarii: inhabitare domi-
num deum. i. in ipso monte. Benedictus dominus
die quorundam prosperum iter faciet nobis deus salu-
tarium nostrorum. Deus noster deus saluos faci-
endi: et domini domini exitus mortis. id est deus qui die
faciet prosperum istum Montem saluare: per quem
multi eribunt de morte hebraicarum voraginum.
Sequitur. Veritatem deus confringet capita in-
imicorum suorum: verticem capilli pambulantium
in delictis suis. Quod dicit contra aduersarios
ipsius Montis. B De deuotione autem christia-
nis qui faciunt ipsum Montem: et pro eius am-
pliatione ac conseruatione laborant. Et de illis
qui se faciunt ascribi in schola Montis: et adim-
plent ea que in ipsius schole capitulis continen-
tur: propter que opera sanctificatur anime eorum:
possumus dicere cum eodem propheta Psalmo
lxxv. Induxit eos dominus in montem sanctifica-
tionis sue. Montem quem adquisiuit dextera
eius. i. in cruce extensa. De quo Monte diuino
quatuor in presenti tractatu considerationes fa-
ciemus. Prima dicitur Contrarietatis. Secun-
da Veritatis. Tertia Solubilitatis. Quarta
appellabitur Probabilitatis.

Bars prima huius tractatus
que dicitur Contrarietatis. E

Pro meliori intel

P lectu omnium infradicendorum ponendi
videtur primo Casus qui talis est.
Quedam communitas ad effugendam voragi-
nem hebraicarum usurarum quibus pauperum
christiani dictum consumuntur: et ut indigentibus
charitativam subuentionem facere possint: habet
certam quantitatem pecunie de communibus redditibus
acceptam: vel ex oblationibus incolarum
vtriusque sexus congregatam ad beneficium et com-
modum omnium indigentium tam de ciuitate quam de
comitatu ac districtu ipsius: ut in necessitatibus
suis habere possint pecuniam per quam sibi et suis
subueniant. Quam quidem quantitatem pecunie
sic congregatam ipsa communitas intendit con-
seruare et custodire ad perpetuum obsequium ip-
sorum indigentium tam presentium quam futurorum:
et inter eos distribuere equaliter quantum fieri
potest secundum indigentiam ipsorum. Et propea statuit et ordi-
nauit modum et mensuram dicte pecunie distribuende

Primitractus Prima pars

Statuēs q̄ cuiuslibet petenti nō liceat dare ultra certā summā pro q̄libet vice cū termino restitue di vsq; ad annū v̄l circa. Et b̄ vt plures possint participare d̄ dicta pecunia. Et vt hec meli⁹ pos sint fieri: deputauit mīstros q̄ custodirēt dictaz pecuniā: z q̄ eā distribuerent inter petentes. ac pi gnoza ab eis acciperent: z suo piculo eā custodi/ rent: z a volentib; restituerent pecuniaz acciperēt: ac pignora eius redderēt. Illor; autē q̄ infra ter/ minū pignora sua nō luerēt: p̄missis banimentis vendi facerēt ex tacto mādato ipsor; mutuarari or;. i. eoz; q̄ pecuniā sub talib; pignorib; mutuo accepissent. Quib; v̄dit; pecuniā ipsam recipe/ rent. z illud qd̄ superesset de pecunia debita fide/ liter ipsis pignorantib; vel alteri cuius magis intererit restituerēt. Et de p̄dictis oib; computū tenerēt. z libros datoz; ac acceptoz;. p̄scriberent et rōnes administratiōis sue redderēt. Quia vero pro p̄dict; expediendis necesse est domū cōdu/ cere idoneā ad tale exercitiū: et pro ea soluere p̄/ sionē. Nō em̄ puenient fieret siue exerceret mu/ tuū in platea. q; idigētes sepe p̄cederent z ma/ xime mulieres. Irē m̄ta possent occurrere picu/ la si n̄ fieret in domo sed in platea. Necesse q; est h̄c capfas ac alia instrumēta ad conuersatiōez; pignoz; necessaria. et p̄dict; mīstros laboz; suorū ac industrie salariū cōpetēs p̄bere. P̄dicta cō/ munitas q̄ nihil aliū oīno re habere intrēdit nec effectualit̄ re habet nisi solā sortē p̄stīta quaz non vult diminui: sed ipsis idigētib; p̄sentib; z alijs p̄ tpe futuris p̄peruo vt dictū est p̄seruari. Sta/ tuit p̄dictā expensam faciendā esse p̄ illos q̄ pecu/ niā accipiēt. Et vt q̄ntū fieri p̄ eql̄iter distribu/ atur: hec expensa: ordinauit q̄ q̄libet eoz; soluat p̄ pecuniā quā accipiet vni⁹ denariū siue aliquid plus vel min⁹ p̄ singulo mense p̄ libra vel floren/ no: existimans se tantū exigere q̄ satisfaciat ad p̄dictā expensam necessariā. Verū q; de futuris cōtingentib; n̄ pōt dari certa rō v̄l q̄ntitas. Si multi erūt petētes z accipiētes de illa pecunia p̄ dicto mō: m̄ti etiā erūt denarij: Esti pauci erūt de illa accipientes: etiā erūt pauci denarij p̄ pre/ dictis expēsis habiti. Declarauit q̄ si in fine an/ ni inuenient tot denarij v̄tra sortē q̄ possint suf/ ficere p̄dict; expēsis: bñ q̄dem Si nō min⁹: tūc illd̄ qd̄ ipsis officialib; deficiet suppleat̄ in anno seq̄nti de redditib; ipsi⁹ anni. Et hoc egit vt ipsi ministri sint magis solliciti ad apiendum Mon/ tē z subueniendū indigētib; ne sibi deficiat salari/ um suū. Si autē plures denarij reperi fuerint q̄ sint necessarij p̄ dict; expēsis: tunc fiant banni/ mēta vt illi q̄ intendūt re habere illā ex crescentiā sibi cōtingentem teneant cōparere infra certū tpe: puta q̄ndecim diez; ad habendā illā: et eis dabit̄ p̄ p̄tingenti portione in q̄rtū erit possibile. Et idē fiet illis q̄ post acceptū mutū infra q̄ndecim di/ es prestati fuerint se intendere re habere ex cres/ centiā illā p̄ sua p̄sequa erit. Illi autē q̄ nec presta

bunt infra p̄dictū tpe: nec post bānimenta p̄dicta p̄parebūt in termino assignato: ex nunc pur ex tunc: et ex tunc pur ex nunc intelligant esse conten ti. Immo mādare ipsis officialib; q̄ amore dei pro ania eoz; z suor; mortuoz; illaz ex crescentiā erogent paupib;: et in pios vsus cōuertāt de cō sensu duoz; sacerdotū vel religiosoz;: aut alioz; hoim bone fame z vite. Itē ipsi qui de dicta pecunia accipiēt intelligant mādare p̄dictis offici alib; q̄ si infra annū ab accepta pecunia nō resti/ tuerint eā ac pignora sua nō luerint: vendi ea fa ciant ad hastā: et sibi restituant de p̄cio eoz; illud qd̄ superit: deduct; oib; p̄dictis expēsis z sala rijs cū ipsa pecunia habitata: ita q̄ mōs totalit̄ ser uet̄ indēnis. Et p̄dictis oib; ordinatiōib; cōsens; sic libere z sponte populus ad b̄ specialit̄ conuo/ catus. Et p̄fata om̄ia statuta et alia circa ipm̄ Montē ordinata facta fuerunt auctoritate dñi Ep̄i illi⁹ diocesis vel ei⁹ vicarij generalis. et sicut p̄ncipis secularis. Querit̄ modo. Nunqd̄ pre dicta recte z fm̄ deuz; ac sine alicui⁹ vsure z pcti vicio fieri potuerūt. **D** Respondēt q̄daz nō bñ intelligētes: q̄ nō Qui suā falsam opinionē mltis roborare nitunt̄ argumētis. Quoz; dicta nō solū fidelit̄ recitabo: sed etiā oia q̄ ali q̄ modo contra ipm̄ Montē ad duci possent referā: quia veritas mag; exagitata: mag; splēdescit i lucez;. c. li. xxxv. q. ix. Arguant q̄ aduersarij p̄erat; z di cant q̄cqd̄ volunt Sciētes q̄ euz; hec plene: imo nec aliq̄liter semiplene: imo nullaten⁹ illa q̄ con/ tra Montē opposuerūt. p̄bare potuerint de iure veniūt. p̄ om̄i expensa z dāno qd̄ ex hac oppositiō/ ne Mons ipse p̄tulit condēnā dī. c. statumimus. in p̄iculo adijciētes. de elec. li. vj. **E** Primo igit sic arguit. Dis cōtract⁹ mutui in q̄ puerit̄ finis p̄ncipalis ipsi⁹ mutui est illicitus. Bit em̄ **P**hs. i. j. Pol. et. j. Eth. ac. ij. P̄phys. et b. Tho. in. j. contra gentiles: q̄ ratio eoz; q̄ sunt ad finē sumitur ex fine. Et sic ea que sunt propter finem rātū habēt de bonitate vel malicia: licito vel illis; to: rectitudine vel p̄uersitate quantum cōcordāt vel discordant a suo fine. Sed iste contractus mutui est huiusmodi: q; in eo puerit̄ p̄ncipalis finis mutui. Ut em̄ inq̄t̄ **P**etr⁹ de Tarant. i. ij. sentent. dist. xxxvij. et bñs Tho. in suo libello de vsuris. in tractatu d̄ restitutionib;. c. j. Finis p̄ncipalis p̄pter quem introductum est ipm̄ mu/ tuum tam de iure diuino q̄ ex iure naturali: est subleuatio indigentie proximi. Sed in tali con/ tractu iste finis puerit̄. quia indigentia proximi non subleuatur sed pot⁹ auget̄. Qui em̄ an̄ mu/ tuū erat paup; post redditiōē mutui est paupes rior. quia subtrahit̄ sibi de sua substantia tantū pro libra vel floreno pro singulo mense quo reci/ nit pecuniam. q̄ zc. **S**ecdo sic arguit. Dis cōtract⁹ mutui in q̄ puerit̄ natura z ratio ipsi⁹ mutui est illicit⁹. Et idē est de alijs omnib; contractib; contentis sub iusticia cōmutatiua. s.

que dicitur Contrarietatis

venditio: transmutatio: deposito. et sic de alijs
 Qd patet per ea que habent et notant in c. cu di
 lecti. de emp. et ven. et in l. ij. l. d. rescin. ven. et in
 c. in ciuitate. et c. nauigati. de vsur. et in c. pmu/
 rationes. et c. iniustiu. de rez pmu. et Rich. d. me
 dia villa in suo qdlib. et Scoru in. iij. dist. xv. et
 beati Tho. ij. q. lxxvij. Sed in isto contractu mu
 tui puerit natura et ro ipsi mutuus. qz mutuu
 de sui natura debet esse gratuitu. als est vsura.
 De q p oes doc. in rubrica de vsuris in antiqs.
 et in l. ij. §. mutui datio. et l. rogasti. §. si tibi. ff.
 si cer. pe. An ingi veritatis chis in qe Lu. vj. c.
 Mutuu date nihil inde sperantes. Transsumi
 p. iue in c. cosulur. de vsur. et in c. conqst. eodez
 tit. ait glo. qz duo contractu de sui natura snt gra
 tuiti. l. mutuu et comodatu. et qz si mutuu no sit
 gratuitu: statim est vsura. Et idē de glo. i. §. qd
 aut. xij. q. iij. et Alex. de Ales in. iij. p. sūme. q.
 lx. vj. de pcepto mutui. in pmo mēb. o. et oes the
 ologi: canoniste: et legitē idē tenēt. Et pbat etiā
 bec vitas p. c. ij. et iij. p. iij. q. iij. In isto aut mu
 tuo Mutui no mutuus grat. qz oportet solue
 re denariu p libra vel floreno. q est licituz. quia
 in eo puerit natura mutui. **S** Et aduertē
 dū fin predictos aduersarios qz ista gratitudo
 siue istd gratitū no cōsistit solū in hō ipse mu
 tuas nihil recipiat vltra sortē in seipō. Sed p
 cipaliter p̄sistit in hoc qz ipse recipiēs mutuū no
 cogat vel inducat ex pncipali intētiōe vel pacto
 soluere aliqd vltra sortē rōne mutui. Neqz em̄
 min⁹ gnat accipiēs mutuū si rōne ei⁹ cogat sol
 uere aliqd vltra sortē alteri tertio: qz si illd p̄sol
 ueret ipi mutuati. Ex vtroqz em̄ gnat ipse acci
 piēs mutuū. Parz at referē qd ex eq̄pollētibz sū
 ar. c. liz. ex qdā. d. testi. et. l. certū. ff. si cer. pe. Si
 cut qz n̄ pōt mutuās licite recipere aliqd vltra sortē
 rōne rei mutuate pncipali intētiōe vel pacto
 p seipō vel vt adq̄rat sib̄ ipsi. Ita nec p alio: vel
 vt adq̄rat alteri. Et h̄ patet in ruzore qz sicut non
 pōt adq̄rere sib̄ ipsi p̄ dicto mō: ita nec etiā pu
 pillo suo. xlvj. di. c. sicut nō suo. in tex. et in glo. et
 in c. qd nō licet. d. reg. iur. l. vj. in tex. et in glo. et
 notat Alex. de Ales i suo trac. d. vsur. et b. Tho.
 mas vbi s̄. Et sicut nō p̄t qz ex mutuo accipere vl
 tra sortē vt adq̄rat sib̄ ipsi: ita nec etiā vt illd det
 paupibz. qz sub p̄ceptu pietatē nō est ipietas cō
 mitteda. de p̄rouer. i. si. c. j. et j. c. Nō est pu
 tāda. et xxx. q. j. c. Nolle. et. xij. q. v. ca. forte. vbi
 p̄t: qz nō sūt faciēda mala vt eueniāt bona: fm̄
 dictū apli ad Roma. iij. Si qz nō ē licitū dicere
 vnu mēdaciū p q̄cūqz vilitate. c. sup eo. d. vsu.
 multo min⁹ ē licitū fenerari vt subuentat indi
 gētibz. An nec etiā p̄t qz recipere vltra sortē ex mu
 tuo mō sup̄ dicto: vt illd adq̄rat captiuus et de
 puter eoz redēpriōi. c. sup eo. de vsu. in tex. et in
 glo. De q̄ plene p̄ Host. in sūma. in ti. de vsuris.
 in. §. An aliq. et p̄ Jo. an. in c. p̄tm. de reg. iij. l.
 vj. in mercuri. Qui dicunt qz p̄tractus vsurari⁹

nō debet p̄mitti p̄ter aliqd bonū qd inde videz
 at oziri: nec p̄ter aliqd malū qd inde videat cui⁹
 tari. et allegat c. in oibz. de vsu. et c. q̄q̄. co. et. l.
 vj. et c. Neqz. xij. q. ij. Et idē dixit Pe. de anch.
 in repetitione regule p̄cti venia. i. vj. vbi allegat
 multa iura hoc p̄bātia que cā breuitatē omittit
 Et de hoc nō est aliq̄ten⁹ dubitandū. Poti⁹ em̄
 qz debet tolerare oēm penā et mortē qz p̄ctū cō
 mittere. d. c. Neqz. et. cita ne. xij. q. v. et. c. fact⁹
 extra d. his qz vi met⁹ ve cā fi. et. c. p̄mū itaqz. xij.
 q. ij. An Ansel. in. li. de similitudinibz. c. penul. ait.
 Si p̄ctū est in honore deū: hoc hō non debet
 facere etiā si necesse esset q̄cqd de⁹ nō est p̄ire. Et
 go mlto min⁹ licitū est peccare p vsurā vl̄ aliter
 p aliq̄ vilitate vel cōseruatiōe ciuitatē. Prefea
 qz mutuū debeat esse oīno gratuitū pbat per dis
 ctū pbi in. j. P̄b̄si. vbi ait qz ea qz sunt d̄ ratione
 diffiniētū: sunt etiā de rōne diffiniēti. sicut ea qz
 sunt de rōne animalis: sunt etiā de rōne hoīs. Lu
 ḡ de rōne mutui sit ipa datio: qz patet ex hoc qz
 iste p̄tract⁹ alio noie vocat mutuū datio: vt patz
 in. l. j. ff. si cer. pe. et per Sco. in. iij. dist. xv. q. ij.
 Oportet qz ea qz sunt de rōne dationis: sint etiā
 de rōne ipsi⁹ mutui. De rōne aut dationis est oī
 moda liberalitas. vt inq̄t sc̄tus Tho. i suo trac.
 de vsur. in pn. vbi ipsemet facit istā eandē rōem.
 An sicut elemosyna de cui⁹ rōne est ipsa datio:
 iuxta illud Lu. xij. Date elemosynā: debet eē oī
 no gratuita. ita qz paupes ipsam recipiētēs nō co
 gan⁹ rōne accepte elemosyne aliqd ḡuamē subi
 re vel aliqd soluere. qz als p̄ueteret rō et natu
 ra ipsi⁹ elemosyne qz req̄rit oīmodā gratitudinē
 ac exclusiōnē cuiuslibet oneris a recipiente. Ita et
 ipm mutuū de cui⁹ rōne est ipa datio. vt patz
 Lu. vj. vbi. Mutuu date et. An etiā d̄ secūda
 elemosyna: debet eē oīno gratuitū: et ab oīni gra
 uamine recipiētēs penit⁹ alienū. als erit illicitū.
 et cōsequēter: in casu n̄ro videz reprobadū. **D**
Tertio sic arguit. Oīs p̄tract⁹ mutui qz est p̄ ius
 sticiā est illicit⁹. qd patet. qz iusticia habet rōnez
 debiti. et debitū h̄ rōnem p̄cepti. iuxta illud ad
 Rho. xij. Reddite oibz debita. et p̄seq̄nt illd qd
 est p̄ iusticiā: est p̄tra debitū et p̄ceptū. et p̄ p̄ns
 p̄ctū mortale et illicitū. Nā iniusticia in suo ge
 nere est p̄ctū mortale qz p̄riat charitatē. vt per
 Tho. ij. q. lxx. Sed iste cōtract⁹ mutui est p̄ ius
 sticiā. qz fm̄ P̄bm. v. Erb. vbi Alber. magnus et
 sc̄tus Tho. Ad iusticiā cōmutatiuā req̄rit qz rā
 tū sit datū q̄ntū acceptū: ita qz vnum nō excedat
 aliez. als recedit ab eq̄litate: et māifeste sit p̄ ius
 sticiā: et ille qz pl⁹ habuit tenet ex debito iusticie
 illud restituere vt fiat eq̄litas inf̄ eos: et iusticia
 seruet. Lū ḡ in isto p̄ctu mutui nō seruet eq̄litas
 in dando et recipiēdo. qz plus recipit a mutuate
 qz dedit. qz ē illicit⁹ p̄t ineq̄litate iusticie cōmu
 tatiue. Mutuu ei siue mutui datio ē spēs iustici
 cie p̄mutatiue: vt declarat. b. Tho. ij. q. lxx. ar. 3.
 et Sco. in. iij. di. xv. q. ij. Et p̄nt tales mutuatē

Primi tractatus Prima pars

tenent restituere illā excreſcentiā illis ī q̄b̄ eam
repperūt. 2 amplius nō debēt aliqd̄ recipere vltra
fortē. q̄ vt d̄r in c. si fenerauer. xij. q. iij. Ille qui
mutuū dat 2 exigit aliqd̄ vltra fortē mutuat: 2
stacim facit 2 iusticiā: 2 sic est fenerator seu vsu/
rari. et idē h̄r in duob; c. seq̄n. Et in c. vsu. eadē
q. 2 cā d̄r. Usura est cū pl̄ accipit q̄ dat. et idē
h̄r in c. in ciuitate. 2 in c. nauigari. de vsur. Nō ei
pōt q̄s exigere vnū denariū: imo nec q̄d mīmū
vltra fortē pro mutuo sine vicio vsure. vt i. l. ros/
gasti. §. si tibi dederō decē. ff. si cer. pe. 2 in. l. si ti/
bi decē milia. in pn. ff. de pac. 2 in. l. cū vltra. L. d̄
nō nūe. pecu. 3 Quarto arguit sic. Dis cō/
tract⁹ mutui q̄ est 2 pceptū dei est illicit⁹ vt oib;
patet. sed iste cōtract⁹ Mōr̄ est 2 diuinum p̄ce/
ptū. §. 2c. Quā h̄r hoc sit vtz parz. Nā Levi. xv.
d̄r. nō accipies a fratre tuo vsuras: ne ampli⁹ q̄
dedisti: 2 frugū supabū dātā nō exiges. Et Lu.
vj. inq̄ saluator. Mutuum date: nihil in despy/
antes. Qd̄ exponit Nico. de 2 pra. di. Nihil. sic
tra fortē: nec futū: nec aliud. sed ex charitate q̄
est principiū et rō merendi ap̄d deum. Nec ille
Lū §. in b̄ mutuo recipiat aliqd̄ vltra fortē: vt
detur eē illicitū. q̄ 2 dei voluntatē 2 pceptū. R
Quinto sic arguit. Dis 2 tract⁹ mutui q̄ est 2
charitatē pximi est illicit⁹. q̄ talis 2 tract⁹ est 2 il/
lud pceptū dei Mar. xij. Diliges pximū tuum
sicut teipm: et cōseq̄nter est pctm̄ mortale: s; iste
cōtract⁹ mutui est 2 charitatē pximi. q̄ cū dānis
ficat subtrahendo ei vnū denariū p̄ libra v̄ flo/
reno singlō mēse: qd̄ videt pctm̄ sile homicidio.
Un̄ vt refert Tull⁹ in. ij. de offi. cū interrogat⁹
fuisse Lato: quid esset fenerator: r̄d̄it. Quia ocy/
cidere. q̄ si di. a pari iudicari. Et in. ij. eiusdē ope/
ris inq̄ ip̄e Tullius. Detrahēre aliqd̄ alteri: et
hoiem hois icōmodo suū augere cōmodū ma/
gis est 2 naturā q̄ mors. Ido Sextus pytago/
ric⁹ dicebat. Qualē vis tibi pximū tuū esse: talē
esto et tu pxis tuū. q. d. Sic velles tibi libere et
grat⁹ mutuari: ita 2 tu libere et grat⁹ mutua px/
imo: alit nō suas regulā fraterne charitatē: imo
nec legē naturalē q̄ vult vt factas alteri qd̄ vel/
les tibi fieri. c. j. di. j. Tales ḡ mutuanes 2 aliqd̄
plus ab egeñs recipientes: fm̄ p̄dictos aduersa/
rios mōr̄ addūt afflictōes: afflictio 2 legē diuus
ff. de of. p. 2 extra de cle. egro. c. ex pre. cuz ibi nō.
Et vident siles illis q̄ naufragantes spoliāt reb;
suis. q̄ tenent ad restitutionē: nō obstantē 2 ria cō/
suetudie: fm̄ Rayn. 2 Host. in sūmis suis q̄ al/
legat rex. i. l. si q̄ naufragio. ff. d̄ incā. rui. 2 nau.
et etiā extrauagētē Federici q̄ incipit. Ad dec⁹ 2
honorē impj. ḡ etiam tales mutuanes tenent ad
restōes: 2 ria 2 suetudie nō obstantē. 2 Sexto
arguit sic. Dis 2 tract⁹ mutui i q̄ est speciali stat/
uto vel pacto: seu alia obligatiōe p̄cedente rōne
mutui vel rōne alicui⁹ sibi naturaliter vel regu/
lariter ac inseparabilē annexi pecunia parit pecu/
niā: est vsurari⁹ 2 illicit⁹. Un̄ d̄r P̄bus. j. Pol.

ca. vij. q̄ vsura: grece dicit caros: qd̄ est pe⁹ lati/
ne. q̄ vsurari⁹ vult q̄ pecunia pariat sibi fructū
2 naturā suā. Et i. c. sicut h̄. xlvij. di. d̄r: q̄ vsure
arte neq̄ssima ex auro aurū nascit. Nec ḡ ē vna
ex p̄ncipaliorib; causis positis a doctorib; in ru/
br. de vsur. q̄re vsura est p̄bita: q̄a viciū est 2
naturā vt pecunia germinat pecuniā q̄ naturā l̄r
nō est ap̄a germinare: sed est tm̄ mēsurā rerū. l. j.
ff. de 2 tra. em. 2 c. cūciēs. lxxvij. di. Et iō vsura
rij abutūtur vsu pecunie: vt declarat Jo. moan
c. j. de vsur. li. vj. 2 Jo. de anania. 2 Panoz. i rus/
br. de vsu. Scdm̄ em̄ p̄bm. j. Pol. 2. v. Esh. pec/
unia p̄ncipalr̄ est inuēta ad cōmutatiōes factē
das. et ita ei⁹ p̄p̄ius 2 p̄ncipalis vsus est ipsius
consumptio siue distractio. Quap̄ op̄ cōcludit
ex p̄dictis q̄ q̄ pecunia nō habet ex natura sua ali/
quem fructū vt h̄nt alia ex se germinatā. s; tm̄
p̄uenit aliq̄s fruct⁹ ei⁹ ex industria alteri. §. vt
tis. vt ait Sco. in. iij. di. xv. q. ij. Industria autē
bu⁹ nō est illi⁹ q̄ pecuniā mutuat. ḡ ille volens
recipere fructū de pecunia vult h̄re fructū de idu/
stria aliena et de re nō sua: qd̄ est illicitū. 2 b̄ etiā
d̄r Rich. in. iij. di. xv. ar. iij. 2 Alex de Bles. i. ij
pre sūme. q. lxxj. ar. ij. inq̄. Accipere vsurā est con/
tractare re alienā manentē alienā 2 de illa facere
vt de sua. h̄ autē est malū fm̄ se 2 2 ius naturale
Un̄ ḡ ex mutuo aliqd̄ exigit vltra fortē: accē/
pitur emolmētū de vsu rei q̄ nō est sua sed trās/
lata in dñitū alteri. Nā mutū ex eo d̄r q̄ de/
mco tuuz fiat. l. ij. §. appellata. ff. si cer. pe. Unde
Sco. vbi s̄. ait q̄ b̄ sonat vocabulum mutuo. i.
do tibi meū. ḡ qui p̄cedit pecuniā mutuo nō ma/
ner dñs ipsi⁹ pecunie mutuate: 2 ideo nō pōt sibi
bi dicta pecunia nō sua: fructū parere sine vicio
vsure. Nō em̄ d̄r h̄re fructū ei⁹ rei cui⁹ nō h̄r p̄/
culū. l. si is q̄. §. si quē q̄stū. ff. cōmo. Periculum
autē rei p̄tinet ad dñm̄ ipsi⁹. l. q̄ fortuit⁹. L. d̄ pig/
acti. S; in mutuo Mōr̄ ex speciali statuto v̄/
pacto seu alia obligatiōe p̄cedente rōne mutui vel
salte rōne alicui⁹ naturalr̄ 2 regularr̄ 2 inseparabilr̄
annexi pecunia parit pecuniā: q̄a ex tali pecunia
mutuata recipiūt ip̄i mutuanes denariū p̄ libra
vel floreno singlō mēse. Un̄ duodecim libere vel
floreni generāt duodecim denarios in mēse: et i
anno. 144. ḡ iste 2 tract⁹ est illicit⁹ 2 vsurari⁹. Nec
obstat si dicat q̄ istud mutū nō generat ibi il/
los denarios p̄ libra: cū pecunia mutuata nō sit
ibi cā p̄ se: sed causa p̄ accidēs: eo q̄ ipsa pecunia
sit ibi solū causa sine q̄ nō. Sed cā p̄ se solutiōis
illi⁹ excreſcente vltra fortē est locatio opeꝝ ipsoꝝ
officialiū: 2 locatio dom⁹ ad 2 seruādū pignora.
Quia r̄ndet q̄ fm̄ beatū Tho. in. iij. sen. dist. j.
q. j. ar. iij. q̄ strūcula. j. Causa sine q̄ nō: est causa
p̄r accidēs si nihil omnino ibi operet. Si autē
ibi aliquid operetur est causa p̄r se: vt etiā dicit
p̄b; in. v. metaph. Lū igit ip̄m̄ mutū nō solum
cooper̄ sed p̄ncipalr̄ operet: cū influat in ip̄m̄ lucꝝ
siue excreſcētā: sequit q̄ ē causa p̄r se ḡ pecunia

que dicitur Contrarietatis

mutuata p se generat pecuniā in tali p̄ctu. Et p̄
 dicta p̄firmant p̄ sniam b. Thome i. j. q. lxxxv.
 ar. v. vbi ait. q̄ cā augmētata vel diminuta: etiā
 effectus p̄ se auget v̄l diminiuit. Sed i isto cōtra
 ctu mutui augmentata v̄l diminuta pecuniā: lu
 crū siue pecuniā auget p̄ se v̄l diminiuit. vt patet
 tā p̄ statutū q̄ p̄ euidētiā facti. Nā fm̄ statutū
 vbi vna libra v̄l floren⁹ generat vnu denarium
 in mēse. duodecim libe v̄l floreni generant. xij.
 denarios. z sic crescēte pecuniā mutuata: crescit
 excrescētia. q̄ mutui siue pecuniā mutuata ip̄sis
 indigētibz: est cā p̄ se ip̄si⁹ lucri vcl pecunie solu
 te vltra sortē. et p̄sequēter iste cōtract⁹ ē vsuraria
 p̄auitate labefact⁹. **M** Seprio arguit sic
 Dis cōtract⁹ p̄ quē aliq̄s de iure d̄r z conuincit
 esse vsurari⁹ manifest⁹: est vere et formalr vsu/
 rari⁹. als seq̄ret q̄ effect⁹ in plus se bzēt q̄s cā. qd̄
 est falsum z p̄ pbm̄ in. j. Postē. Itē seq̄ret q̄ p̄
 iura fiet iniuria ip̄i vsurario si p̄ ea conuincēret
 et puniret vt vsurari⁹ ex aliq̄ qd̄ nō esset manife
 ste vsura. Sed cōtract⁹ mutui Nōr̄s est tal⁹ q̄
 de iure d̄r z conuincit cē vsurari⁹ manifest⁹. Nō
 patet. q̄ de silibz idēz est iudiciū. c. venerabilibz.
 de sen. excō. li. vj. et c. in caus. de re iud. Tunc sic
 Illi q̄ exercēt cōtract⁹ q̄ sunt silis forme dicunt
 z conuincunt esse silis cōdictōis. s. bone vel male
 Sed illāmet formā quā faciūt et seruāt iudei
 et vsurarij manifesti mutuando ad vsurā faciūt
 et fuāt illi de mōre. Lū igit iudei z vsurarij ma
 nifeste p̄ talē formā dicant z conuincant esse vsu
 rarij manifesti. q̄ z p̄sidētes Nōr̄s dicunt z cō
 uincunt esse vsurarij manifesti p̄ eandē formā
 Nā sic iudei z vsurarij manifesti tenēt mēsam.
 paratā siue bāchū: officii ales q̄ cū libris: z acci/
 piūt pignora p̄ mutuo: et aliq̄d p̄ libra vel floren⁹
 nō p̄ singulos mēses. Sic etiā faciūt ip̄oz p̄sidē
 tiū Nōr̄s officiales: q̄ vsurarij manifesti sūt cō
 sēdi. q̄ vbi est eadē rō: idē ius statui debet. l. il
 lud. ff. ad. l. aq̄. l. a. ticio. ff. de r. ob. c. trāslato. de
 cōsti. et c. inter ceteras. de resēp. **N** Octauo
 arguit sic. ois p̄tract⁹ mutui q̄ ē vsurari⁹ ex inten
 tiōe z forma: est vere z formalr vsurari⁹. q̄ for
 ma ē q̄ dat esse rei. vj. p̄p̄si. z s̄z amb. i. li. d. offi.
 Intentio tua opt tuo nomē iponit. S̄z p̄cē⁹ mu
 tui mōr̄s ē vsurari⁹ ex intentione z forma. qd̄ p̄z
 p̄mo q̄rū ad intentionē. q̄ nō alit mutuarēt illi
 de Nōre nisi cū certa expectatōe illi⁹ excrescen
 tie vltra sortē. vt patz ex statuto et euidētiā facti
 Nū āt doctores volūt pbare aliq̄uē vsurariū et
 mutuante p̄ncipalr p̄pter lucz bñdū vltra sortē
 dīcūt q̄ tūc b̄ est q̄n alit nō esset mutuarur⁹. Et
 idēz tenet b. Tho. i q̄onibz de malo. q. xij. z Ho/
 st. i. sūma. li. v. i. ti. d. vsur. z cōiter oēs theol. ac
 canoniste. Quātū hō ad formā sic arguit. Illi cō
 p̄tract⁹ q̄ sunt eiusdē forme specifice: sunt eiusdē
 speciei. sed iste p̄tract⁹ mutui est eiusdem speciei
 cū p̄tractibz vsurarioz q̄ p̄cē⁹ s̄t vsurarij ex for
 ma z intentione vt patz p̄ euidētiā facti. q̄ z cē **D**

Nono sic arguit. Dis cōtract⁹ mutui in q̄ et
 pacto pōit capitale. z lucz sub certitudine: ē vere
 z formalr vsurari⁹. vt d̄clarat Rich. de med. vit.
 in. iij. dist. xv. ar. vl. q. v. s̄z cōtract⁹ mutui mōr̄s
 est b̄mōi. q̄ ip̄i mutuantestā p̄ capitali q̄s p̄ lu
 cro incūbūt pignori. nec alicui mutuarēt nisi p̄
 mo daret eis pign⁹ de q̄ possit extrahi fors mu
 tuata z lucz vni⁹ denarij p̄ singlo mēse. p̄ libra
 v̄l floreni. q̄ ē vsurari⁹. **P** Decio arguit sic
 Dis cōtract⁹ mutui cui cōpetit p̄fecta diffinitio
 vsure ē vsurari⁹. q̄ cui cōpetit diffinitio: cōpetit
 diffinitū. vt no. in. l. j. circa p̄n. ff. d. dolo. z. bñ ar
 guet. a vera z formalī diffinitōe ad suū diffini
 tum fm̄ sniam p̄h̄. j. p̄p̄si. et. vj. ac. x. metaph.
 S̄z mutuo Nōr̄s p̄p̄t formalr z p̄fecta diffi
 nitio vsure z ois ei⁹ d̄scriptio. q̄ ē vsura siue vsu
 rari⁹. Usura ei diffinit sic a b. Amb. vt b̄. xij.
 q. iij. c. pleriqz. Usura ē q̄ d̄cūqz accidit sorti. fm̄
 hō Monal. z Ray. i sūma. i. ti. d. vsu. Usura ē lu
 crū ex mutuo pacto debitū v̄l exactū. Hof. āt in
 sūma co. ti. d̄r: q̄ Usura ē q̄cqd̄ sorti accedit itē
 tione p̄cedēte v̄l pacto Salicet⁹ hō i Rub. L. eo
 dē ait Usura ē q̄ p̄p̄ vsū pecunie dat. Brechieps
 etiā floreni. in. ij. p. sūme sue ti. j. d̄r: q̄ bec ē diffi
 nitio Theol. Usura ē lucrus ex mutuo p̄ncipalr
 incētū. Post. autē in sū. in. ti. de vsu. S̄z qd̄ sit vsu
 ra: lat⁹ eā diffinit di. Usura ē q̄cqd̄ solutiōi pec
 unie mutuate accedit ip̄si⁹ rei vsus gr̄a: pacto e
 inposita: v̄l hac incētiōe h̄ita in p̄ctu v̄l exactōe
 ex post facto. Nec ille. Dēs āt iste diffinitōes cō
 p̄tūt mutuo Nōr̄s: vt patz ex p̄cedētibz. q̄ z cē.
Q Undecio arguit sic. Pro eo qd̄ q̄s q̄s face
 re tenet p̄cēm ē pecuniā erigere. sed ciues tenent
 subuenire necessitatibz cōitat. z p̄nt p̄p̄ h̄ colles
 crari. vt no. in. l. j. s̄. plene. ff. qd̄ cuiusqz vni. no.
 Et pulcre notat Pe. d̄ Anch. i sua celebri. q. dis
 putata q̄ incipit Antiquis et modernis t̄pibz. et
 no. in. l. oēm. L. de op. publ. et p̄ Bar. in. l. iij. s̄.
 actor. ff. d̄ re iud. et p̄ Inno. i c. grauē. d̄ sen. excō.
 Immo debēt q̄s h̄ facere. q̄ rhomantis fuit cha
 rior sal⁹ patrie q̄s liberoz. l. postliminiū. s̄. fili⁹.
 ff. d̄ capti. z postli. re. z. l. m̄ime. ff. de rel. z sū. fu.
 q̄ z s̄lir in casu n̄ro ē dicēdū q̄ q̄s debeat subue
 niri paup̄ibz cōitat p̄ mutuu Nōr̄s: nō exigendū
 do aliq̄d salariū p̄ admistratiōe sua. In casu ei
 necessitatis p̄ri tenet q̄libet h̄is facultatē ei q̄s
 mutuarē fm̄ Sco. i. iij. di. xv. z d̄m̄ Laurē. de
 Rodol. i c. cōsuluit de vsu. in apparu nigri. i. ij.
 q. Tūc ei mutuu est d̄ p̄cepto. vt p̄bari p̄r p̄d. c.
 cōsuluit. Et rō pōt assigri. q̄ in necessitatibz oia
 sūt cōicāda. c. sic b̄. xlviij. di. z c. dilectissimis. xij
 q. j. Lōstat autē q̄ ille mortāl̄r peccat q̄ exigit pec
 unia p̄ eo qd̄ q̄s facere debet. vt patz i collatōe
 ordinū z b̄nficioz. j. q. ij. q̄p̄pio. et p̄ tota illā. q.
 Patz etiā i iudice q̄ dz gr̄as iusticiā m̄strare. c.
 cū ab oī specie mali. d̄ vi. z ho. cle. c. nō sanc. xij.
 q. v. z. l. venales. L. q̄n puocare nō est necessē. et
 c. Nō licet. xj. q. iij. et. ff. de condi. ob tur. cā. m. l. j.

Primi tractatus Primi pars

et per totū. **R** Duodecimo arguit sic. Vali-
dum est argumentū a sufficienti p̄tū enūmera-
tione. l. p̄tū furioso. ff. de his q̄ s̄ sui vel ali. i. u. z in
sti. de act. §. actionū. et c. qm̄ cōtra fallam. de p̄-
ba. z. c. venerabilē. de elec. Sed certi sunt casus
in q̄bus p̄ter certas p̄ticulares causas licitū est
aliqd̄ recipere vltra sortē. q̄ ponunt p̄ glo. ordina-
riā z doc. in c. conq̄st. de vsu. z p̄ Jo. de Anania
in. c. j. eodē. ti. in. ip̄. colūna. in. v. ex p̄dices. et per
Ray. Donal. Sof. Tancre. z Hosti. in eoz sū-
mis. et p̄ theol. in. iij. di. xv. et ab Alex. de Ales i
ij. p̄. sūme. q. lxxv. in p̄mo mēbro. et non iudicat
vsura. Lū igit̄ iste casus mutui Mont̄ nō con-
numeret̄ inter illos; nec sic eadē rō. q̄ remanet in
regula p̄hibitiva. qz acceptio in q̄busdāz firmat
regulā in ceteris. l. nā qd̄ liq̄de. ff. d. pe. le. et c. ij. d
conu. lepro. et c. in n̄ra. de sepul. et notat Dinus
in rubrica de reg. iu. Et facit ad p̄dicta q̄ cū ali-
qd̄ generalit̄ p̄hibet̄; intelligit̄ p̄hibitū oē qd̄ nō
est specialit̄ cōcessum. Le. exiui de padiso. §. por-
ro cū dicit̄ sanc̄. de p̄. sig. Tertiodecimo ar-
guit sic. Euitāda est oīs via p̄ quā malicijs et s̄-
gm̄c̄s atq; fraudib; cā p̄beat̄. c. sedes. de rescrip.
c. q̄nto. et c. significante. de diuoz. z. l. cuz is. §. si
cū lex. ff. de transac. z. l. in fūdo. ff. de rei v̄. Om̄
tanta est hoim̄ malicia vt oib; puidere n̄ possit.
c. vt circa. de elec. in. vj. et ibi glo. Et ideo aufere
da est occasio d̄linq̄ndi. l. j. circa p̄n. ff. nau. cau.
sta. et isti. vi bono. rap. §. sed nedū talia. et. l. ma-
gis puto. §. si pupillus. ff. de rebus corū. z. l. j. §.
sed et si q̄s. ff. de car. edic. Quia q̄ vsurarij mille
varios modos iueniūt ad coopiendā iniq̄tatem
vsuraz. ideo nō debet p̄mitti aliq̄ palliatio ini-
q̄tat̄; s̄m̄ Inno. in. c. j. et i. c. debitores. de iu. iu.
et in c. ad nostrā. de emp. z ven. et cōsequit̄ iste cō-
trac̄ mutui n̄ debet tolerari sub q̄ palliant̄ vsu-
re sub sp̄e interesse z pietatis. aliter; parimō vsu-
rarij dicerēt se accipere vltra sortēz p̄ necessarijs
exp̄sis z p̄o interesse; aut p̄ elemosynis facien-
dis. Et sic fieret fraus oib; iurib; que vsuras et
vsurarios detestant̄ z p̄hibēt. vt in c. vsuraz vo-
raginē. d. vsu. li. vj. et in c. q̄a in oib; co. ti. in an-
tiq̄s. **T** Quartodecimo sic arguit. Regula
est iuris q̄ qn̄ aliqd̄ p̄hibet̄; etiā p̄hibitū intelli-
git̄ oē id p̄ qd̄ puenit̄ ad illud. l. ij. ff. de iurisdī.
oim̄ iu. et c. cū qd̄ p̄hibet̄. de reg. iur. li. vj. et. l. qd̄
v̄ditoz. de reli. et sump. fu. Sed oēs leges. p̄hi-
bēt vsuras; vt s̄. patuit. q̄ z factōnē atq; p̄serua-
tionē ipsius Mont̄ p̄ quē mutuaf cū pacto de
habendo aliqd̄ vltra sortē; z p̄sequit̄ p̄ tractū
feneratiū. z licz ip̄a cōitas nihil recipiat lucri;
tñ recipientib; mutuū iponit̄ on̄ soluedi vltra
sortē p̄ m̄str̄; et sic fit p̄ indirectū qd̄ directe fie-
ri n̄ dz p̄ eā q̄ notant̄ in c. statutu. el. j. et c. vt in q̄
fictiōis. §. p̄hibem̄. d. here. li. vj. et c. detestāda. §.
fi. de cōfessioe p̄bē. eod. li. Qd̄ em̄ p̄hibet̄ fieri dī-
recte; nec etiā p̄ indirectū fieri debet. Et cū aliqd̄
vna via p̄hibet̄ alicui; ad id alia via nō debet ad

mitti. c. cū qd̄ vna via; de reg. iu. li. vj. de q̄ ponte
p̄les casus glo. i. c. pleriq; xij. q. ij. hoc eni mō
fit fraus legi. l. nō dubiū. L. de legi. z. l. fraus. ff.
eodē. **U** Quitodocio p̄bat q̄ p̄sidetes mō-
tis peccāt mortāl̄ p̄ tale mutuū; lz ip̄i nō mu-
tuēt p̄p̄ia manu. Nā vt s̄. dicit̄ est hic p̄tract̄ z
p̄hibet̄. Qui aut̄ p̄ aliū facit; p̄ seip̄m facere v̄t
dēt. l. qd̄ iussu. ff. de reg. iu. et c. q̄ facit p̄ aliū. co.
ti. in. vj. et. l. ita aut̄. §. gessisse. ff. de admī. tu. z. l.
j. §. deieisse. ff. de vi z vi ar. Et paria sūt aliqd̄ fi-
eri siue p̄ se; siue p̄ aliū. c. j. de offi. dele. et c. mul-
eres. de sen. ex. Immo q̄m̄ peccat ille cui? man-
dato aliqd̄ fit q̄ ille q̄ illi obrēpauit vel pctō con-
sensit. xij. q. v. in p̄n. Itē qd̄ p̄ me nō possū; nec p̄
aliū. L. d. vsur. l. eos. §. vl. **X** Sextodecimo
idē p̄bat sic. Vniuersitas z collegiū z h̄mō p̄nt
mutuare z p̄gn̄ accipere; vt in c. conq̄st. d. vsur.
De q̄ p̄ Bal. in. l. etiā. L. de execu. re iudi. z i. l.
polla. L. de his q̄. vt idi. et sic p̄t̄ sibi aliquē mu-
tuo obligare. de q̄ in. l. ciuitas. ff. si cer. pe. z in. l.
j. ff. qd̄ cuiusq; vni. no. Lz em̄ vniuersitas n̄ habet
beat̄ aiām; vt in c. Rhomana. §. in vniuersitatē
de sen. ex. li. vj. tñ d̄; h̄e animū fictū tanq̄ p̄so-
na rep̄ntata; ex q̄ eundē effectū p̄ducit. vt i dictis
iurib;. Vn̄ p̄t̄ exercere vsurā; vt est text̄ iuncto
sup̄sc̄pto in d. c. conq̄stus. de vsu. s̄m̄ Alanum z
alios doc. ibidez et Vincentiū; ac als̄ in c. Mi-
chael. eodē. ti. li. vj. Vbi etiā dicit̄ q̄ qn̄ ciuitas
vel collegiū fenerat̄. oēs de ip̄a ciuitate et colles-
gio sunt vsurarij; z subiacēt restitutiōi; vt tenet
etiā Archi. vj. q. j. c. sicut v̄r. et in c. ij. xlvij. di. v.
qd̄ de cōitac̄ib; q̄rūdā ciuitatū. z Jo. de ligna. in
c. sup̄ eo. vsu. in. v̄sū. sed quid de ciuib; z Hosti.
in sūma in. ti. de pe. z re. p̄sū. qd̄ de ciuib;. et Lau.
Rodul. in. ij. pre. q. lvi. z Imola in. cle. j. de vsu.
et Semi. xlvij. di. c. qm̄ in. fi. et d̄ns Nico. i. c. di-
lect̄. elij. d. simo. Et facit qd̄ h̄z in c. ad obolen-
dā de here. et i. termis. in. c. j. §. q̄a p̄o. d. vsu. i. vj.
q̄ oēs de cōitate in q̄ ē Mōs sunt vsurarij et ad
restitutiōnē tenent̄ eoz q̄ habita sunt vltra sortē
ex mutuo. Qd̄ intelligit̄ de p̄sidētib; et oib; alijs
de cōitate q̄ s̄ciūt z eis placet ac in mēte appro-
bat̄ z ratū h̄nt. z q̄ p̄nt p̄hibere z non p̄hibent; et
multo maḡ de his q̄ p̄cipant de cōmodo; z qui
exp̄sse p̄sētūt ad mutuū feneratiū exercendū.
Y Decimosextimo arguit sic. Cōmunitas q̄
deponit pecuniā vt mutuē videt̄ p̄p̄ie mutuare
et sibi q̄rit actionē ex mutuo. l. certi conditio. §.
fi. ff. si certū petā. et. l. ex m̄dato. ff. m̄act. et ex eo
mutuo videtur sentire commodum seu lucrum
Quia lz lucrum vel salariū illud non veniat dī-
recte in bursam cōitatis; tñ quia interest ciuita-
tis ciues suos esse locupletes; inst̄. de his qui
sunt sui vel alieni. iur. §. lz z maior. et nota. in au-
ren. vt iud. sine q̄quo suff. §. cogitatio. in. v̄. subie-
ctis locupletib;. col. ij. Satis em̄ d̄; cōitas senti-
re lucrum ex lucro suoz ciuitū; s̄m̄ q̄ habet̄ in. l.
j. ff. sol. mari. Propterea ip̄a cōitas. i. oēs de cō-

que dicitur Contrarietatis

munitate: maxime p̄sidētes sūt obnoxij pctō vsu
re ex hoc mutuo cōtracte. Immo vident̄ icidere
in excōicationē clemētie Ex graui. de vsur. in q̄
excōicant̄ oēs ordinantes q̄ vsure exigant̄. Itē
ipsa cōitas videt̄ velle p̄hibere iudeos ne fenerē
tur vt ipsa fenerari possit. vñ Incidit in scyllam
cupiēs vitare caribdim. vt ait Virgili⁹. j. Encl.

Z Decimo octauo ipi ministri z officiales mon
tis sunt vsurarij z valde peccāt fm̄ p̄dictos ad/
uersarios mont̄. Quia sicut nō pōt q̄s suo noie
aliquid ex mutuo exigere vltra sortē ita nec alie
no. c. sicut nō suo. xl. vj. di. et c. qd̄ alicui. de regu.
tur. li. vj. et ibi glo. Et ideo dicit Bemū. in d. c.
Sicut non suo. q̄ ministri fenozis intancū vidē
tur nomie p̄ncipalium opari q̄ pro ipsiis p̄ncipa
libo ad restitutionē tenent̄. fm̄ tñ distinctionē ibi
positā. Preterea siue ipi ministri dicant̄ mutuarē
vt facere vident̄: ex q̄ periculū est ipsorum. p̄ tex/
tum. in l. ij. §. appellata. ff. si cer. pe. z in l. ex man
dato. ff. man. Siue mutuet̄ noie cōitatis tanq̄ ip
sius p̄curatores. quia ex mādato apud eū q̄ mā
datū suscepit nihil remanere debet. d. l. ex mādā
to. que loquit̄ p̄prie in terminis mutui facti nomie
alteri⁹ z tanq̄ de pecunia alteri⁹. Si aliqd̄ exi/
gunt vltra sortē: incurrūt vsurariā prauitatē: et
dicunt̄ prestare opem z auxiliūz feneratorib⁹. l.
p̄sidentibus ipi⁹ mont̄: vt. ff. de fur. l. is q̄. opē.
z in l. in furti. §. ope. z. d. c. j. de offi. dele. Immo
dici possunt participes criminis z qd̄amō p̄nci/
pales. qz ipi consequunt̄ illud lucrū. Qd̄ pbat̄ p
l. nō solū. §. Si mandato. z ibi Bart. ff. de iniu.
Preterea officiales ipi⁹ mont̄ q̄ pro mutuo p̄/
dico exercēdo aliqd̄ cōmoduz p̄cipiūt siue rōne
s̄p̄ture siue alteri⁹ laboris: vident̄ incidere i excō
icationem dicte clemē. ex graui. de vsur. In q̄
excōicant̄ nō solum facientes scribent̄. s; ac dis
crantes statuta de vsuris soluendis. sed etiā oēs
officiales illa obseruantes. Multipl̄r ḡ vident̄
delinquere ipi ministri. Tum qz coopantur in
contractu illicito. Tum qz tale mutui exercēt
in scandalū acciū mltorū: cum seruent eandem
formā quā tenēt iudei z vsurarij manifesti. Tū
qz illud qd̄ accipiūt vltra sortē pctūt vt vsuram
sēz vnū denariū. p̄ libra vñ floreno. ad rōnem de
tanto p̄ centenario. Petere aut̄ aliqd̄ vel accipe
vt vsurā est pctm̄ mortale: fm̄ Archiep̄m florē.
i. ij. p̄. sūme. ri. j. c. vj. §. j. **B** Decimonono q̄
iste pct⁹ sic reprobandus: pbat̄. qz in co cōmēsus/
rat̄ tps̄ cū pecunia. Tps̄ aut̄ nō debet vēdi qd̄ ē
cōe oim̄ aialū: vt notat Innoc. i. c. in ciuitate. de
vsur. z Bal. in Rubi. l. eodē. Quā in hoc cō/
tractu vēdat̄ tps̄ z cōmēsures pecunie: patet. qā
nō soluz ille plus soluit vltra sortē: q̄ plus pecu/
nie accipit mutuo: sed etiā ille q̄ longiori tpe te
net plus soluit p̄ diuisionem: tps̄: qd̄ est vsur/
ra. vt notat Bar. in l. ij. §. si. ff. de ānu. leg. z in
l. ij. ff. de bis q̄ pene no. z in l. cum stipulat⁹. i. fi.
ff. de h̄ob. z in l. iulian⁹. §. idēz papinian⁹. ff. de

acti. emp. z Petrus de Anch. in consilio. lxxij.
vbi cōcludit: q̄ q̄rienscūqz in pctib⁹ siue in alia
dispositione d̄z q̄ donec q̄s soluerit sortē debeat
soluere tantū annuatim vel singulo mēse: est vsu
ra. Et b̄ pbat̄ p̄ mltā iura. Nā vsura est q̄ cōmē
surat̄ tpi. l. lecta. post p̄n. et. l. rogasti. §. Si tibi
ff. si certū pctā. cū mlt̄ s̄. Vigesimo sic argu/
itur. Ad hoc vt p̄tractus sit licitus est seruanda
eq̄litas. vt nota. in l. cuz oportet. in p̄n. l. de bo/
nis q̄ lib. Vñ dicit Sco. in. iij. dist. xv. q̄ ad mu
tuū iuste cōtrahendū oportet seruare eq̄litem
in nūero z pondere. Contract⁹ em̄ nō debet clau
dicare. l. iulianus. §. si q̄s a pupillo. vbi glo. ff. de
act. emp. Sed in casu mutui Mōtis nō solū re
sultat ineq̄litas in nūero dati z recepti: sed etiā
in b̄ q̄ plus laboris habent ministri in custodi/
enda (Exēpl̄ ḡra) vna pellicia p̄ q̄ mutuauerūt
tres libras: q̄ in custodienda vna patera argen
tea p̄ q̄ mutuauerūt tres ducatos: z tū plus res/
cipiūt ex mutuo patere q̄ ex mutuo pellicie. Et
s̄it̄ exēplificare possum⁹ de illo q̄ mutuauit vñ
decē sup̄ vna gēma valēte centū. et alteri viginti
sup̄ alia gēma valēte q̄nq̄ gēma. Nā cū eq̄li labo
re custodie plus accipit ab vno q̄ ab alio. Item
ab illo pl⁹ accipit p̄ cui⁹ pignore subiacet miori
p̄cto. Possum⁹ ḡ exēplificare de illo q̄ accepit
mutuo sup̄ vna incude octo libras. z de alio qui
sup̄ vna veste accepit tñ q̄tuor: et tñ pl⁹ soluet
illi q̄ pignorauit incudē ad cui⁹ custodia z cōser
uatiōez nō req̄rit̄ rāt⁹ labor: q̄ ille q̄ pignorauit
vestē ad quā p̄seruandā a t̄neis maior sollicitu
do req̄rit̄: cum tñ ista solutio z salariū debet fm̄
eq̄ratē cōmēsurari cū labore z p̄cto. Itē maiorē
labore h̄z mister mōtis in nūerādo. xl. solidos q̄
vnū ducatū aureū dādo: z tñ pl⁹ accipit a sc̄do
q̄ a p̄mo mutuario. ḡ zc. **B** Vigesimo p̄mo
idē cōfirmat̄. qā lz creditor post morā debitoris
vltra sortē exigere possit quātū sua int̄est nō solū
rōne dāni emergētis: s; etiā lucri cessantis. vt i. c.
dilecti. de fo. cōpe. z in c. p̄q̄stus. de vsur. z i. c. sa
cro. d̄ sen. ex. vbi plene p̄ doc. Et hec exactio lucri
cessantis ē factēda ad arbitriū boni viri s; lbo.
ij. ij. q. lxij. tñ an morā debitoris nō licet pacisci d̄
aliq̄ soluēdo vltra sortē p̄ futuro it̄esse: vt post
varias opiniōes cōcludit Jo. an. z notat̄ doc. i. c.
navigati. de vsu. z refert̄ Salp. in aut̄. ad hec. l.
eodē. in. xv. q. z Pe. de Anch. in reglā pctm̄. de
reg. iu. in. vj. in. vj. q. Hoc at̄ est i casu mutui mō
tis ḡ est illicitum sic mutuarē. Vigesimo sc̄do
sic cōfirmat̄. q̄uis liceat genero recipere z lucrari
fruct⁹ rei siue fundi ei dati pignori p̄ suo int̄esse
qz sup̄portat onera m̄fimonij. vt in c. salubrit̄. de
vsur. tñ eidē nō licet pacisci cū socero q̄ certū qd̄
ei p̄stet̄ donec soluerit dorē quā dare p̄misit in
fra certū tps̄: fm̄ Joan. An. in d. c. ḡ etiā non vi
det̄ licitū mutuarē cū onere soluēdi tantū p̄ lis
bra p̄ interesse exp̄saz mōtis. Et ad cōfirmatio
nem p̄dictorū q̄ ille denarius nō possit accipi cū

Primi tractatus Prima pars

bona conscientia facit illud quod ponit Bal. in l. cunctos populos. L. de summa trim. z. si. ca. in sua re petitione in. iij. col. vbi ad propositum dicit: qd aut de bito: fuit in mora. z. tunc aut loquimur fm mundu: aut fm deum. Si fm legem mundanam: aut in contractibus bone fidei: z. veniunt vsure vt interesse vt in l. qd ratu de. ff. de neg. gest. z. in l. numis. ff. de in lit. iu. Zuc stricti iuris: z. tunc veniunt post litē contestatā vt interesse. qz post litē contestatā re stitutoriu est oino iudiciu. vt. ff. de vsur. l. videat mus. §. in fauiana. z. §. si actione. Si ho fm de um: nō est ista differētia: qd ois obligatio est bo ne fidei. z. ideo tēpore more semp veniunt vt dam nū z. interesse. Si vero debitor nō fuit in mora dato qd intersit agētis: tñ respectu talis interesse non agit: quia nō supuenit aliqua causa extrinse ca. ppter quā hoc fit: sicut supra qñ intercessit mo ra. Nec ille. Ex qua theorica videt qd de iure di/ uino ante morāz debitoris nō liceat petere vltra forte: qñuis creditoris intersit: cum nulla pzece dat mora donec est in termino veniendi ad solu tionē z. luēdū pignora sua: vt in l. lecta. ff. si cer. pe. z. in l. si pupillus. ff. de h. ob. Vigesimo ter tio sic confirmatur. L. omunitas siue depurati su/ per montē tenent gratis z. sine salario piā volun tatē eoz qui oblatiōes fecerūt executioni demā dare z. pecuniā paupibz distribuere. vt in l. nul/ li. §. cū autē. ver. Ita tñ. z. in l. Siqs ad declinan dā. §. si. L. de epis. z. cleri. ergo nō possunt cū bo na conscia aliqd vltra forte accipe. L. Uige simo quarto adducit theorica doctorū in c. ciuitate. de vsur. vbi dicunt qd qñcuqz in contractu possit dubiu occurrere vtz sic vsurari⁹ vel non. vel ex eo contractu dubitat vtrum in eo possit ca dere vsura vel non. In dubio debem⁹ abstinere a tali contractu: z. ptem tutiorē ad salutē anie seq: etiā si illa pars sit durior respectu corpis: vt no/ tabiliter voluit glo. in c. vnicō. d. scrutinio in or. fa. Nam in dubio semp tutior pars est eligēda. vt dicit in c. significasti. z. c. ad audietiam. de bo mic. z. c. iuuenis. de spon. Et tō cū iste tractus sit dubius: vt patere pōt ex pdictis. De quo dubi rant multi doctores: imo expsse contrariū tenent: debem⁹ tenere certū z. dimittere incertū. vt i. fili dicit Bug⁹. in c. Siqs. de peni. di. viij. Facit etiā ad pdicta qd bonarū mētū est timere culpā vbi culpa nō est. c. ad eius. v. dist. z. c. cōsiliū. de ob ser. se. Et facit etiā qd in simili dicit Joā. de Ana nia sequēs dñm Flozētini z. Petri de anch. in c. in ciuitate. de vsur. vbi in. q. Utz in venditiōe annui reddit⁹ cōmittat vsura: atq. qd a talibz con tractibz est abstineūdū ppter dubiu. Et confirmā tur pdicta sic. In dubijs sp debem⁹ eligere via z. p quā excludam⁹ delictū z. nō includamus. l. nō solū. §. sed vt probari. z. ibi Bar. ff. de noui opis nūcia. z. l. merito. ff. pro socio. cōiunctis ibi nota ris. Lū g. cōmunitas poruent deputare aliquēz redditū siue fundū pro ministroz satisfactiōe.

ergo hec via tuta erit ab eis eligenda: z. nō picu losa vt soluat denarius zc. Nā qñ cōcurrūt due cause quarū vna pdest z. altera nocet: inspicit illa que pdest: vt pulc e voluit Bar. in l. Si vir. ff. de vsuca. p. do. z. hoc nō sit indistincte verū. vt ibi per cū. z. in l. siqs in graui. §. si. cum. l. sequen ti. ff. ad silla. Faciūt etiā ad pdicta ea q notat d. Joan. de anania in c. consuluit. in fi. de vsur. vbi cōcludit qd qñ datur ratio mutui z. alteri⁹ facti simul. z. sic cōcurrūt due cause. s. licita z. illicita. z. dubitat an censeat vsura: tunc est in dubio tes nere qd sit vsura fauore anie. §. zc. In hoc em cō tractu piculoso videt determinatio: cū de eo non habeat expssa auctoritas sacre scripture vel cano nis ad determinatiōis ecclie. Un si aliqs deter/ minet ipm esse licitū: z. exerceat eū: si est illicitus nō videt ppter istū errozē excusari a mortali: qd posuit se in piculo faciēdo cōtractū dubiū. Qui em amat piculum: pibit in illo: Eccl. iij. Si ho determinet eū esse illicitum: z. tñ faciat: peccabit mortaliter. qz omne quod fit contra conscientā edificat ad gehēnā. c. p. tuas. de simo. z. c. l. fas. de restitu. spoli. Et ideo ab eo est abstinendū donec p sedē apostolicā z. summū pōtificē determinet clare qd faciendū sit. Ad ipm em spectat dubia que de nouo emergūt decidere. vt in c. p. venera bilē. q. filij sint legiti. z. l. cū de nouo. L. de legi. D. Vigesimo qno sic arguit. Lū retroactis tē poribz fuerint qplures religiosi sancti z. sapien/ tes viri qui ob eoz sanctitatē z. doctrinā ac chari tatē proximi: verisimilr vt paupibz subuenirēt: multa remedia debuerūt excogitasse. z. psumen/ dū est hunc modū eis in mentē venisse. Quē cū ad effectū nō pduxerint: iudicādū ē eos cognos uisse ipm sape vsurariā prauitatē. z. ideo esse cul randū z. standū iur/ dispositiōi q cauēt vt res q ex se nō generat fructū: put est pecunia: lucrum nō pariat. z. qd pro mutuo nihil penitus exigatur extra forte. vt in iuribus supra allegatis. qz talr exigere est exosum deo. Un sup illud Mat. xxi. Intravit chris in templū: z. mensas numulariō rū subuertit zc. dicit Nico. de Tyra. Q licz illi numularij nō recipere pecuniā vltra forte: tñ re cipiēbant aliq munerā siue exētia: qd erat illicitū. Et ideo chris insurrexit z. eos. Lum g. predi ctis viris sanctis z. sapientibz visum nō fuit pre fatā iuris decisionē aliter interpretari: etiāz nos adqseere debem⁹: cum minime mutāda sint q semp certam interpretatiōē habuerūt. l. minime. ff. de legi. Et qd semp cōsuetā sunt obseruari: ob/ seruanda sunt: qd cōsuetudo est optima legum interpres. c. cū dilectus. de consue. Et facit dicitū Bal. in l. quicūqz. L. de ser. fugiti. Vbi voluit qd illud qd est ordinariū non est arbitrariū. Illud g. qd est cōsuetū fieri: debet arcedi. l. licet ex susce pto. in ver. consuetū. de foro cōpetenti. z. text⁹ est in titulo de pace cōstan. in prin. in h. ab antiquo. Vbi d: qd seruandū est qd ab antiquo consueuit

que dicitur Contrarietatis

fieri. Et est ibi fm Bal. argumētū q̄ antiq̄ p̄sue-
tudines sunt seruāde. Et iō de lex. Neqd̄ p̄ cōsue-
tudinē fiat ad sollicitudinē suā reuocab̄ p̄ses. l. j.
L. Que sit longa cōsuetu. z. l. manifeste. L. de ser-
uitutibus. Ex quibz̄ h̄bis colligit̄ q̄ p̄inet ad sol-
licitudinē cuiusq̄ p̄sidiis eccl̄iastici z̄ secularis
p̄uidere ne illud qd̄ antiquit̄ est obseruatur̄ in
mutuo remutetur. **E** Vigesimo sexto sic ar-
guitur. Quilibet tenet̄ abstinere nō solū a malo
sed etiā ab omni suspiciōe mali. c. cum ab omni.
de vita z̄ hone. cle. Item p̄pter scandalū euitan-
dum multa sunt introducta. z̄ multoties etiam
cessat̄ a bono: nedū ab eo quod habet suspiciōe
mali: ne scādalizet̄ p̄ximus. vt̄ declarat̄ be. Tho-
mas. ij. q. q. p̄lij. z̄ late p̄ summistas in s̄bo scan-
dalū. z̄ bonus est rex. in. l. Si q̄s filio exhereda-
to. s. hi autē oēs. ad finem. ff. de iniusto rupto q̄
testamēto. z̄ in. l. qui cedē. ff. ad legē cornel. de si-
ca. in fine. z̄ notat̄ in c. p̄pter scandalum. de cō-
secra. dist. iij. z̄ in c. q̄ scādalizauerit. de reg. iur̄.
Et eccl̄ia nihil facit cū scandalo. vt̄ in c. nihil cū
scādalo. de p̄scrip. Ergo ab hoc p̄tractu a multis
reprobato z̄ scandaloso est cauēdum. Et debet
seruari illud quod inq̄r Scotus in. iij. dist. xv.
Qui vult facere misericordiaz: necessitat̄ ex lege
diuina vt̄ non faciat eam viciatā. Et ideo nō de-
bet fieri misericordia mutui cū vicio vsure: z̄ cū
scandalo p̄ximi. **F** Vigesimo septimo sic ar-
guit. Deut. xxxij. p̄cepit deus dicēs. Si pignus
acceperis a p̄ximo tuo vestimentū: ante solis oc-
casum reddes ei. Ip̄m em̄ vestimentū solū car-
nis ei⁹ est quo operit̄: nec habet aliud in q̄ dor-
mitat. Si clamauerit ad me exaudiat̄ eū. q̄a mise-
ricors sum. Sed mons iste non solum non red-
dit pignus añ solis occasus: sed p̄ annū detinet
z̄ post sub hasta vendit̄. q̄ hoc est crudele z̄ p̄tra-
dei legē ac puocans iram eius Vigesimo octa-
uo sic arguit. Qui occasione damni dat: danuz
dedisse videt̄. c. si culpa. de inu. z̄ dam. da. Sed
hic Mons est occasio q̄ officiales p̄dent̄ ip̄m:
z̄ mutuent̄ suis amicis diuitibz̄ ad negociandū:
z̄ non pauperibz̄ ad sustentandū: z̄ pignora ven-
dant minus vt̄ ipsi emant vili p̄cio per aliquā in-
terpositā personā: et ita defraudent pauperes.
Item cū dicitur Mons in parua quāritate mu-
tuet. et p̄pter ip̄m expellatur in dei mutuātes in
magna quāritate: oportet q̄ ch̄tiant̄ egentes ma-
gna quāritate pecunie eaz̄ accipiāt mutuo a ch̄-
tiantis. q̄ cum nolint gratis mutuare: p̄ hoc effi-
ciatur vsurarij z̄ grauius punientur a deo q̄ in
dei. q̄ Mons iste q̄ est occasio tot maloz̄: nō de-
bet vllatenus tolerari. **N** Vigesimo nono
cōfirmant̄ p̄dicta p̄ sententiā be. Tho. in q̄stio-
nibz̄ de malo. q. xij. ar. iij. in respōsione ad quar-
tūdecimū argumentū. vbi inq̄r: q̄ mutuans du-
rante p̄tractu mutui nullū interesse siue damni
emergentis: siue lucrū cessantis petere potest. Et
q̄ si ipse mutuans aliquod tale interesse patit̄ du-

rante contractu mutui: sibi imputare debet: cū
hoc pueniat ex stulticia sua: ex quo non tenebat̄
ad mutuandū nisi si sine suo dāno id facere pos-
terat. Et idē p̄ oia dicit Scotus in. iij. di. xv. q.
ij. **T**rigesimo q̄ pro laboribz̄ ministroz̄
Montis nihil possit accipi vltra sortē mutua-
taz̄: sic arguit. Sicut nec corpus per se: nec ania
sepata est homo: sed vtrūq̄ simul. qz̄ vtrūq̄ est
de essentia hois: fm P̄hum. vij. Metaph. Ita
pecunia sola vel sola nūeratio seu datio pecunie
nō est ip̄m mutui: sed vtrūq̄ siml. Vtrūq̄ em̄
est de essentia eius. qd̄ patet ex q̄ alio nomie voca-
tur mutui datio: vt̄ s̄. dictum est. vnde pecunia
est materia: z̄ datio forma. Qua q̄ rōne non pōt
mutuans aliqd̄ recipe vltra sortē rōne pecunie:
eadē rōne nihil potest recipe rōne dationis siue
numeratiōis ipsius pecunie. Quia ex vtroq̄ eq̄
bene sequit̄ q̄ recipiat lucrū ex mutuo. Un̄ pa-
rum curaret vsurarius si lucrū qd̄ nō potest per-
cipere rōne pecunie: recipe posset rōne ipsi⁹ nūer-
rationis seu dationis. quia in idem sibi rediret.
Et similit̄ argui potest de labore in scribendo: p̄
q̄ nō potest aliqd̄ accipi. quia est voluntari⁹ z̄ fa-
ctus in fauorē z̄ vtilitatē ip̄oz̄ mutuantiū. Un̄
de eo nō debent habere mercedē. Et insup̄ cū sit
accessori⁹ ad mutui: debet seq̄ naturā sui p̄nci-
palis z̄ esse gratuitus. c. accessoriū. de reg. iu. li.
vj. z̄. l. cum principalis. ff. eodē ti. Paz̄ em̄ cura-
ret vsurari⁹ si lucrū qd̄ nō pōt h̄e rōne pecunie
nec nūerationis seu dationis: posset recipe rōne
scripture. Et idē dicendū videt̄ de labore recipiē-
di pecuniā mutuatā z̄ restituendi pignora. Alij
oēs vsurarij dicerent q̄ vellent salariū non pro
vsura: sed pro p̄dictis. **R** Trigesimo primo
confirmant̄ p̄dicta per sniam Innocē. in c. nauī-
gantī. de vsur. Ubi q̄rit an pecunie batulus seu
portitor possit p̄ suo labore mercedem recipere
Et respondet fm aduersarios Montis: cū non
intelligētes q̄ si est merus portitor: pura eo mō
quo Fachinus portat saccū frumenti ad domū
alicui⁹: talis pōt pro suo labore recipe mercedē
qz̄ ibi est locatio operis. Si h̄o non est mer⁹ por-
titor: sed portat ad hoc vt̄ ip̄e mutuet: vel vt̄ det
negociatori ad negociandū: tunc non pōt aliqd̄
exigere p̄ labore suo. etsi receipt: est vsura. quia
pecunie nullus est vsus. Et idem fm eosdē dicit
dñs Cardinalis ibidē. Lum q̄ p̄dicti ministri
Montis respectu pecunie ipsius nō se habeant
vt̄ meri portitores: sed eam portent z̄ teneant ad
hoc vt̄ ipsi eā mutuent: sequit̄ q̄ non possunt p̄
labore tali mercedē exigere sine vicio vsure. **Z**
Trigesimo secundo confirmant̄ p̄dicta per il-
lud quod ponit̄ Pe. de pal. in. iij. di. xv. q. ij. ar.
v. dicēs: q̄ ministri seu seruitores vsurario: um
si seruiant eis in licitis et honestis: possunt pro
seruitio suo mercedē recipe. Si autē seruiant eis
in illicitis z̄ inhonestis: puta in mutuādo ad tan-
tum pro centenatio: nullam mercedē habere de-
bent.

Primitractus Prima pars

bent; sed eam perdunt. Et idem ponit Alexan. de
Bles in suo trac. de usuris. et Archieps floren. in
ij. parte sue summe c. j. Si ergo illi ministri qui serui-
unt mutuatis ad tantum per centenario ubi illud quod
adquirunt ultra sortem applicat eis quibus seruiunt; per-
dunt mercedem suam. multo magis seruitores et
ministri Montis quibus applicat illud quod adquirunt ul-
tra sortem non possunt illud bona conscientia re-
tinere. quia si de quo minus videtur inesse et inest. ergo
de quo magis. ij. Topico. et c. Si paulus. xxxij.
q. v. cum ibi nota. Et quod dictum est de mutuan-
tibus siue scribentibus; similiter dicitur de custodiis pi-
gnora. Nam cum ea custodiant ad hunc finem ut in ca-
pite anni habeant suam sortem et incrementa; vel ab
ipsis mutuataribus; vel per venditionem ipsorum pi-
gnorum; patet quod seruiunt in illicitis. Et ideo pro ta-
li custodia et labore non debent aliquid lucrari; quia
cuius finis malus; ipsum quod malum. ij. Physic.
Præterea constat quod pauperes mutuam accipientes
cum pauca vensilia habeant; iniuri et male liben-
ter subtrahunt sibi res suas quibus multum indigent
ut tradant loco pignoris predictis ministris. et plimuz
et hoc grauant. et quod ipsi ministri extorquent a di-
ctis pauperibus ipsa pignora ad suum fauorem et secu-
ritatem. Et quo non videtur esse dubium quod talis pigno-
ratio fit fauore ipsorum recipientium. Et insuper con-
stat quod dicti ministri possent de predicto labore se
ipsos exonerare petendo a pauperibus fideiussores
sicut ab eis extorquent pignora. Et sic eque bene tu-
tus esset Mons per fideiussores idoneos sicut per
pignora; cessaretque dictus labor custodie; et con-
sequenter non deberet eis merces; nec duris expen-
sis grauareretur pauperes. Unde videtur quod hoc faci-
ant in fraude usure; ut sic saltem sub preceptu pos-
sint accipere dictum lucrum. Que ergo ratio dicitur ut quod
petentes pignus ab aliis ob sui fauorem et securitatem
de quo tamen aliter grauant pro ipsius pignoris conser-
uatione siue custodia debeat mercedem exigere?
Est enim contra omnem rationem; et contra talis tractus
naturam. Quod sic patet. Nam talis extorsio pignus
tenet ex natura tractus ad ipsius pignoris conserua-
tionem et custodiam. Quicquid enim vult finem; de ne-
cessitate vult media sine quibus ille finis non potest
haberi. c. præterea. d. offi. deleg. cum ibi nota. in glo.
Sed isti extorquentes pignus volunt istum finem. scilicet
esse securi de sua sorte et lucro suo super tali pigno-
re. ergo etiam de necessitate volunt media sine quibus iste
finis non potest haberi. Talia autem sunt conserua-
tio et custodia ipsius pignoris. ergo ipsa media volunt
de necessitate et ex natura talis contractus. Quod
enim securi erunt super dicto pignore de sua sorte et
lucro; si ipsum genus aut perdit aut deuastari per-
mittant. Necessesse est ergo ut ipsum conseruent ut suum
finem consequi possint. Præterea iste tractus pigno-
raticus aut fit solum fauore recipientis; aut fa-
uore vtriusque. Si dicatur primum; tenet recipiens etiam
de leuissima culpa. Si dicatur secundum; tenet sal-
tem de leui culpa. Et predicta probatur per notata

in. l. si creditor. l. de pigno. acti. et d. si cum ven-
deret. in fi. ff. eo. et ini. qui. mo. recontra. ob. §.
fi. iuncta. l. §. sepe. et. Sed si. et. ff. de posi. ubi in-
gerens se deposito tenetur de leuissima culpa.
ubi aliter non teneret nisi de dolo et lata culpa; cum
recipiat tantum ad utilitatem aliorum. Quicquid ergo de pre-
dictis dicatur; patet quod tales recipientes pignus; ex
natura contractus tenentur ad conseruationem et custo-
diam ipsius. Cur ergo eis debeatur merces ex tali con-
seruatione et custodia ad quam de iure sunt obligati?
Ad hec accedit quod omnis utilitas pueniens ali-
cui ex accepto pignore debet computari in sortem
alias est usura. c. Illo vos. de pigno. et ibi glo. et
c. j. de usu. et ibi glo. et doc. Non ergo eis debetur
cum ipsos oporteat eam restituere. Aut enim regu-
la iuris in sexto. Dolo facit qui perit quod restituere
oportet eundem. Facit etiam ad predicta quod ponit Do-
stien. in summa. l. ij. in c. de pignoribus. ubi ait:
quod hodie per usuris non videtur quod possit retineri pi-
gnus quantumcumque per ipsos obligatum sit. quia pe-
nitus illicite sunt. ff. de pigno. acti. Solutus. §.
j. Et de hoc habet preceptum dei Exo. xxxij. M
Trigesimotertio sic arguit. Si isti ministri
mortis qui deseruiunt pauperibus in mutuando eis et
laborant in numerando pecuniam et scribendo data et re-
cepta ad librum et custodiendo ac conseruando dicta
pignora; prout recipe et exigere mercedem ab ipsis
pauperibus. Similiter facere possent ministri hospiti-
alium qui plures labores tolerant et plus deser-
uiunt pauperibus in dando et portando eis elemos-
ynas et in numerando eis pecuniam et scribendo da-
ta et recepta ad libros et in conseruando bona et
redditus dictorum hospitalium ac in seruando infir-
mis et pegrinis; quod ipsi officiales mortis qui solum ibi
sedent. Si ergo ipsi officiales non ratione mutui sed la-
borum possunt a pauperibus exigere tantum per centena-
rio; ergo eadem ratione ipsius ministri hospitalium
de ipsis elemosynis quas dant pauperibus possent
subtrahere tantum per centenario propter primum huiusmodi
laborem; et tanto magis quanto facilius esset pau-
peribus dare predicta ministris hospitalium quam mini-
stris Mortis. eo quod non darent totam elemosynam
sed solum aliquam eius partem; nihilque de propria da-
rent. Sed ministris Montis non solum dant totam
pecuniam mutuam; sed etiam aliquid de propria sub-
stantia; quod eis est valde grauius. et tamen cum tot hos-
pitalia sint instituta in dei ecclesia et a viris san-
ctissimis et doctissimis; tamen nullus unquam grauius
men indidit pauperibus. quod de ratione elemosyne est
quod sit gratuita. ergo pariformiter fieri debet in mu-
tuo; nec debet pauperes aliquatenus aggrauari. Et si
aliquis dicat quod in aliquibus hospitalibus datur cer-
ta merces ipsis ministris. Respondetur quod ipsa merces
siue salarii non extrahitur de visceribus pauperum reci-
pientium elemosynas; ad rationem de rato per centena-
rio; sed aliunde accipitur; ita quod elemosyna pauperum
remanet integra et in sua natura gratuita.
N Trigesimo quarto ad conseruationem eorum quod dicitur

10

que dicitur Contrarietatis

era sunt in casu de auctoritate pncipis & epi qua mediare fundat^r est mos: sic arguit. No est maior auctoritas alicui^r dñi particularis q̄ esset senatus ppli q̄ rboiani cū dñare^r toti orbi: et tñ senatus pplus q̄ rboian^r no poterat facere q̄ pecunia pareret pecuniam: haberetq; vsu fructu: cū hoc sit p̄ natura ipsius pecunie vt sup̄ dictū est. Nā natura rō no potuit a senatu imitari. l. ij. ff. d. vsu fruct. eaz. re. que vsu cō. g. zc. Itē no est maior auctoritas p̄dicti pncipis q̄ impatoris in suo imperio. Sed impator p̄ suas leges & statuta non pōt facere q̄ licitū sit mutuare ad tantū p̄ centenariū: siue exercere vsuras sine peccato. q̄ inferior non pōt collere legē superioris. c. inferior. xxj. dist. z. de. ne rboiani. de elect. Usure autē sunt phibite de iure diuino. c. qm̄. z. c. sup. eo. de vsur. g. zc. Itē non est maior auctoritas epi q̄ pape. imo est ecōtra. Sed papa no pōt cedere q̄ q̄s mutuet ad vsurā sine pctō. d. c. sup. eo. g. nec auctoritate pncipis: nec epi: imo nec pape possunt ministri et p̄sidentes Montis a vicio vsure excusari. **O** Trigesimo q̄nto sic arguitur cōtra Montis fautores & cōsulētes: q̄ mutuare ad tantū pro centenariū vel ad tantū p̄ singulo mense: no est illicitū in contractu Montis Qui p̄naciēter dicit no esse pctm̄ exercere cōtractū vsurariū velut heretic^r debet puniri. Le. ex graui. §. sane si q̄s. de vsur. Et dicit ibi Paul^r de Liāza: q̄ ly velut: no dicit similitudinē sed exp̄ssionem. Si autē no dicant p̄naciēter: licet no tanq̄ heretici. tñ tāq̄ suspecti de heresi sunt p̄ inq̄sitorum puniēdi: vt dicit ibi Zap. z. Jmo. ac d. Lar di. g. zc. **P** Trigesimo sexto sic arguit^r fm̄ Montis. in sūma. li. v. ti. de vsur. §. q̄ pena. §. sed q̄s. z. glo. z. Archi. in c. vsurarius. z. c. seq. de vsur. li. vj. Unus & p̄mus modus q̄ aliqui cōuincunt esse vsurarij manifesti est: q̄ tenēt mensam paratam ad mutuādū indistincte oib; venientib; ad rationē de tanto p̄ centenariū & hm̄i. Et idē affirmat Panoz. z. Jo. An. in c. cuz in diocesi. de vsur. vbi tenet exp̄sse q̄ in tali casu no requirunt alia argumēta. Luz ergo officiales Montis tenēt mensam paratā zc. sequitur q̄ tanq̄ vsurarij manifesti veniūt puniēdi penā p̄ ipsos publicos vsurarios pmulgaris tā in c. q̄a in oib; de vsur. q̄ in c. vsurariū. et in c. q̄q̄. eodē ti. li. vj. Nam eoz oblatio non debet ad altare admitti. Nec debet ipsi admitti ad p̄niam: nec ad cōmunionē: nec ad ecclīasticā sepulturā. z. insup testari no possunt de bonis suis nisi prius faciant id qd̄ eis mandat in d. c. q̄q̄. Sepeliētes q̄q̄ eos: penā in d. Le. positā no euadunt. s. excoicationē.

O Trigesimo septimo sic arguit^r: q̄ p̄sidentes Montis siue ipse Mons cōsequat^r z adq̄rat aliqd̄ vltra sortē ex mutuo. Nā ipse Mons & p̄sidentes ei^r distribuūt illā ex crescētā ex mutuo officialib; z ministr^r mōris: et distribuōe valida q̄ sortē effectū. Et p̄dicti officiales z ministri no

possunt eam sibi accipere auctoritate p̄p̄ia: vt p̄ez in statutis ipsi^r Montis. ḡ illa ex crescētā vltra sortem puenit in ipm̄ Montē siue in ei^r p̄sidentes z cōratem. quia nemo dat qd̄ no habet. l. nes mo. ff. de reg. iu. Oportet ḡ q̄ ipse Mons p̄mo habeat illam ex crescētā: aliter ipsam dare non posset ipsis officialib;. **R** Trigesimo octavo ad p̄dicta cōfirmanda sic arguit^r fm̄ sententiā oim̄ doctorū: maxime Frācis̄ci de platea ordinis Minorū in suis resti. i. ti. de vsura. §. xxiij. z. Alexan. de Ales in suo tractatu de vsur. Sicut non licet mihi ex vi mutui trāsserre dominū rei aliene in me: ita nec in alium. Et faciunt ad hoc notata in c. nullus. de reg. iuris. li. vj. Et ideo no est licitum alicui mutuare alteri cum hoc pacto q̄ sibi restituat solū sortem: sed aliqd̄ vltra det pauperib; vel alicui ecclīe. ḡ nec simil^r licet in cōtractu mutui Montis pacisci vt aliqd̄ vltra sortē det ministris. **S** Trigesimo nono q̄ maior sit culpa z grauius pctm̄ p̄stituentiū montē z ei fauentiū q̄ publicoz vsurarioz z multoz: aliorum sceleratoz hoim;: patet ex hoc q̄ ipsi quozū causa efficit^r vel defendit^r Mons faciūt omnes de cōitate vsurarios: vt s. p̄batū est. Tanto autē est graui^r pctm̄ quanto ex eo maior malū sequitur. sicut p̄bat in. §. atrop. insti. de iniu. Debēt ḡ oēs cessare ab isto cōtractu. qz non sufficit face re bonum: nisi bene fiat. c. no satis. l. xxvj. di. Et iō non sufficit mutuare pauperib;: nisi sine pctō mutuet^r z cū debitis circūstantiis: ita q̄ nec of fenda^r deus nec dānificet^r aut scādalizet^r p̄xim^r.

Quadragesimo arguit^r q̄ iste cōtractus no est licit^r: licz paupes mutuū accipiētes ipi cōsenserint in consilio cōgregati: et interrogati an essent contenti libere exoluere tantū p̄ cētenario pro ipsis ministris. qz in tali cōsilio no oēs pauperes q̄ mutuū accepturi sunt interfuerūt. Itē p̄supposito q̄ oēs interfuerint z cōsenserint: tal cōsensus non excusat mutuante hac corrupta intentionē de habēdo aliqd̄ vltra sortē: et de no aliē mutuādo. eo q̄ no sit oīno liber: vt dicit Tho. in q̄st. de malo. q. xij. ar. iij. in respōsione ad septimū z nonū argumentū. et Alexan. de Ales. vbi s. Nā patp̄ vellet mutuū absolute sine vsuris. sed videns q̄ ipm̄ hie non potest: p̄ minori malo cōsencit q̄si coactus ad soluendū aliqd̄ vltra sortem: min^r tñ q̄ soluat iudicis. q̄ minoritas licet minuat q̄ntitatē delicti q̄ ad hoc q̄ no est tāma^r gnū pctm̄ accipere q̄nqz vel decē p̄ centenariū mutuato: sicut si accipēt. xxx. vel. xl. tñ non facit q̄ntaliter accipiētes no sint vsurarij. qz q̄ntitas no imutat spēm pcti: fm̄ notata p̄ theologos in. iij. sen. di. xxj. Un cuiusde^r speciei est vsura ad q̄nqz vel decē p̄ cētenario: cui^r est vsura de q̄dragita. Dicit em̄ Bar. in. l. iij. ff. de adq̄ren. poss. q̄ pl^r z min^r no faciūt aliq̄ differre specie. et p̄bat per. l. fi. ff. de fundo instruc. Preterea positū q̄ inter uenerit oīno liber consensus pauperū: adhuc dī

Primi tractatus Prima pars

et officiales si vident excusari a vicio usure: nec posse illud quod eis datur ultra fore ex tali pacto vel statuto licite retinere. Nam nullus inferior etiam quantumcumque volens potest transferre dominium rei sue in rem quae per legem superioris prohibetur talis rei dominium adquirere. et maxime per illam viam quam adquirere prohibetur. c. statutu. circa finem. et ibi glo. d. rescripti. li. vj. et c. exigit. de censu. eodem li. et clemoleres. de here. Et de hragit Hosti. in summa. li. iij. in ci. de dona. §. sed cui. vbi hoc probatur per iura. et Sco. idem tenet in. iij. di. xv. q. ij. vbi ponit exemplum de fratre minore in quem quod per legem superioris prohibetur adquirere dominium cuiuscumque rei. c. exiui de paradiso. §. quia igitur. de h. sig. nullus quantumcumque volens potest transferre dominium rei sue. Nec excusaret talis recipiens propter hoc quod alius sciens et libere volens ei tradidit rem suam: intendens in eum transferre dominium ipsius. Cum ergo deus quod est omnium superiorum prohibeat per legem suam mutuantem adquirere aliquid ultra sortem ex mutuo: ut §. paruit. sequitur quod nullus quantumcumque consentiens ac volens potest transferre dominium rei sue in tale mutuantem ratione ipsius mutui recepti ab eo: praesertim corrupta intentione vel pacto super hoc praecedente vel etiam statuto quod equipollet pacto: eo quod est tacita civium conventio. ut ff. de legi. l. de quibus et l. de decre. decu. lib. x. in rubrica. Hoc autem est in officialibus Mōris. §. zc. quod si de facto fiat tenent ad restitutionem. De praedicta confirmant auctoritate Alexandri de Ales in. iij. sen. di. xxxj. vbi exponens illud dictum salvatoris Mutui date etc. ait. Ille qui accipit mutuum non habet ius dandi usurario: quod dominus omnium contradicit. s. de. Sicut si quis dicit feudum ab aliquo terreno domino: non potest transferre dominium illi feudum in alium domino contradicente. Cum igitur dominus omnium contradicat: nullus potest dare usurario superabundantiam praeter sortem. Hec ille. Qui etiam ibidem ait. Non valet haec argumentatio. Ille potest transferre suam rem in dominium alteri: et scit ac vult. quod dicit B. do tibi pecuniam istam. et transferret. Licet enim possit transferre: non tamen potest transferre sic quod huiusmodi tractus displicet deo. et licet proferat verbum dandi: non tamen dat. De his enim nulla est conventio. sed de intentione feneratoris: cuius intentio est quod rem alienam manentem alienam faciat suam. Hec ille. Ex quibus concludendum videtur quod etiam de consensu pauperum non possunt officiales Mōris recipere praedictum lucrum quod est ex mutuo tanquam ex causa efficiente siue generare. Quod patet: quod pauperes non alia ex causa illud solvunt nisi propter mutuum acceptum: cum aliter non sint debitorum monachis. Item quod soli accipientes mutuum illud solvunt: et non alij. Et si dicatur quod istud lucrum non est finis principalis mutui. sed potius ipsa subventio siue sublevatio pauperum. Respondetur quod illa est causa principalis in genere cause finalis: ad cuius positionem ponitur effectus: sed ad cuius remotionem remouetur. fin. p. h. m. ij. p. b. et v. metaph. Si ergo volumus videre quod istarum duarum causarum sit principalis finis: videamus quod sit illa ad cuius positionem ponitur

mutuum. et ad cuius remotionem remouetur. Et certe si ponatur pauper in magna necessitate constitutus quod plurimum indigeat subventionem: et velit mutuo accipere sine illius denarii solutione: non dabitur ei. Contra hoc si sit aliquis non in tanta necessitate positus quod cum ipsius lucrum solutione velit mutuo accipere: statim dabitur ei. quod ipsum lucrum est principalis finis istius mutui: ad cuius positionem ponitur ipsum mutuum: et ad cuius remotionem remouetur. et non subventio pauperum. Et confirmant praedicta per sententiam beati Thome. i. ij. q. j. ar. iij. et ij. q. xj. ar. j. vbi ait: quod vicius non sumit speciem seu naturam a fine remoto: sed a proximo. Nam finis remotus est circumstantia eius. et ex consequenti accidit ei et ostendit mortuus quod induxit boiem ad ipsum vicius perpetrandum. et alio nomine vocatur circumstantia cur. Qui finis remotus sicut non dat vicio speciem: ita non auferit ab eo iam datam. sed relinquit eum in natura siue specie sua. Sicut dicimus de illo qui percutit boiem: ut occidat. occidit autem ut pecuniam habeat. Nam iste finis remotus quod est habere pecuniam ostendit nobis quod fuerit mortuus quod induxit boiem ad faciendum dictum homicidium: non tamen iste finis excusat quod ille fuerit verus homicida. quod talis percussio fuit specificata a fine proximo. s. occidendi. Quia species finis remotus ei auferre non potest. Et idem dicendum est de eo qui furat ut det elemosinam: quod iste est finis remotus quod est dare elemosinam non auferit siue non facit quod talis sit verus fur. Quia cum sit circumstantia siue accessio: sicut non dedit spem istius accipiendi quod est accipere sed res aliena inuito domino accepta. Ita etiam non auferit ab eo iam datam. et sic remanet verus fur. Et idem est de ea muliere qui cum sit nupta facit se cognosci ab alio viro ut filios habeat. Quia iste finis quod est habere filios cum sit circumstantia et accessio praedicti adulterij: sicut non dedit ei speciem: sed alieni viri cognitio. ita non auferit ab eo iam datam. et sic dicta mulier remanet vera adultera. Et similiter dicendum est de eo qui mutuat ad decem pro centenario et est consequenti ad usuram: ut illa decem det pauperibus vel exponat ad redimendum captiuos. Nam iste finis remotus quod est dare pauperibus vel captiuos redimere cum sit circumstantia et accessio respectu dicti mutui: sicut non dedit ei speciem: sed potius res aliena ratione mutui ex pacto accepta. Ita etiam non auferit ab eo iam datam. et sic non iustificat dictum contractum. sed remanet vere et formaliter usurarius: ut patet. iij. q. v. c. nolite. et c. super eo. de usur. Et pariter modo dicimus de isto Monte qui mutuat pauperibus ut ratione mutui: et ex pacto siue statuto recipiat tantum pro centenario: ut postea illud det ministris et officialibus. Quia ex isto fine remoto qui est dari ministris: cum sit circumstantia et accessio praedicti mutui: sicut non dat speciem ipsi mutuo: sed potius res aliena ratione mutui ex pacto accepta tanquam ex fine proximo. ita non auferit ab eo iam datam: nec iustificat ipsum contractum ex ipso fine proximo usurarii. Ita sunt argumenta aduersario pietatis. De quibus dicitur per

que dicitur Veritatis

illud Hiero. sup Zacha. li. ij. Qui plus cupiūt
videri nosse q̄ cereri: ostendūt se veritatē reglāz
nō tenere. Sed audi aliā partē si vis recte iudi-
care. c. j. de causa poss. z pprie.

¶ Pars secunda huius tracta-
tus que dicitur Veritatis.

Pro declaratiōe

Veritatis est sciendū q̄ sunt diversa ge-
nera cōtractū de quibz habet in. l. la-
beo. §. p̄tractū. ff. de p̄. sig. z in. l. iuris gētiū. i. p̄n-
ff. de pac. De diuersitate etiā p̄ctū tagit p̄bs in
Polit. z b. Tho. ij. q. lxxvij. z lxxvij. Est autē
p̄ct̄ pprie accept̄ mutua z volūtaria aliq̄z ob-
ligatio. d. §. p̄tractū. Dicit autē mḡr Joā. de U-
terbio ordinis predicatorū ac sacre theologie do-
ctor excellētissim⁹ in suo cōsilio de Monte pie-
tat̄ ad reuerēdissimū Ep̄m Parauinū directo
q̄ in casu supposito de Mōte pietat̄ nō est tm̄
vn⁹ p̄ct̄ vt q̄dā putant. q̄re nō mirū si mox p̄nū-
ciant ip̄m esse illicitū: q̄a ad pauca respiciētes fa-
cile enūciant z errant: vt ait Aristot. in Elēc. Nā
in eo p̄tinent plures cōtract̄: z q̄libet eoz est li-
cit⁹. Nec ille. Quia igit nō p̄t h̄i vera cognitio
toti⁹ nisi distinct̄ z cognit̄ singulis p̄tibz: vt ait
p̄bs. j. polit. J̄do venerādus pat̄ frat̄ Fortuna-
rus de p̄sio: iur̄ vtriusq̄ monarcha atq̄ theo-
log⁹ exim⁹ in suo cōsilio Mōtis pietatis cōfir-
mato ac subscripto z parit̄ sigillato a. xlix. docto-
ribz tā sacre theologie q̄ iuris vtriusq̄: dicit. q̄
ex casu supposito oriunt̄ q̄ttuor cōtract̄: q̄rū
noticia necessaria est ad terminationē veritatis.
Sūt em̄ q̄si fundamēta z origies sine q̄bz nō p̄t
h̄i cognitio ip̄si⁹ veritat̄. q̄ sine fundamēto edi-
ficiū nō subsistit. sicut subsistētia rami nō datur
sine radice: vt patet in c. cū Paulus. j. q. j. z in c.
venies. d. cle. nō bap. mī. Un dicebat magn⁹ the-
olog⁹ Lyprian⁹. Non sine sole radi⁹: nō sine fon-
te ritulus. non sine radice ramuscul⁹ erit. nec si-
ne pet̄o infern⁹. Et idē dicere possumus in p̄posi-
to q̄ sine noticia istoz p̄tractū nō p̄t h̄i cog-
nitio casus sup̄dicti: vtrū licite possit fieri vel nō.
In adq̄rēdis em̄ dominij ex cōmutatiua iusti-
cia: p̄tract̄ z pacta sūt radicalia fundamēta: vt
patz in. l. traditionibz. L. de pact. cū si. Qui q̄dē
p̄ct̄ ex casu collecti talia sortiunt̄ noia z sic effe-
ctualit̄ celebrant̄. Q̄ primo init̄ p̄ctus mutui se-
cūdo p̄tract̄ pignoz. tertio p̄tract̄ locatiōis. q̄r-
to z vltimo p̄tract̄ mādari. Primi duo. s. cōtra-
ct̄ mutui z pignoz celebrāt̄ in cōitatē z par-
ticulares mutuatarios seu pignozātes median-
tibz istis officialibz q̄ noie cōitat̄ mutuat̄ z reci-
piunt pignora: q̄ ille videt̄ facere cui⁹ noie p̄bit̄
vt in reglā Qui p̄ aliū. de reg. iu. in. vj. z i. c. mu-
lieres. de sen. excō. z i. c. j. de offi. deleg. Reliq̄ vō
duo. s. cōtract̄ locatiōis et mādari celebrant̄ in-
ip̄os mutuatarios: mediātibz tm̄ p̄sidentibz cō-

munitatis p̄ maiorē eoz utilitate: tāq̄ oim indi-
gentiū negocioz gestoribz: vt infra videbit̄. z di-
ctos officiales Montis ad eoz cōmodū z incō-
modū. Et sic ab ip̄s officialibz sūt p̄dicti duo
vltimi p̄tract̄ nō noie cōitat̄: sed vt a p̄uatis p̄-
sonis. Q̄d patet ex b. q̄ ad dānū z piculū ip̄soz
est si pignora pdant̄ z dererizant̄. Et etiā sala-
riū q̄d tribuit̄ dat̄ p̄ ip̄soz labore: adeo q̄ si ip̄si
officiales a p̄ct̄aribz mutuatarijs nō recipiunt:
eoz damnū esset: z nō cōitatis. Et nō incōuenit
q̄ vna z eadē p̄sona substācialit̄ diuersis respec-
tibus reputet̄ diuersa: et vicē duarū teneat: vt pa-
tet Exod. xxvj. de angelo q̄ missus a dō vocauit̄
se decum: z in substātia ppria se creaturā noiauit
vt patet Apoc. vi. Q̄n em̄ eū volebat Joannes
adorare: ipse dixit. Vide ne feceris. cōseru⁹ em̄ tu-
us sum. Ita etiā Joan. j. Joānes dixit se nō esse
Veliā q̄tū ē substācialit̄. Et ch̄s appellauit euz
beliā q̄tū ad officiū: Mat. xij. Quia sicut beli-
as venit q̄tū ad h̄itē p̄nie z vt p̄cursoz p̄mi ad-
uētus dñi. sicut belias erit p̄cursoz sc̄di aduēt⁹
Un nō incōuenit q̄ q̄ diuersa cōstat̄ p̄sona quā-
do mutuat̄ z recipit pignus. q̄ tūc rep̄ntat cōita-
tē. et diuersa q̄n recipit p̄ salario illā paruulā pe-
cuniā. Sicut etiā auditor cōfessionū aliq̄d scire
pōt vt de. z b. reuelare nō pōt. Et idem scire pōt
vt hō: z reuelare pōt. c. Si sacerdos. de offi. ord̄.
Et sicut sacerdos celebrat vt publica p̄sona si-
ue mīster. z stipēdiū recipit vt p̄uat⁹. Quia q̄ p̄-
dicti officiales siue mīstri Mōtis ex diuersis cau-
sis recipiunt pecuniā mutuatā z salarium siue de-
nariū p̄ salario. Quia ipsam pecuniā mutuatāz
recipiunt noie cōitatis. Denariū vō siue salariū
pp̄tio noie rōne laboris: piculū: z industrie. et sic
ex p̄tractu locatiōis. J̄o cū diuersis ex causis iste
receptiōes fiāt: de vna ad aliā nō fit illatio vt de
text⁹ in. l. naturalr. §. nihil. p̄mune. ff. de acqui.
poss. z i. l. h̄i actū. ff. de nego. gest. Nā p̄tract⁹ isti
sup̄ noiaei liciti sunt oēs diuio iure parit̄ z h̄iā
no: si in eis seruat̄ iusticia cōmutatiua q̄ in his
eq̄lit̄ debet seruari: vt patet p̄ sc̄m Tho. ij. q. lxxvij.
X Sed p̄ctularit̄ z distincte demō-
strat̄ de mutuo Mat. vj. vbi ait dñs. Volenti a-
te mutuari ne auertaris. z Luc. vj. Mutuū da-
te zc. Approbat̄ etiā de iure positiuo. q̄ ad repe-
tendū rē mutuatā ex ip̄so mutuo dant̄ actiones
et remedia i toto tit. ff. et. l. si cer. pe. Et de iure
canonico in c. in ciuitate. z c. p̄sultit. de vsu. Si
milit̄ de p̄tractu pignoz q̄ sit licit⁹: demonstrat̄
Exo. xxij. ca. lvi. Si pign⁹ a p̄rio tuo accepis zc.
z Deut. xxiij. d̄z. Nō accipies loco pignozis infe-
riorē z sup̄iorē molā zc. q̄ vnaz illarū p̄mittebat
de⁹ pignoz accipe. z Prouer. xxvij. hortat̄ sapi-
ens z ait. Tolle vestimētū ei⁹ q̄ spopōdit p̄ extra-
neo: z aufer ei pignus. J̄tē de iure positiuo mon-
strat̄ licit⁹ in toto tit. ff. z. l. de pigno. z pariter
in decretalibz. eodē tit. z per Tho. ij. q. lxxvij.
Cōtract⁹ etiā locatiōis est approbat⁹ Exo. xxij.

Primitractatus Prima pars

ibi. Si conductu venerat p mercede opis sui zc.
z Matth. xij. ac Mar. xij. et Luc. xx. vbi salua
toz ponte pabolā de illo patrefamilias q signifi/
cat deū fm doctores: q vineam suā locauit agri
colis zc. Item. ff. z. l. locati. p totū. z in decreta
libus in ri. de loca. approbat iste tractus. Si qo
resultet contractus inominat. s. facio vt des: etiā
ipse est p iura approbat: vt patet in. l. naturalis
ff. de pscript. verb. Contractus aut mandati eq de se
iust. est: ac p iura approbat: vt ostendit in toto ti.
ff. z. l. mandati. z in decretalibus in toto titu. pro
curatoribus. z Matth. xx. d. Dixit dñs vinee p/
curatori suo zc. Reduendo q ad pñm. s. ad cō/
tractū mutui: Sciendū est tunc ibi fore iusticiā
qñ nihil vltra rez mutuata recipit: fm Tho. vbi
s. Quod pfecto cernit in casu nro: Quia cōitas
siue Mons nihil habet nisi solā nudā sortē mu/
tuatā ex charitate. Tunc qo iniusticia z vsura fo/
ret si recipit a cōitate siue a Monte aliqd vltra
ipsam sortē. vel aliqd min: siue illud esset a ma/
nu: vt aliq manualis redditio. vel ab obsequio
vt aliqd seruitiū qd posset pecunia extimari: vel
a lingua: vtputa q aliqs mutuatarū ppter hoc
mutuū diceret aliqd qd ad vtilitatē redundaret
ipsi mutuati: vt esset si doceret eū: vel qd simile.
Istis em tribz modis recipit aliqd vsurarie: vt
hī a theologis: maxie a scro Bonauetura. Sco.
Rich. et Pe. de pal. in. iij. dist. xv. z a brō Tho.
vbi s. z a Breg. sup illd Esa. xxxij. Qui excutit
manū suas ab oi munere. et hī in c. sunt nonnulli.
f. q. j. vbi dicit. Triplex est munus. s. a manu: a lin/
gua: et ab obsequio. Cum q in casu nro nihil peni/
tus vltra sortem veniat ipsi cōitati siue Monte
succedit q nec est nec esse pot vsura: nec aliquod
pctm. imo pot meritu: cū mutuet gratis z ser/
uet illud qd suadet a iuriconsulto in. l. incōmo/
dato. s. sicut. ff. cōmo. z de cōdi. indebi. l. Si nō
sortē. s. libere. vbi dicit. Nō homi obsequiū z offi/
ciū debet. et. l. seru. ca. ff. de ser. expor. vbi bono
est tex. ad b. Ad qd faciūt notata p Bar. in. l. ex/
hoc iure. ff. de iust. z iu. Itē pdicta cōitas seruat
pceptū dñi dicit p Moysen Deut. xv. Si frat/
q morat inter portas tuas ad paupertatē deues/
nerit: non obrurabis cor tuū: nec perabes manū
sed aperies eaz: z dabis ei mutuū q eū indigere
pspereris. Et h qzrum ad cōtractū mutui pdicti.
Contractus qo pignoz: tūc esset iniust: z vsu/
rari: qñ p re mutuata pignozaret res fructifera
vel ad alia: comoditatē apta q posset pecunia
extimari: ita vt velle mutuā vtteret tali re pigno/
rata z caper fruct: ex ea: ipsos non cōputādo in
sortē. vt patet p doc. in c. ad nostrā. de emp. z ven/
di. z in cillo vos. de pigno. vbi per Joan. And. z
Butriga. ac Panoz. z c. j. ac. ij. de vsu. et h etiam
est de iure ciuili determinatū. vt in. l. j. z. ij. l. de pi/
gno. act. Qd nullo mō in casu nro euenit: cuz pi/
gnoza nō denit vt ipsi recipietes eis vtant: sed vt
cōseruet z manuteneat: ac gubernet: vt positum

est in casu z expressum est in capitulis Montis
Et sic ex pre pñdentiū Montis vel cōitatis cuz
quibz mediātibz officialibz isti duo cōtractus
celebratur: vsura vel aliqd pctm nō cadit. Sed
bñ pietas populi z charitas primoz indigētū
pro qz necessitate z vilitate Mons pietatis cō/
ra deo z hominibz ordinat est. Itē nec pactū. ins/
itū inter officiales Montis z mutuatarios. nec
etiā capitulū inter capitula Montis insertū q
post annū liceat officialibz Montis pietatis di/
cta pignora vēdere zc. Imo q ad vendendū in/
fra mensem teneatur inducit pctm vel vsurariā
pauitātē. qā tale pactū de iure est validū. l. Si
fundus. s. potest itaq. ff. de pigno. vbi plus dis/
cit rex. q valet pactū. vt si infra certū tēpus non
reliuē pign: remaneat penes creditores titulo
emprionis p iusto pñcio. z tūc dicit qñ cōditiōnal/
emprio vel veditio. Est etiā text: p primo dicto
in. l. j. l. de pac. pigno. z in. l. pactū vulgare. l. d.
pig. act. vbi dicit iuncta glo. q si creditor vltra sortē
vēdidit: cōpetit debitori: z datur actio pignozari/
cia. q si h potest fieri p pacto: etiā fieri pot p legē
vel habētes auctoritatē faciēdi capla Montis ex/
publico. vt in glo. rubrice. l. de decre. decu. li. f.
et. l. nō impossibile. ff. de pact. et p glo. et Baluz
l. puetudinis. in pñ. sue repetitiōis. l. q sit lō. cō/
sue. z in. l. oēs populi. ff. de iust. z iu. z in c. cū di/
lecti. in glo. in pñ. pñstitutū. de cōsue. z in. l. neqz pi/
gnos. ff. de reg. iu. Quātū qo ad certū cōtractū
vitz innominatū. s. facio vt des. vlt q sit tractus
locatiōis oparū: qd veri puto. Cū p opibz detur
pecunia nūerata: vt i. l. si tibi poliēda. ff. de pscript.
vbi. Ista em est differentia inter tractū: facio
vt des: q est tractus innoiat. z tractū locatiōis
oparū: q est bone fidei z noiatus. qā tunc dicim:
esse contractū innoiatū cū p facto dat aliq res q
nō sit quāritas nūerata. Sed si quāritas nūerata
det: tūc pot videri tractus locatiōis: ad cui cō/
tractionē requirit pecunia. vt patet in. l. de locato
in pñ. Et sufficit ad essentia locatiōis q merces
sit certa vlt certificāda: sicut qñ pmitit arbitrio
boni viri. vt p doc. in. l. siqs arbitratu. ff. de vbo.
ob. z in. l. j. ff. de le. ij. Dicendū est pariformit q
in eo nō est aliqd pctm vsure. Nā viciū vsure so/
lū cōmittit sup pñm mutuū veri vlt palliati. Cū
dixit dñs Lu. vj. Mutuū dare nihil inde sperā/
tes. Nō autē dixit: locatiōē facite nihil inde spe/
rātes. Hoc idē tenet ois schola theologoz i. iij.
dist. xv. z canonistaz in c. fi. z c. cōsultit. z c. con/
qstus. de vsur. z particularit Joan. An. in c. pctm.
de reg. iu. li. vj. z iuristarū: maxie Baldi in. l. cū
allegas. z in auten. ad bec. l. de vsur. z in. l. roga/
sti. s. si tibi. ff. si cer. pe. z ibi glo. z modernozū in
l. sociū q in eo. ff. p socio. Et q sit contractus loca/
tiōis demonstrat. qz in caplis Montis dicit q
ipse depositari: z massari: teneant mutuataris
pñcipalit de amissione z de deterioratione pi/
gnozū. qd secus esset si essent institores cōitatis

que dicitur Veritatis

seu Montis. qz mutuatarij a gerent actione in-
 stitoria contra eos pponere. l. cuicumqz. in pn.
 z. s. si. et. l. habebat. s. memisse. ff. de instico. act.
 Un cu ipi officiales teneant ipis mutuatarijs
 de pdicta amissione z deterioratiode: merito pro
 suo ope z custodia atqz piculo pnt recipe salari-
 um siue denariu pro salario tanqz locantes ope-
 ras: vt patet in. l. cum qrit. ff. locati. Bn veru est
 q possit cadere iniustu lucru respectu officialis
 um si reciperet aliqd plus qz eoz labor et opera
 reqrant. Sed b no accidet: cum ipi no taxent si
 bi salariu: sed eis taxet fm iudiciuz dñi Epi vel
 vicarij eius: z pñdentiu ipi Montis. Q autē
 b resulter cōtract^o locati: et excessus siqs fozet p
 cū tñmodo sit iniust^o z nō vsurari^o: cōsuluerūt
 multi famosissimi in orbe doctores sup hac ma-
 teria facientes consilia subscripra z autentice si-
 gillata. maxime dñs Jacoby de Lozona Epus
 Perusinus. Idem etiaz tenet dñs Joannes de
 Perusio de nobilibz de monte spello. z domin^o
 Bñdictus de benedictis in suis consilijs. Z
 Sed vt melius iusticia seu iniusticia cogno-
 scat: est Aduertendū q vt in cōtractibz possim^o
 scire equalitatē cōmutatiue iusticie: duobz mo-
 dis possum^o cōsiderare p̄cia rerū. Uno quidem
 fm cōem extirnationē ppli. i. pur in cōi foro ven-
 derent. z tunc p̄cia rerū vendendarū z locadarū
 nō sunt punctualia. vt patet in. l. p̄cia rerū. ff. ad
 legē fal. z in. l. cōtinuus. s. cū quis. ff. de hb. ob.
 Dicit etia b theologi: maxie Rich. z Pe. in. iij
 dist. xv. et abundantiuz Tho. ij. ij. q. lxxvij. Jmō
 magis relinquunt sub qdam lineali p̄sideratiōe
 quia aliq dicent. Iste meret p illo ope decē dena-
 rios. alius. xj. z alij. xij. adeo q p̄cium iustu erit
 inter decē z duodecim in foro p̄scie. Nō aut sic
 considerat p̄cium ad for extrinsecū. de q in. l. ij.
 l. de rescin. ven. Et si aliqz paruus excessus in
 his fiat nō dolose: tūc p̄bs quē ad hoc allegat
 scūs Tho. vbi s. dicit. Illud qd est modicu res-
 ctam rōnem debere app̄bendere qñ nihil. Et ad
 hoc est tex. in. l. scio. ff. de in integrū resti. vbi d.
 De minimis nō curat proz. facit lex Dño. ff. de
 impen. in re. do. fac. Et sic qñ minima res est: ali-
 os contract^o excepto mutuo semp videt comita-
 ri cōtract^o donatiōis in illa minima q̄ntitate: vt
 ait Tho. vbi s. Blio quidez mō z sic Scdo extir-
 mant p̄cia rerū arbitrio iudicis: z maxie spūalis.
 Et iste est turissim^o modus p̄trabendi fm No-
 stien. z Tho. vt eos refert z sequit Joan. teuto-
 nicus q notabiliter sc̄psit de casibus cōscientie.
 in ti. de empf. z ven. q. xvij. Et de hoc habet per
 Barf. i. l. Si qd ex p̄phila. ff. d. leg. ij. Qui qdē
 modus secundus est in casu nostro: cū dñs ter-
 retam spūalis qz secularis limitauerit salariuz
 istoꝝ officialiū. Un ista receptio nō fit rōne mu-
 tut: sed ex locatiōe. que vt dictū est licitissima est
 taliter limitata. Et ideo cum de illo salario nihil
 penitus gventat in ipsam cōitatez siue in ipsam

Montē: potest licite recipi z teneri ab ipis offi-
 cialibz ex locatiōe operū. Si em Joannes pete-
 ret ab Antonio cētum modios frumēti mutuo
 qz ille haberet in villa: nō esset vsura si ipē Anto-
 nius pacisceret q dictus Joannes teneret solue-
 re mercedē mēsurarioꝝ z porticoꝝ siue bubulco-
 rū ipsius frumēti. Et similiter si Petrus peteret a
 Joanne mutuo centū Florentie: z Joānes dice-
 ret. habeo ista centū Bononie in qdā loco: adeo
 q nescitur ab alio: nec pnt haberi nisi mediante
 sempromio qdā familiari meo. si vis hie mutuu
 oportet q ipse Sempromius accedat Bononi-
 am. Quis em sane mentis diceret q si iste mutu-
 atarius Petr^o daret Sempromio viginti bono-
 nios p suo salario talit^o arbitrato z limitato au-
 ctoritate Epi vel alterius superioris: q ipse Joā-
 nes sit vsurari^o vel ipse Sempromius: cū Joā-
 nes gratis mutuet z nihil vltra recipiat nisi for-
 tem ex mutuo. ac ille Sempromi^o recipiat vigin-
 ti nō ex mutuo sed ex cōtractu locationis. Quis
 em si nō fuisset mutuū: Sempromi^o nō habuisset
 pdictum salariū. tñ non ppter hoc mutuū est
 causa pncipalis ppter quā fit receptio. sed est cā
 sine q nō. In b em casu causa pncipalis z fina-
 lis ppter quam recipiant a Sempromio illa vi-
 ginti est labor. z sic locatiō operū. Mutuu vero
 est cā sine q nō recepisset. Sed in receptiōe fieri-
 da a Joāne de centū: causa pncipalis z finalis ē
 mutuū. z causa sine q non: est labor ipi^o Sem-
 promij. quia sine suo labore nō fuisset mutuū fa-
 ctum: z sic postea receptio rei mutuate. Un cuz
 iste sint cause sepate non influūt vna in aliā. di. l.
 naturalit. s. nihil cōe. de adqre. pos. Ista em est
 differētia inter cām finalē z cām sine q non. quia
 causa finalis est q mouet opantē ad operādum
 vt dicit Pbus. vij. Et bi. c. xij. vbi ait. q finis est
 pncipiū in agibilibz z appetibilibz. Ut esset si
 vnus vellet lucrari eūdo in insulam sicilie. certe
 isti^o mor^o eundi cā finalis est lucrū. Sed cū nō
 possit qz accedere z mare transire sine nau: na-
 ut ipsa bz causa sine qua nō iuisset in insulā pre-
 dictā. Et similr exēplificare possum^o de equo si-
 ne q homo debilis pedibz non potuisset ire Lu-
 gdunū vel alibi longe ad negociandū sicut desi-
 derabat. Nō ad ppositū cā finalis mutui in ca-
 su nro est charitas. primoz. z cā redditiōis rei
 mutuate est: quia mutuatā fuit. z mutuū reddi
 debet. Sed cā finalis redditiōis denarij vltra
 rē mutuatā: est labor ipsius custodiētis z scribē-
 tis zc. Causa xō sine q non daret ille denari^o est
 bene mutuū. Verūtamen qz dicit^o denarius non
 recipit ex ea cā: sed ex alia: dicta receptio nullate-
 nus est vsura. alias oēs notarij ex cōtractibz mu-
 tuti essent vsurarij. qd nō est vllaten^o dicendum.
 Quia illud qd dicitur Lu. vj. Mutuu date: ni-
 hil zc. intelligit^o fz doc. s. vos mutuātes: vel aliq
 noīe vestro: vel ad vtilitatez vestrā. Qz mō si iste
 Joānes diceret Petro. Salarium Sempromij

Primi tractatus Secunda pars

sunt viginti bononei. Sed si tu velles gratis et libere dare illi. xij. vt illos duos plus ipse sempromi? erogat p ania tua. credo q fidelit? exequetur. q si nō vis: retineas tibi. et ipse Sempromi? habeat solū salariū suū. Quis diceret q si ipse Petrus libere daret illos duos bononeos vltra salariū suū ipsi Sempromio vt illos erogaret p ania ipsius Petri: ipse Joānes sit ppter b vsu rari? cū nihil penit? ipse habeat ex illis: nec sibi aliqd tribuat: sed ipsi bononei remaneant penes ipm Sempromiū sicut penes mādatoriū ipsius Petri ad erogādum: Multo g magis est dicēdū in pposito de Mōte seu de cōitate q nihil recipit nisi suā sortē solam. et hoc ex mutuo mediā tribus officialibz. Predicti autē officiales vt ipi et nō vt Mons vel cōitas recipiūt illos denarios sic limitatos ne possint aliqd recipere vltra iustū salariū suū. Qui denarij sic limitati: si in fine anni tot erūt vt sufficiant ad suū debitū salariū: et non plus nec minus pūctualiter: habebūt ipsi officiales illud qd cōueniēs est. Quia vt ait saluator: Mat. et Lu. x. ca. Dign? est opari? mercede sua. Et idem dicit aplos. ad Timo. v. Et idē habet in c. qm. lxxvij. di. et c. Quicunq; suffragio. xij. q. ij. et c. j. de sepul. et xx. q. iij. c. presens clericus. in fi. Si qd inueniēt min? supplebit anno sequenti de illis q inueniēt plus. Si autē aliqd pl? reperiet: tūc restituet mutuatarijs cui libet p rata sua: si eā se velle prestabunt. Si autē expresse cōsenserint q illud plus det paupibz p aia ipsoz mutuatarioz. vlt cōsenserint ex tacito mādato resultatē ppter p̄fata p̄comizationē: et maxime cū ipsa p̄comizatione fiat etiā p p̄dicationē corā p̄lo. tūc illa exerescētia ab ipsis officialibz dabit paupibz p aia: dicent mutuatarioz de consilio duoz sacerdotū et. Licet autē illa exerescētia interueniētē exp̄sso vel tacito mādato mutuatarioz. vel si nō inueniāt cui reddi debeat: possit ipsi Monti applicari tanq; pio loco. tū nolunt eam p̄sidentes recipere: ne diabolicis linguis detur occasio detrahendi et palliandi suā malignitatē: dicēdo q Mons ideo fact? est vt talē exerescētia lucret ex mutuo. Et p̄dicta de p̄comizatione cōfirmant p ea q habent in c. cū inibitio. de claus. de. despon. et in c. cum in tua. q. matri. accu. pos. et l. Si eo tēpore. l. d. luyri. p̄gno. et c. j. d. postu. pla. et c. qz p̄ter. de elec. et l. ij. §. serui? sulpitius. in v. p̄ost. de ori. iur. Nec aliq mō dici pōt cū xitate q ex hoc cōmittat vsura. Nā talis exerescētia ex his denarijs habita pariter erit penes ipos depositarios et nō penes cōitate vel p̄sidentes Montis. qz ita est anim? dantis illos denarios: et s̄ba sic sonant: et pariter voluntas et verba recipiētis. qz nō nisi pro labore suo recipiunt ipsi denarij ab officialibz Mōtis: ac p alijs oneribz. Vñ vltra soz intentionē et s̄ba act? illoz agentū nō debent opari. vt dicit rex. in. l. nō oēs. ff. si cer. pe. Alij opozterz dicere q illa traditio ipsoz

denarioz in qntuz excederet salariū: intelligeret dari cōmunitati seu Monti. qd nec s̄ba nec intentione cōtrahentiū volūt. Et in q̄tū nō excedit: intelligeret facta ipsi officialibz vt p̄uat. Et sic eēt p̄ intentionē et s̄ba q dicunt p salario et. a quibz non est recedendū: cū clara sint. l. j. §. Sitis q̄na uē. ff. d. exerci. act. Et etiā vna et eadē traditio exerescētie vltra sortē mutuatā diuerso iure cēlere tur: contra. l. eū q̄ edes. ff. de vsuca. et l. eū debore colūnā. ff. de serui. vr. p̄. Quia partim cēlere facta ipsi cōitati seu Monti. vbi resultat exerescētia vltra salariū. et partim ipsis officialibz vt p̄uat in q̄trum resultat ipsoz salariuz: qd vllate nus non est dicendū. Vñ remanet q talis exerescētia penes ipsos est et non penes cōitatem seu Montē. Et non dat paupibz ab ipsa cōitate tanq; q̄ habita vsurarie. nec ab ipsis officialibz tanq; habita iniuste. sed vt ab ipsis habita ex mera voluntate expressa ipoz mutuatarioz. vel tacita et qdāmodo cōdicionālī ex mandato. Nec obstat si dicat q ipsi mutuatarij nō prestabunt se velle habere illam exerescētia timore ne in posteruz sibi deneget mutū: vbi prestatio fieri debet in fine anni. vel ne careāt mutuo de p̄sentī vbi prestatio fit tpe mutui cōtracti: siue in p̄ncipio anni fm diuersa statuta Mōtis in diuersis partibz. Quia r̄ndet ad p̄mū q hoc nō est verū Nā in statutis Mōtis habet q mutuatōes teneant necessario mutuarē ex apodisa cōseruatoris p̄gnoz. Et hoc oēs sciūt: vt est publice sep̄ p̄dicatum et experientia cognitū. Et cū sciūt esse intentionē cōitatis et p̄sidentū Mōtis q illa exerescētia vltra salariū officialiū reddat ipsis mutuatarijs si eā volent. Nec etiā secundū est verū q̄a talis prestatio pōt fieri p̄ q̄ndecim dies post receptionē mutui. Et ideo clare patet q si nō p̄stant de rehabendo illā: sunt contenti liberi q tradat paupibz et. Et ideo in cert? nō est loc? cōtractus. l. cōtinuus. §. cū tra q̄s. ff. de ob. Nec etiā obstat si q̄s dicat. Ponamus q vn? vel duo t̄m prestent: quid poterit reddi eis? Ad b̄ em̄ respondendū est considerando tres casus. q̄ aut nullus prestabit. aut aliqui sed nō oēs. aut oēs sigillatim mutuatarij prestabunt: qd t̄m nunq; aut rarissime eueniet. Primo casu clarū est q illa exerescētia erit penes ipos officiales tanq; penes mādatorios ad erogādū. Secūdo q̄o casu. si q̄n aliq prestant. et tunc si pōt fm sciam arithmetice pūctualiter discerni qd illis sit reddendū: dabit eis. Si autē nō pōt: vel est maxime difficultatis: vt puta si t̄m duo q̄treni repiant exerescētes salariuz officialiū: et duo mutuatarij t̄m mō prestent: tūc licet sit impossibile vel difficillimū punctualit? scire et assignare portionculā ist? exerescētie p rata ipsis mutuatarijs. t̄m bene poterit sciri q cui libet eozū non debet dari ex debito vnus q̄renus: cū etiā aliq mutuatarij soluerint exerescētia p salario ministroz sicut ipsi. Sed

que dicitur Veritatis

nihilominus poterit dictus quatenus singulis
 eorum dari: partim ex debito propter prestationem:
 et partim secundum erogationem in primum usum. et sic ut
 pauperibus. ex quo unusquisque veniens ad Montem pro
 mutuo presumendus est indigens: cum non nisi bene-
 ventibus necessitate mutuandum sit ex forma capi-
 tulo ipsius Montis. Vel officiales componant cum
 ipsis mutuatariis tempore redditionis pro illo quod
 eis reddent. **B** Si vero omnes prestent ut in ter-
 tio casu dicitur. Tunc autem potest fieri punctualis cal-
 culatio sicut a multis arithmeticis affirmatur: licet
 alij dicant contrarium: ut reddet unicuique sibi prin-
 gens portuicula. Si vero non possit fieri talis cal-
 culatio: et consequenter nequeat sciri quid unicuique red-
 di debeat punctualiter. Tunc si illa excresecientia tanta
 reperietur quod singulis possit aliquid ex ea dari: dabitur
 unicuique aliquid. et plus uni quam alteri quanto plus
 ipse soluit de illa excresecientia ultra sortem. Et hoc fiet
 meliori modo quam poterit secundum deum: sed non possit punctua-
 liter fieri. Si autem illa excresecientia non sit tanta ut
 possit singulis mutuatariis aliquid dari. tunc quia
 ad impossibile nemo tenetur. quia impossibile nullus
 la est obligatio. l. impossibile. ff. de reg. iur. Tres
 acteta maxima utilitate que puenit christianis ex hoc
 Monte pietatis spiritualiter et temporaliter. consideratoque
 dano multiplici quod euadit tota civitas ex isto
 Monte de eiectione hebreorum usurarioz. s. suspensio-
 nis que ad ecclesiasticas personas. et interdicti que ad
 coitatem et collegium. et excoicationis quam incurrit
 omnes que hebreis locant domos ad fenestram exercendum
 vel ipsos non expellunt etc. ut in c. j. de usur. li. vj. a
 que excoicatione que nocumeta pueniat ipsis excoica-
 tis dicam diffuse in sermone. xxxvij. pre. v. in vo-
 lumine scdo rosarij sermone. Alia que que in inuie-
 ra prudicia et peccata atque dano euadit: maxime dissi-
 patiois bonoz temporalium et destructionis familiarum.
 Potest dominus et princeps temporalis ipsius civitatis in ca-
 su que dicta excresecientia non possit ipsis mutuatariis
 singularim distribui facere ut erogetur in pios
 usus amore dei: etiam posito quod ipsi mutuatarij non
 consentiant. Et tunc ista distributio non esset volun-
 taria que ad singulares personas que sunt res: tunc
 esset voluntaria voluntate publice potestatis. ut ait ma-
 gister Joanes de Aterbio in suo consilio Mon-
 tis. Valet enim princeps ex causa rationabili pro utilitate
 reipublice ut inest in casu nostro in aliquid ledere ius
 tertij secundum doc. in c. Que in ecclesiis. de testi. et in l.
 si. l. si contra ius vel vti. pu. et l. venditor. §. si con-
 stat. l. communia p. di. et l. cunctos p. los. l. de sum-
 ma tri. et si. catho. Et ad hoc etiam faciunt notata pro-
 doc. in c. in nostra. de iniur. et da. da. et pro Innocentio.
 in c. que plerique. de immo. eccle. et facit in argumen-
 tis lex conventionum. et l. maior. ff. de pac. et l. si. l. de
 cessi. bo. Communis enim utilitas potest esse ista: sp-
 pferenda est puate. ut in c. bone. el. de postu. pla. Et
 ad predicta facit textus in l. antiochenus. ff. de p. ul.
 credi. et in l. bene a zenone. l. de quadri. presc. p.
 et in l. digna vox. l. de legi. Interest enim reipub-

lice nequis re sua male utatur. in l. de his que sunt
 sui vel alieni iuris. §. penult. et dicitur bene sub se civis
 locupletes. ut notatur in autent. ut iudic. sine quo
 suff. §. cogitatio. et d. §. penult. pro glo. Uterent enim
 isti prestares re sua male si illa minima particu-
 la nollent dare pro anima sua amore dei. Et pro consequens
 Mons pietatis expediri non possit ipsis reman-
 entibus in manibus hebreorum ex usura deuoranti-
 tum omnem substantiam civium. Et hoc maxime verum est quod
 dominus potest hoc determinare. quia ista calculatio vix
 fiet ab arithmetico: quin salarium eius pro ratiocinandi
 ope et quasi impossibili non sit maius quam ipsa excresec-
 tia. Dicit enim glo. in c. cum tu. de usur. et theolo-
 gi in. iij. dist. xv. et maxime Sco. in. v. q. Quille
 que habet restituere rem tantamquam expensa pro ei-
 transmissione ad longinquas partes esset maior quam
 valor rei restituende: potest tunc dare eam elemo-
 synaliter pro anima illius cui debebat restitui. si illi resti-
 tuti non potest nisi predicto modo. Scrupulosa quidem
 res esset quod expensa debeat fieri magna pro resti-
 tutioe modice rei. Que scrupulositas a iuris po-
 sitivi sapientia reprobat in l. sed et he. ff. de execu-
 tu. vbi dicitur. Sed hec nimium scrupulosa sunt: vnde
 non admittenda. **B** **B** Si ergo hoc potest fieri quoniam
 est certum quod debet et cui: quanto magis in casu no-
 stro in quo est incertum quod dari debeat ipsis mutua-
 tariis. et antequam cognoscat: multo plus laboris et
 expense sustinebit quam sit valor ipsius debiti cuiusque
 mutuatarij. Sed tamen est credendum quod iste ca-
 sus non eueniet: cum nullus sit sane metus que non dice-
 ret. Ego sponte volo potest ut de floren. de mea
 substantia pauperibus amore dei. pro anima mea et in re-
 missionem peccatorum meorum: que bene iudicem deuorante
 quasi omnem substantiam cum peccato mortali et excoicatione.
 que omni de civitate et interdicto etc. Unum crede-
 dum est pro certo quod ad euadenda tota mala et pericula:
 unusquisque de suo etiam magna quantitate vellet
 exponere: ut ostendit experientia que est omnium magna. c.
 cupientes. de elec. et c. que sit. code. ti. in. vj. In mul-
 tis enim locis vbi Mons iste pietatis constructus
 est: ut ipsum ordinare possent tam viri quam mulieres de
 suis proprijs marsupijs magna quantitate pecuni-
 arum posuerunt. Alij denarii centum ducatos. alij. l.
 et alij. x. et plus vel minus secundum condiciones suam:
 adeo quod in quadam logobardie civitate in qua est
 Mons: ab anno citra ad augmentum illius exbur-
 sata sunt duomilia ducatorum et. 600. **L** Ad
 hoc etiam credendum nos coegit ratio naturalis et iuris
 presumptio. Nam unusquisque in dubio presumitur bo-
 nus et charitativus. c. j. de seru. in or. fac. et l. meri-
 to. ff. pro socio. Et ideo rationabiliter credere debemus quod
 pro rampio: necessario: utili: ac oportunissimo ope-
 re expediendo. dato quod aliter non possit perfici: quilibet
 sit contentus ut illa puula excresecientia de amore
 dei pro anima sua. Que quidem excresecientia
 si in fine anni esset bene quinquaginta ducatorum
 distribuendo per singula capita mutuatario-
 rum: non veniret quasi quatenus pro quolibet. De
 b s

Primitractatus Secundapars

minimis em̄ facilliter presumit donatio et largi-
tio amore di fm̄ Bar. in. l. q̄ dor. ff. solu. ma. 2. l.
si q̄s cū alit. ff. de h. ob. 2. Burri. ga. in c. cū dilecti. 2.
in c. cū causa. de em. 2. ven. Et ad h̄ est tex. in. l. oi
modo. ff. de ipen. in re. do. fac. et q̄s dicit Bal. in
l. si p̄no affectu. L. de nego. gest. 2. tex. cum glo.
in c. ceterū. de dona. Facit etiā glo. in. l. si seruus
cōis. ff. de dona. inter vi. 2. vfo. vbi inter conium/
ctas p̄sonas de pua quāritate p̄sumit donatio.
Quis em̄ p̄iunctior est nob̄ deo p̄ cui⁹ amore fit
elemosyna? Lerte nullus. Un̄ Aug. li. j. de ver/
bis dñi. ser. vj. in q̄. Discute nūc maiores tuos.
Primi sunt tibi pat̄ 2. m̄. Maior est de⁹ q̄ te 2
ip̄os creauit 2c. Et ch̄s appellat nos fratres p̄
p̄baz di. Narrabo nomē tuū fratribz meis. ps.
xxj. 2. Mat. xxiij. dixit fidelibz suis. Un⁹ est pat̄
v̄ q̄ est in celis. 2. Joan. xx. ait Magdalene. Ua
de 2. annūcia fratribz meis 2c. Un̄ cū sit pater 2
frat̄ noster 2 p̄sequēter p̄iunctissim⁹: p̄sumi debz
anim⁹ donādi ei in dubio. Et p̄ hac determinā/
tione facit tex. notabil. l. si h̄o nō remunerādi. §.
idē celsus. ff. man. vbi p̄bat q̄ si recepi a Joanne
puta aliqd̄ obsequiū in traditiōe sibi fīda de fa
cili p̄sumet donatio. Si § hoc est in hoibz a qui
bus pua bñficia recipimus q̄ p̄sumatur velle
eis donare: q̄nto magis p̄sumi debet q̄ velit q̄s
donare deo a q̄ habem⁹ aiām: corp⁹: mundū: do
minia t̄palia: dignitates: honores: familiā: sani
tatem: 2. oia bona q̄ sub celo sunt. Lerte absq̄ du
bio p̄sumet anim⁹ donādi. Maxie qz ex hac do
natione resultat cōmoditas donāctis. s. meritum
Un̄ Aug⁹ in li. de verbis dñi: ait. O magna bo
nitas dei: cui cū p̄ cōditiōe reddere debeam⁹ ob
sequia: v̄tote serui dño: famuli deo: māct̄pta re
dēproi: amicitiarū nob̄ p̄mia repromittit: v̄t ob
sequia debite fututis extorq̄at. 2. q̄s nolle serui
re sp̄re cognouerit: bñficioz suoz possit p̄mis/
sionibz iurare. Nec ille. Lertū est aut̄ q̄ illd̄ qd̄
paupibz elargit̄ p̄ elemosynas: donat̄ ch̄o. q̄ ait
Matth. xxv. Esuriui 2. dedistis mibi manduca
re 2c. Et ibidē. Qd̄ vni ex minimis meis fecistis:
mibi fecistis. Cōcludendū est igit̄ q̄ tū qz ista do
natio redundat in suā 2. rei publice 2. pauperum
vtilitatē. tū qz est modica q̄ntitas. tū qz est piū.
tū qz donat̄ ch̄o: p̄sumit libera 2. spontanea vo
lūtas ip̄oz mutuatarioz donādi paupibz pro
deo illā superexcrescētā. Ex p̄dictis aut̄ oibz patet
rñsio si q̄s obijceret q̄ nullus ignorās videt̄ con
trahere q̄n̄ p̄bit̄ cōsensu. qz nihil est tā contrariū
consensui q̄ error. l. si p̄ errore. ff. de iurisd. om.
iu. 2. l. error. L. de iur. 2. fac. igno. 2. l. in v̄ditiōibz
bus. ff. de cōtra. em. Isti aut̄ mutuatarij vel plu
res eoz nō intelligūt qd̄ sit mādatū: nec naturā
alioz p̄ctū. qz v̄t patuit s̄. 2. meli⁹ infra declara
bit̄: auctoritate publica p̄ eis p̄trahūt p̄sidentes
cōitatis q̄ nō errāt. sic etiā p̄ pupillo i gr̄ate p̄bit̄
tutor: et p̄ furioso curator 2c. Item nō obstat q̄
in dubijs non p̄sumit donatio. l. cū de indebito.

ff. de p̄ba. qz nos sum⁹ in casu claro: v̄t s̄. patuit.
Et posito q̄ exp̄isse p̄radiceret: possent tñ pati
peribz dari p̄dicta rōne publice vtilitatis 2. alijs
respectibz sup̄dictis. Nec obstat si dicat̄ q̄ statu
tū vel ius ciuile q̄n̄ ledit ius naturale nō debet
attēdi in foro p̄scie: v̄t ait Inno. 2. Panoz. et alij
in c. quia pleriqz. de imu. eccle. s̄. auferre ius ter
tij est p̄ ius naturale q̄ nō debet tolli nostrū sine
facto n̄fo. l. ius nostrū. ff. de reg. iu. §. 2c. qz rñdē
q̄ q̄n̄ ius ciuile ex aliq̄ rōne naturale: procedit ad
disponēdū aliqd̄ p̄ ius naturale: est seruandū in
foro p̄scie fm̄ p̄dictos doc. ibidē. q̄ dāt exēplū de
vsucapiōe 2. p̄scriptiōe q̄b̄ tollit ius tertij 2c. q̄s
duo vincula fori ligāt q̄ vñū. 2. funiculus tri/
plex 2c. c. j. de treu. 2. pac. Hoc aut̄ est in casu no
stro in q̄ nō solū interuenit publica vtilitas tem
poralis: sed etiā aniarū q̄ oibz t̄paliū p̄p̄derāt
l. sancim⁹. L. de sacrosan. eccle. cū si. Propter qd̄
fm̄ glo. in c. vnico. de seru. in or. fa. dispositio q̄n̄
tūcūqz penal: s̄ et se 2. exorbitās: si cōcernit salus
tē anie d̄: fauorabilis 2. consequēter bona. Lerte
rem tñ q̄ inter paupes port⁹ essent eligendi aliq̄
ex pauperibz ip̄oz mutuatarioz q̄ alioz extra
neoz: q̄b̄ erogaret̄ illa excrescētā fm̄ iudiciū
ip̄oz sacerdotū 2c. nō sequēdo in distributione
ip̄a iordinatā affectionē: sed solū p̄siderādo ma
iore indigentiā et alias bonas circūstantias: q̄n̄
inter oēs nō potest diuidi. Et hoc secrete fiendū
est: ne alijs aliq̄ detur materia indignatiōis cur
port⁹ alteri q̄ sibi datū sit. Ad maiore etiā q̄erez
officialiū Montis: populus vel cōsiliū ciuitatis
qd̄ rep̄ntat ppl̄m ip̄i⁹ ciuitatis fm̄ glo. in rubi
ca. L. q̄ sit lon. consue. possit statuere ne p̄ indire
ctum aliq̄ mō impediāt vel conturbet̄ exercitiū.
Montis pietatis sub p̄teritu scrupuli causati
ab eo qd̄ sup̄esse possit. sed v̄t pietas addatur pi
etati: q̄ quicqd̄ cōtingeret in futurū p̄ aliquē ex
eis seu per quenq̄ de populo plus soluere vltra
id quod necessariū est ad p̄dicta salaria 2. expens
as 2c. illud ex nunc prout ex tunc: ext̄ic prout
ex nūc de cōmuni 2. concordī consensu ipsius po
puli intelligatur donatū mere 2. libere 2. irreuo
cabilit̄ illis paupibz et pijs locis: et ad illos pi
os vsus q̄s et q̄ declarauerint p̄sidentes Mon
tis pro tempore deputati vna cum dño Ep̄o ci
uitatis vel vicario ip̄i⁹. Et ita recipiat notarius
stipulās noie dictoz pauperū 2. pioz locoz des
clarandoz dicto titulo donatōis irreuocabilis
inter viuos: ita q̄ a nemine possit repeti. sed con
uertat̄ in dictos pios vsus. 2. cōitas ac dicti p̄s
sidentes nihil penitus consequi possint: nec etiā
officiales. sed tñ sua taxata salaria. Itēz possit
ordinari q̄ ad p̄dicta exequenda fiat syndicus
cum potestate donandi. vel q̄ p̄dicti p̄sidentes
possint p̄dicta exeq̄ sine aliq̄ scrupulo p̄scie. 2. q̄
dicta p̄uisio 2. oia ac singla in ea p̄tēta in fauore
dictoz pauperū 2. pioz locoz declarādoz. itelli
gat̄ renouari 2. renouata: 2. d̄ nouo cōdi 2. p̄dita

que dicitur Solubilitatis

se repetita singulis diebus et horis singulorum dierum
 Et sic effectus forciat singulis diebus et horis ac
 tibus donec fuerit reuocata per aliam expressam ordi
 nationem ipsius populi. cum hec procedant ex libero et
 sincero animo cessante omni coactione. Et predicta sunt
 clara quod ad presentes qui consentiunt et de eorum heredibus
 Quatuor modo ad absentes non consentientes si qui erunt
 heretoclitici: possit statui quod illis non consentientibus in
 intelligatur imposita una collecta de tanto quanto eis
 ser illud residuum eis debitum quod conuertet in pios
 usus. ne illorum predictio re sua male uertitur impedi
 at vel turbet tantum bonum. Non est tamen simile aliquod
 unquam debere contradicere cum de minimis agatur et
 alijs respectibus supradictis. Ex quibus omnibus est clarissim
 me demonstratum quod Mons pietatis est finis deum cons
 tructio per coitatem. nec incurrit aliquod peccatum ab ipsa
 uel a presidentibus seu officialibus ipsius Montis: nec
 etiam veniale. Sed per ipsum Montem exercet maxima
 uirtus: imo regina uirtutum charitas dei et primorum
 et adquirendum donum dei: maximum meritum: gratia diuina:
 preseruatione substantiarum: honorum christianitatis: et cessa
 tur a multis peccatis. et per talia opera consequitur bonum regnum
 dei et infinitam gloriam paradisi. quod pietas ad omnia ual
 let: promissionem huius uite que nunc est et future. .i. ad
 Tim. iij. Transumptiue in e. hospitali. lxxij. di. Iu
 li autem qui habent remorsum conscientie: uel uel recte loqui se
 bene ostendunt de contractu mutui ipsius Montis: non
 inconuenienter assimilant scribis et pharisais: qui
 ut dicit Joan. xviij. non introierunt in proximum Pilati
 ne examinarentur. s. ex cohabitatioe bonis gentibus
 sed mundi manducarent pasca. Un de ipsis exprom
 batiue loquitur Aug. d. Diuina cecitas iudeorum
 In proximum intrare timebant: et fratres innocentes sangui
 uine effudere non timebant. Sub hitaculo conta
 minatur alieno: et non examinantur scelere. p. pro
 Tales quibus deus salutem ope uoluit bene conscientiam
 scrupulosam: et de iudeis deuotissimis animam: corpore
 et substantiam temporalem: nullam penitus habent conscientiam
 ut sunt socii iudeorum in crimine: ita etiam erant in pu
 nitione. nec excusabit eos timor iste irrationabi
 lis. Nam de ipsis inquit Ps. derisorie. Illic trepida
 uerunt timore: ubi non erat timor. Talis enim ti
 mor redarguitur a doctoribus i. c. tua. et c. i. q. si. di.
 de timore. Talis quibus alius uult facere conscientiam de hac
 gratissima deo pietate: est ille de quo sapiens inquit
 Prover. penult. Qui nimis emulget elicit sangui
 nem Transumptiue in e. deniq. iij. dist. Nescio autem
 uel impugatores pietatis sibi facerent conscientiam reci
 piendi: si coitatem uellet et dare pecuniam ipsius
 Montis uel eis parte que debet pauperibus: ut eam
 dispensaret in suis superfluitatibus et uanis expen
 sis. Dubitari non potest nonnullos esse qui hunc sancti
 simum Montem impugnant: non quod ipsum esse malum
 credant. sed uel ex obstinatione defendendi falsam
 opinionem quam semel contra ipsum Montem suspes
 runt. uel quod illam pecuniam Monti dari conspici
 ant et doleant quam in suos usus conuertere af
 fecerant

Mars tertia huius tractatus quod dicit Solubilitatis.

Ex predictis patet
 rursus et solutio omnium argumentorum que fa
 bricauerunt impugatores Montis igno
 rantes fundamenta ipsius: et materiam illam non intelli
 gentes siue non intelligere similes. Que quidem
 argumenta quod super falsitate sunt fundata: ita fa
 cillime persternunt. Un de ipse fabricatoribus falsita
 tis dicit per illud quod ait saluator: Mat. vij. Si les
 sit viro stulto qui edificauit domum suam super arenam et
 descendit pluuia: et uenerunt flumina: et flauerunt ue
 ti: et irruerunt in domum illam: et cecidit. Fuitque rui
 na eius magna. Arena quidem super quam domus
 hec impietate plena fundata est: sunt ambages et
 imprinertes rationes inducte ad constructionem falsi
 tatis. Sed per ipsas descendit pluuia. doctrina sacro
 rum theologorum et iuris utriusque doctorum. Uenerunt
 flumina bullarum applicationum: et flauerunt ueti
 Minorum
 predicatores: irruerunt in illam: et eam ad terram prostrauerunt.
 Nonne duo ualidi ueti fuerunt illi duo uene
 rati patres. s. Frater Ludouicus curritus: atque
 Frater Philippus de Rottingo ambo puincie sancti
 Antonij qui suis iudicij opusculis super dictis impu
 gtores ueritatis atque pietatis confundunt. Facta
 est ergo ruina eius magna. Dicere enim potest edificator: es
 falsitas. Traditi sumus in ruinam et in confusionem. s.
 Esdre. ix. Et merito. Scriptum est ei puer. xviij. Qui
 exaltat os suum quod ruina. Et iterum. Os stulti con
 tritio eius: et labia ipsius ruina glorie eius. Et de viro
 sapiente dicit eiusdem li. c. xij. Lex sapientis fons uite
 ut declinet a ruina mortis. Des ergo christiani debent
 vitare doctrinam hanc ruinofam ipsorum aduersarij
 orum Montis pessimi Scriptum est ei Eccl. xxxij. In
 uia ruine non eas: et non offendas lapides. Ut quod ne
 mo ledat ex lapidibus huius domus que curruit: per
 dabimus lapides et totam maceriam huius ruine in
 abyssum perpetui silentij: neque amplius possit larrado
 offendere credulas aures vulgi: et verificetur il
 lud quod ait propheta. ps. cxliij. Non est ruina macerie
 neque transit: neque clamor in plateis eorum. Britum di
 xerunt populum cui hec sunt. Britum populus cuius dominus de
 us eius. s. dedit gratiam constructioni Montis pietatis:
 et destruendi dogma emule falsitatis. Respon
 dedo itaque particulariter ad singula eorum argu
 menta. et Primo Ad primum: negat minor. s.
 quod in contractu mutui Montis peruertat eius finis
 principalis que est subleuare primum a sua indigentia. per
 eum mutuam subleuat primum ne uideat subas sua
 uel deueniat ad uoracitatem iudaicam. Et dum dicitur quod
 cui subtrahitur tantum per libra singulo mense magis ag
 guntur quam subleuat ex huius muruo. Rndet quod in hoc
 errat aduersarius Montis nesciens terminos iu
 ris. quod iudicat indistincte in hunc et ac si esset un
 solus hunc. Non enim huius practica in formalitatibus.
 Ex dictis namque in parte predicta manifeste patet quod in

Primi tractatus Tertia pars

cōtractu istū mutui n̄ subtrahit aliqd huic mutuatario vltra sortem, ex q̄ ipse Mōs vel cōitas mutuās nō recepit nec sibi applicat nisi q̄ntum mutuauit. Et ideo cū ipse mutuatari⁹. p̄cise red- dat ei solūmō capitale: nō efficit ex hoc paupior nec auget indigētia sua ratione mutui. Illō q̄o qd̄ ipse mutuatari⁹ dat officialib⁹ vltra sortez est stipendiū officij p̄stiti ab ip̄is officialib⁹: q̄ loca- uerāt opas suas in tali exercitio vt s̄. declaratū est. nec subtrahit ipsi mutuatario. qz subtrahere denotat iniustā siue violentāz acceptionē. sed ip̄is m̄istris spōte dat vt debitū s̄m iusticiāz ex p̄tractu locatiōis. Ad cōfirmationē autē p̄di- ctōz adducit pater s̄ Joan. de. Sigestro tale exēplū. Quidaz nobilis deponit q̄nq̄gintamilia ducatoz in p̄petuū vsu pauperz in remedium aie sue z ad p̄petuā memoriā. Et ideo vult qz ca- pitale sp̄ maneat saluū z nunq̄z cōsumat. sed p̄ certū t̄ps in loco depositi fidelit̄ restituat ab ill' q̄ dicta pecunia vtenf: vt et alijs paupib⁹ possit deferuire. Quia vero si ipsi paupes p̄ se accipent dictā pecuniā: in breui cōsumeret: necessariū est inuenire aliq̄s fideles hoīes apud q̄s sub debi- tis cautionib⁹ ipsa pecunia remaneat: et q̄ eam distribuāt inter egētes. z post p̄dictū t̄ps recipi- ant. qui p̄prie dicent factores seu negociōz ge- stozes ip̄oz pauperz. Sed p̄dicti viri fideles nolunt dimittere exercitia sua z subire talia one- na et seruire ip̄is indigētib⁹: nisi eis p̄ labore suo satisfaciāt. Quis em̄ nisi m̄er̄ iops dicit ill' lū nobile liberaliter deponentes pecunias suas ad tāptū opus sine aliq̄ spe z expectatione lucrī: cōmittere vsurā: aut illos factozes pauperz sua debita stipēdia recipietes. Ad idem q̄z adducit p̄frater Ludouicus turrita in suo defensorio Mōris tale exēplū. Princeps instituit officium in ciuitate qd̄ vocat officiū donatiōis. Reponit em̄ decē mille ducatos in erario. et vult qz p̄ an- nū sint despēsari: donādo ciuib⁹ paupib⁹ quozū substantia r̄p̄alis nō ascēdit ad summā centū du- catoz. Preficit autē duos ciues sup̄ b̄ officium nec aliqd̄ stipendiū dat eis: nisi qz statuit qz scri- bāt noia ciuiū q̄bz erogāt d̄ illa pecuniā z scribāt p̄bationē qz sint paupes s̄m limitationē statuti. z p̄ labore suo erigant ab vnoq̄z duos denarios q̄rū sūma erit stipendiū laboz suoz: z obsequij p̄stiti p̄ paupib⁹ ciuib⁹. Quis em̄ sane m̄er̄s di- cat: nō dico esse vsurā. qz h̄ nō est mutui: sed in- iniustū lucroz accipere illos duos denarios etiāsi multiplicent vsq̄ ad sūmā. l. ducatoz. cū oīs la- bor iust⁹ req̄rat p̄m̄iū suū. S. ne aut. in aut. d̄ iud. di. col. vj. Et official' sit q̄si cōduct⁹ a ciuib⁹. Un- rō exigit qz ex locat⁹ opib⁹ recipiat cōpetēs sala- riū. Cū ḡ in hac solutiōe duoz denarioz in p̄ctu magis gratuito z libero q̄ sit mutui: p̄ quā solu- tionez diminuit donū: non p̄uertat nec vicietur cōtract⁹ donatiōis: etiāsi illi duo denarij solue- rent inuoluntarie. q̄nto miu⁹ in isto p̄tractu. E

Ad scōm argumentū Rūdet s̄l'r negēdo int- nozem qz i p̄ctu mutui Mōris p̄uertat natu- ra ip̄s⁹ mutui q̄ est vt sit oīno gratuitū. Nā lz cō- tract⁹ locatiōis opez ip̄oz officialiū nō sit gra- tuit⁹: sicut etiāz nō est de sui natura: al'as n̄ esse locatio sed donatio. t̄n mutui Mōris est oīno gratuitū: cū vltra rē mutuā n̄bil oīno accipi- piat ip̄e Mōs mutuās. Et cū d̄z qz p̄ gratitudē nē mutui ē qz accipiēs mutui obliget dare ali- qd̄ vltra sortē alicui tercio sic p̄ncipali mutuāri- Lōcedit: q̄n illud dat tanq̄z excrecētia vel lucz mutui: vel dat ad vtilitatē aut fauorē mutuan- tis aut cuiuspiā alteri⁹ noie ip̄s⁹ mutuār. z da- tur rōne mutui. S; i casu n̄ro n̄bil hoz p̄tigic qz illō qd̄ dat nō aduenit sortē: nec ip̄s mutuār: nec alicui tercio ad vtilitatē vel fauorē mutuā- ris: nec noie ei⁹. Sed dat alteri tercio respectu alteri⁹ contractus in q̄ nō req̄rit illa gratitudo Et ideo pōt accipi sine vicio vsure s̄m notata p̄ doc. in c. j. de vsur. Licz autē iste ali⁹ p̄tract⁹. s. lo- cationis accidat p̄ctui mutui: t̄n nō viciat for- malit̄ naturā ip̄s⁹ mutui. Sic eēt p̄ naturāz dos- natiōis qz donatiōis ex rōne ip̄s⁹ donatiōis oby- ligaret reddere aliqd̄ ex re donata. Et t̄n soluens do officiali p̄dicto aliqd̄ mō ex opposito n̄ est cō- tra naturā ip̄s⁹ donatiōis. Et s̄l'r dicēdū ē in p̄- sico. qz i p̄tractu mutui Mōris ē oīmōda librali- tas nec aliqd̄ soluit noie Mōris p̄p̄ mutui: vel sub rōne formalit̄ ip̄s⁹ mutui. nec aliqd̄ soluendū pacifici p̄ illud. sed solū ex p̄ctu locatiōis vt se- pe dictū est. S; Ad terciū argumentū rūdet s̄l'r negādo miorē. s. qz i p̄tractu mutui Mōris p̄uertat iusticia cōmutatiua: z n̄ fuet eq̄litas i reddē do sic in accipiēdo. qz imo i ip̄o mutuo reddiū p̄p̄ ip̄m cōtractū mutui bz eq̄litate cū accepto. tātidē em̄ reddiū q̄ntū accipit z n̄bil p̄tē vltra Illa autē q̄ dant vltra sortē nō includunt in mu- tuo formalit̄ sūpro. Licz ei mutuās materialit̄. s. officialis z m̄ister Mōris accipiat illa: nō t̄n ve mutuās formalit̄: nec noie ip̄s⁹ mōris mutuāntes: nec rōne mutui: sed suo nomie z rōne locatiōis opez. Nec ponit ea i p̄ncipali sorte mutuata. sed distribuit p̄ familia sua vt stipēdiū suū zc. Un- clarissime patz qz nulla penit⁹ ē ineq̄litas respec- tu mutui: sic nec respectu locatiōis. S; Ad q̄rū argumentū pariformit̄ rūdet negādo mino- rē. s. qz p̄tract⁹ mutui Mōris sit cōtra p̄ceptū dī. qz mōs siue cōitas mutuās n̄ ḡuat i aliq̄ paupel accipiēdo aliqd̄ vltra sortē ex mutuo: vt sepi⁹ de- claratū est. imo fleuat. qz mai⁹ cōmodū p̄cipiūt de mutuo qz sit solutio expensaz z opaz zc. qua rōne perit interesse damni emergēt et expensaz ac similitum s̄m Tho. ij. q. lxxvij. arti. ij. Nec p̄pter hoc fit contra naturam mutui gratuiti: de- cuius natura nō est simplr releuare mutuāta- riū. aliter essz donatio. sed relinquit eū grauatiū obligatiōe soluēdi sortē cū damno et interesse si exp̄mat in pacto: s̄m Tho. vbi s̄. et theologos

que dicitur Solubilitatis

in. iij. dist. xv. Pueriliter g loquunt dicentes q
 mutuū Montis grauat mutuatarios q natura
 mutui. qz hoc onus includit in mutui eqtate: vt
 infra videbit. Sicut autē q donat equuz paupe
 ri grauat eū. qz oportz eū emere frenū p eo: z fe
 nū p ei^o cibo. Et donās triticū famelico grauat
 eum. qz oportet soluere batulo molenti z pistori
 Et sic eū nō simplr releuat: ei qz futuriuz optimū
 facit. et in nullo peccat: sed meret. Sicut etiam
 esset si qd donaret alicui paupⁱ possessiones va
 lozis centūmiliū aureoz. Nā oportet euz sol
 uere salariū factoribz dictas possessiones sollici
 tantibz z laborari facientibz. Et silr est in possi
 to. Non em tenet Mons pietatⁱ facere sicut fa
 ciebat barbi: dōz Eocij q p mibilo: z gratis rade
 bat homies: et expēlas saponis faciebat. z de in
 de illis dicebat. Beates vob. Ex pdictⁱ etiam
 patet rñsio ad Quintū argumentū in q dicebat
 in minorū q hoc mutuū est q charitatem primi
 eum dānificando. Nā est falsissimuz. Ex quo em
 p mutuū Montis sic utilitas paupⁱ b: nō infer
 tur eis dānū ex ipso. nec aliqd ab eis aufert. pp
 ipm mutuū. Sars est autē alicui mutuare libere
 et gratuite absqz eo q subeat expēlas cōtingen
 tes ad habendaz ipam rē mutuatā. Mons igit
 mutuat libere z charitatiue. et illud qd dat offi
 cialibz ex alio tractu nō impedit charitatē mu
 tuatōis. Et ideo formalr rñdēdo negat q Mons
 pur mutuās iferat dānū aliqd mutuatarijs.
 Ad septū argumentū simplr rñdēt negā
 do minorē. s. q in mutuo Montis pecunia pari
 at pecuniā ex statuto vl pacto zc. Quia statutū
 siue pactū obligans ad soluendū denariū nō ha
 bet respectū ad pecuniā mutuatā: vt dēt aliqd
 ppur mutuū. Et ideo pecunia data mutuo non
 parit pecuniā. Mons em siue cōitas mutuan
 nec ex statuto nec ex pacto nec ex facto accipit ali
 qd: nec petit nec qrit nec cupit habere vltra soz
 tē ex mutuo. nec aliqs accipit noie Montis. Sed
 illud dat ad satisfaciēdū debito ex alio cōtractu
 fm q exigit iusticia qmutatiua. Istud nāqz sta
 tutū siue pactū de soluēdo denario non est inter
 Montē siue pñdentes eius z paupes. sed est fa
 ctū inter ipos paupes vel pñdētes vice paupes
 et officiales nō rōne mutui sed locationis. z nul
 lū pactū vl statutū est inf ipm Montē z paupes
 de habendo aliqd vltra sortē. In p̄ctu g mutui
 Montis pecunia nō parit pecuniā. Sed in p̄ctu
 locatiōis labo: ministroz optat premiū et parit
 m ercedē. Et cū d: q mutuū nō est cā p accidens
 et sine q nō: illi^o denarij vltra sortē: sed ē cā p se.
 Rñdeo q imo ipz mutuū est ibi oīno et tñmō
 cā p accñs occasionalis z sine q nō illi^o exrescē
 tē: et nō p se Occasione ei illi^o mutui iroducūt
 aliq cōtract^o ibi: puta locatiōis pignoz zc. Qui
 nec naturalr: nec regulariter: nec inseparabiliter
 mutuo annectunt. Als seqret q p̄ct^o mutui nō
 possit esse sine p̄ctu locatiōis zc. qd est stultū dī

cere. Quia autē mutuū dans vult esse secur^o de
 re habēda sorte sua integra sine diminutiōe z pa
 cifice absqz lictibz ac expēsis: qd licitū est z bonū
 Ideo aliq tract^o ad b̄ introducunt q optime de
 seruiunt: imo necessarij sunt: attenta malicia ho
 minū modernoz. Et qd adducit de serō Tho. z
 Pbo. q causa sine q nō: qñ ibi aliqd operat est
 cā p se z nō p accñs. Rñdēt q nec Pbs nec san
 crus Tho. id asserit. qā est falsissimū: sed ipsi im
 pugnatōres Montis de suo capite b̄ fingerunt
 Apertēs em fenestrā clausam est cā sine q nō ill
 luminatiōis dom^o. z solū cā p accñs: z nō cā per
 se. Et silr frāgēs trabē est cā sine qua nō grauis
 descensus. z solū cā p accñs z non p se fm Pbm
 viij. Phisic. et Sco. in. ij. di. xv. q. vnica. Et tñ
 vt ergz aliqd ibi opat: qz remouet p̄hibens. Ope
 rari g aliqd nō excludit oīno cām p accñs: nisi at
 tingat seu influat fm p̄p̄iā formā z ex intentiōe
 p̄ncipaliter i effectū cui^o ponit causa. qz sic bene
 excludit cām p accñs: fm Sco. i. j. di. ij. p. j. q. j.
 z p̄bm. ij. Phisic. Et ita pōt intelligi qd sup alle
 garū est de mēre b̄i Tho. z Pbi. qd aduersarij
 Montis vel nō intellexerūt: vel nō intelligere si
 mulauerūt. Lū g in cōtractu Montis ipm mu
 tuū nec opet nec coopet fm p̄p̄iā formā ad res
 ceptionē illi^o denarij siue exrescētiā illi^o. nec in
 tēdat p̄ncipalr illā: s̄ b̄ mēdaciter asserāt aduer
 sarij Montis. s̄ tñmō ipsa locatio vt s̄. patuit.
 sequit q est solū cā sine q non. z p accñs ac occas
 sionalis: z nō cā p se. Et dū ad cōfirmationē pre
 dicte falsitatis dicebat fm Tho. q augmentata
 cā p se: augmētā etia effect^o. g cū augmētata vl
 diminuta pecunia mutuatā augmētēt vel dimi
 nuat illa exrescētia: apparet q mutuū est cā p
 se ipius exrescētie. Rñdēt q nō solū b̄ fit in cā p
 se: sed etia in cā p accñs. s. q augmētata vl dimi
 nuta ipa cā: auget vel diminuit ipse effect^o. Ad
 maiorē em vel minorē aptiōne fenestre seqt ma
 ior vl mior illuminatio dom^o. Et ad maiorē vl
 miorē approximatōne calefactibil^o ad ignē seqt
 maior vl mior calefactio. Et tñ ap̄tio fenestre ee
 approxiatio ad ignē sūt cause p accñs: vt s̄. visū
 est. Arguere g Augmētata cā vel diminuta au
 get vl diminuit effectus. g est cā p se: est fallacia
 p̄seqnt^o. g zc. Rō autē qre augmētato mutuo au
 gmētāt p̄sio nō ipf officialibz q sp̄hūt statutā
 mercedē cōrespōdentē labori suo z expēf ad ar
 bitriū bonoz virozū: s̄ ipf soluentibz: est eq̄litas
 iusticie distributiue: vt collecta necessaria p̄ dis
 cta solutiōe fienda officialibz eq̄lit fm p̄p̄tiōez
 distribuāt inf accipientes mutuū: vt q sentit cō
 modū: sentiat z on^o. c. q sentit. d. re. iur. i. vj. Et q
 mai^o cōmodū: mai^o on^o. iux illā reg. iij. Topi.
 Sic simplr ad simplr: ita mai^o ad mai^o: z maxi
 me ad maxie. Diminuet tñ p̄sio ipis mutuatā
 rijs aucta pecuniā mōt^o: ita vt q nūc soluit vnū;
 postea soluat solū dimidiū. et cū maiori mutuo
 ita vt auget mutuū z diminuat p̄sio. etia cū p

Dimitractatus Tertia pars

rogatione ep̄is. Cuius oppositū accidit i cōtra-
ctib; usurarijs. Nec em̄ ex crescētia nō soluit ra-
tione mutui n. c. pro gatiōis ep̄is vt mendaciter
asserūt aduersarij Mons. sed rōne opaz. 7 ex-
pensaz q̄s rōnabiliter debēt soluere ipsi mutua-
tarij fm̄ p̄portione suā vt s̄. dictū est. **I** Ad
septimū etiam argumētū Rñdēt negando mi-
norē. s. q̄ cōtractus mutui Montis de iure di-
cat̄ vl̄ quincat̄ esse usurarij. Et cū d̄z q̄ eadē for-
mā quā seruāt iudei et usurarij manifesti p̄ quā
cōuincunt̄ esse usurarij manifesti tenet Mons
negat̄. Et dū ad p̄bationē d̄z q̄ iudei et usurarij
manifesti tenent bancū seu mensam paratam:
officiales cum libris: 7 pignora. 7 tantū recipiūt
p̄ libra mutuata. et idē faciūt officiales Montis
q̄ zc. Rñdēt q̄ ex hac illatiōe maḡ deridēda q̄
soluenda: sequerēt q̄ campsoes q̄ tenēt bancū
vel mensaz paratam: 7 officiales zc. 7 accipiunt
tantū p̄ floreno: essent usurarij manifesti. qd̄ ap-
te est falsum. Ut tñ meli⁹ appareat eoz̄ falsitas
Rñdēt: q̄ dicta p̄batio adducit nō cām p̄ causa
Iudei em̄ 7 manifesti usurarij nō cōuincuntur
esse usurarij q̄ teneāt bancū ac officiales zc.
nec ista sunt que dent formā cōtractui usurario
sed q̄ recipiunt vltra sortē ratione mutui tantū
pro centenario. qd̄ nullatenus fit in monte pie-
tatis. Nam vt s̄. sepius est declaratū: nihil acci-
piūt vltra sortē p̄pter mutuū. sed tantūmodo ex
locatione opaz. **R** Ad octauū argumētū
Rñdēt s̄lr̄ negando minorē. s. q̄ cōtract⁹ mu-
tui Montis sit ex intētiōe 7 forma usurarij. q̄a
imo ip̄m mutuū est ex intētiōe 7 forma piū et iu-
stum: vt patet ex p̄dictis. Et ad illud q̄ dicunt
aduersarij q̄ aliter nō mutualet mōs nisi habe-
ret certam expectationē illi⁹ ex crescentie. et ideo
p̄ncipalit̄ intendit lucz. Respondet q̄ imo ipse
Mons mutuans nec p̄ncipalit̄ nec secundarie i-
tēdit habere lucz: nec accipit: quin pot̄ illd̄ de-
testabilis: sed solū querit habere sortē suā pacifice
7 sine expēsis. vt s̄. dixim⁹. et ideo est sc̄tus 7 bo-
nus. Quid em̄ interest Montis q̄ mutuatarij sol-
uāt maḡ duos dnarios q̄ vnū solū vl̄ nihil. cū
ip̄e nō teneat aliqd̄ soluere ipsis officialib;. Ipi
em̄ officiales a cōitate sunt cōducti nomine totiq̄
popli: auctoritate p̄ncipis 7 ep̄i ad locādas ope-
ras suas in seruitio indigentū. Et ideo ipsi q̄b;
seruiūt tenent eis dare salariū: 7 nō mōs. Nec
est vez vt aduersarij dicūt q̄ Mons nō mutua-
ret nisi mutuatarij soluerēt illaz ex crescentiam.
Quia imo mutualet dūmō esset bñ secur⁹ de re
habenda sua sorte sine expēsis 7 litib; pacifice 7
suo tpe. Si em̄ ip̄i officiales vellent grat̄ expo-
nere opas suas et facere expensas ac fideiubere
de cōseruatiōe pignoz̄ zc. Vel si aliq̄ a paupib;
sive mutuatarijs vellent soluere salariū dictoz̄
officialiū: nihil ad Montem mutuantē vl̄ dā-
ni vel lucri p̄p̄ b̄ accideret. nec min⁹ mutualet.
Nō ergo intendit Mons mutuās q̄ officiales

habeāt mercedē vel nō habeāt. vel q̄ mutuata
rij soluāt vel nō. vel aliq̄ p̄ ipsis. nec de hmōi cu-
rat. sed tantūmodo d̄ re habenda sua sorte vt s̄.
Officiales aut̄ p̄dicti sunt illi q̄ intendūt habere
re suū salariū 7 mercedē sibi cōuenientē quā ab
ipsis q̄b; locauerūt opas suas merito debēt ha-
bere. Et ideo faciūt pactū d̄ bñdo illo denario zc.
Et intendūt illū habere non ex rōne mutui: s; lo-
catiōis. nec alit̄ exponerēt suas opas nisi speras-
rent h̄e p̄dictā retributionē cōdignā fm̄ q̄ sibi
limitata ē noie totiq̄ popli. P̄sidentes etiā Montis
q̄ stant ibi p̄ paupib; quoz̄ vices gerūt 7 vti-
litatib; deseruiūt. Institutores q̄ 7 ordinatores
ipsi Montis q̄ in oib; 7 p̄ oia inlīstūt releuatores
nibus miserabiliū p̄sonaz. et docti doctrice gra-
dei 7 exp̄ientia optie nouerūt qd̄ expediat paupib;
bus. In hoc cōtractu cōsideratis cōsiderandis
bis miseris t̄pib; q̄b; refrigescit charitas mltos
rū 7 seruet cupiditas. 7 scientes q̄ lz̄ simpliciter
sivinū melius aqua: n̄ in casu potior est aqua
vino. nō intendentes q̄ Mons consequat̄ aliqd̄
lucrū ex mutuo. sed vt p̄ ipsos officiales bene 7
sollicite seruiat̄ egentib;. p̄vident q̄ p̄dictis offi-
cialib; per ipsos mutuatarios satisfiat de cōdis-
gna mercede. Und nullaten⁹ dici pot̄ mutuū
Montis ex intētiōe esse usurariū. nec similit̄ ex
forma. qz̄ vt supra dictum est: nō mensa vel libri
aut pignora dant formā cōtractui usurario: nec
etiā solutio opaz. sed acceptio vltra sortē p̄-
pter mutuū zc. Ex p̄dictis igit̄ patet falsitas illi⁹
argumētū qd̄ faciūt impugnatōres Montis di-
cēs. Vis cōtractus in q̄ repit̄ forma usuraria
et lucrū ex mutuo p̄ncipaliter intētiū: est vere 7
formalit̄ usurarij. s; mutuū Montis est hmōi.
ergo zc. Minor em̄ ipsi⁹ argumētū est falsissim⁹
ma: vt constat cuilibet materiā mōtis intelligē-
ti 7 supradicta cōsideratī. **A**d nonū ē ar-
gumētū rñdendo negat̄ minor. s. q̄ in mutuo
Montis sit capitale 7 lucz ei⁹ sub certitudine. Ca-
pitale em̄ Montis nullū sortis lucz: nec sortiri pot̄
vt s̄. vsuz ē. qz̄ nullatenus vult cōitas mutuās
sive ip̄e Mons h̄e aliqd̄ lucz. Solū ḡ in b̄ mu-
tuo h; Mons sub certitudine ip̄m capitale. Of-
ficiales ho nō lucz: sed debitū salariū h̄nt sub
certitudine ex p̄ctu locatiōis. Und Mons icūbit
pignori tñmō p̄ bñda sorte mutuata. Officiales
ho eidē pignori icūbit p̄ mercede suoz̄ ope-
rū 7 expēsar̄ satisfactiōe obrinēda. Et sic ip̄i offi-
ciales incūbunt pignori noie cōitatis p̄ mutuo
q̄ ad nudā sortē. Et eidē pignori incūbunt nō mōs
mine Montis vel cōitatis: sed p̄prio: q̄ ad illā ex-
crescentiā nō lucratiū p̄p̄ic: s; satisfactiū pro
impēso seruitio. et b̄ ex obligatione cōtract⁹ loca-
tiōis. Quia ḡ separoz̄ separa debet eē rō. ff. pro
emptore. l. q̄ fundū. §. si fundū. 7. l. age cū gemis
niano. l. d̄rrāfac. Et separoz̄ actiū alia est cō-
ditio q̄ imitroz̄. l. si q̄ ita libertatē. §. si duo. ff.
de statu lit̄. et ex separis et diuersis nō infer̄. nec

que dicitur Volubilitatis

valet argumētū de vno ad aliud. l. si. ff. de cati. et. l. inter stipulante. §. sacra. ibi sed hec dissimilia sunt. ff. de ver. ob. et. l. j. et ibi glo. L. de dona. inter vi. et vxor. et. l. bis consequenter. §. j. ff. fami. ber. et. l. j. L. de edic. diui adri. tol. et. l. papirian. exuli. in pn. vbi Bar. ff. de mino. Ideo non valet ista cōsequētia. Mons pietatis habet sub certitudine suū capitale ex mutuo sibi debitū. et of ficiales eiusdē Montis habent sub certitudine suū salariū siue lucrū: si ita appellari pōt: ex contractu locatiōis sibi debitū. q̄ in mutuo Montis est capitale et lucz sub certitudine. Nemo em̄ ita argueret: nisi qui parū haberet sensum in ca pite. **M** Ad decimū argumētū respondet similiter negādo minozē. s. q̄ diffiniciōes vsure cō petant mutuo Montis. quia in eo nihil accidit forzi mutuate. nec mutuans Mons siue cōitas habet aliqd lucrū ex mutuo debitū vel exactu. nec aliqd datur Montē pro vsu pecunie mutua te zc. Sed illud dat ministris et ab eis exigitur et recipit est ex tractu locatiōis zc. **N** Ad vndecimū argumētū respōdet esse vez q̄ in aliis quibz casibz hō tenet gratis facere: vt in c. bapti. zandis. et c. q̄ quicqd. et c. quibusdā. et c. gratia. j. q. j. ibi Bar. accepistis gratis dare. s. spūalia. et de hoc etiā habet in c. j. de simo. et in c. in ecclesiā astico. xij. q. ij. De sure etiā ciuili aliq̄ debent fieri gratis: vt in l. furti. §. pact. ff. de his q̄ no. in faet de postu. l. j. §. deniqz. Qui autē aliqd debet et tenet gratis facere: si aliquid capit: turpiter facit. l. ij. in si. ff. de condi. ob tur. cau. et multo magis de iure canonico: vt extra de simo. per totuz. Quedā vō sunt q̄ quis nō tenetur facere gratis: sed precū et mercedem pōt exigere. vt. xij. q. j. §. his ita. et. xxvij. q. j. c. Jā nunc. in si. et c. cū ex offi. cū. de p̄scrip. Et talis est locatiō operum: vt s. di. cū est. Preterea etiā vbi q̄s tenet aliqd gratis facere. tñ poterit expēsas petere: vt hī in c. j. et. ij. de vsur. et in c. cuz ab oi. de vita et honestate cle. De q̄ p̄ Archi. in c. cauendū. x. q. ij. Nemo em̄ tenet pari damnū etiā p eo qd̄ gr̄is facere tenet. l. ex inādato. ff. man. Et ad predicta facit tex. et qd̄ ibi nocat in r. cuz sic rhomana. extra de simo. Et iō ex locatiōe operū p̄nt ministri montis exigere salariū suū: cum nō teneant dictas operas gratis impedere. Itē impensas petere q̄s fecerūt in cōduccionē domus et in libris et ceteris p cōseruatiōe et custodia pignoz zc. **Q** autē dicit q̄ cōmunitas potest ciues colleccare et ipsi tenentur ciuitati subuenire: est verū qñ cōmunitas esset in tali necessitate q̄ nō posset aliter sibi puideri nisi imponendo onus. Et idē est quo ad necessitatē mutuādi. de qua dicit in p̄dicto argumēto. Nō autē in alijs casibz. qz licet ipsi ciues sint obligati ciuitati: tñ charitas debet a seipsis incipere s̄m theol. in. ij. di. xxvij. et ibi Rich. ar. j. q. ij. Sic ei Aug. in li. enchiri. Transumptiue in c. q̄ vult de peni. dist. ij. Qui vult ordinare elemosynam

dgare: a seipso debet incipere: et eā sibi primo dare. Et ideo Sene. in lib. ij. de beneficijs inquit. Da bo egēti nō vt ipse egeam: succurrā pituro nō vt ipse pereat. Et Lassiudo? in eplis dicit. Tunc de alijs est cogitandū cum se ratio pprie necessitas expleuerit. Non tenet q̄ aliquis p altero angustias recipere: et alijs sacrificere: et in se pdere. l. si quando. L. de test. et. l. nup. in fi. L. de natu. li. et c. si rhomanoz. vbi glo. in pn. xij. di. Nec tenetur q̄s cuz suo dāno negocia amici pcurare s̄m Bal. in p̄misio decre. p̄ rep. in l. postulante. in si. ff. ad trebel. et glo. in d. c. q̄ vult. Seruiciū em̄ a se ipso vt diximus debet inchoare. xij. q. v. c. si non licet. vbi tex. dicit. Regla diligendi primū a se ipso incipere debet. c. nisi. de auctu. et vsu pal. l. ij. et. l. p̄ses. L. de futi. et aqua. et ita limitat illud qd̄ dicit. s. q̄ hō homi obsequiū debet. l. incōmodo. §. sicut. ff. cōmo. et. l. si nō forzi. §. libertus ff. de cōdi. ide. **D** Ad duodecimū argumētū. s. q̄ certi casus sūt excepti in q̄bus sine vicio vsure aliqd pōt recipi extra sortē. Sed iste casus nō est de illis zc. Rñdet negando minozē. quia imo in ipsis est cōp̄bensus. quia illud qd̄ accipit fit rōne dāni euitandi et p interesse operari. Et iste casus enumerat per glo. c. conquestus. d. vsur. et in c. quonīs multi. xij. q. ij. Et posito q̄ iste casus non esset particulariter enumeratus vel cōp̄bensus: extendit ex identitate ratiōis per tex. in c. cum dilecta. de confir. vti. vel inuti. vt etiā voluit glo. et Bar. in l. j. L. de conditi. in ser. textus cum glo. in l. si. in xbo noluerit. L. de reuo. do. et doc. in l. ob ea rātū. L. d. p̄dict. mi. Sed recōpensatio laboz et expēsar habet identitatē ratiōis. quia includit in se damnū et infesse. §. zc. **P** Ad terciūdecimū argumētum dū dicit q̄ aperit via fraudibz vsurarioz zc. Respondet q̄ imo totū contrariū resultat. Nam p ipsa mutua Montis tollit via fraudibz: et sic p̄uisio contra malicias iudeoz et maloz christi anoz vsurarios cōtractus facientū. Et p̄ hanc p̄uisionē reuocata sunt omnia p̄uilegia ipsis iudeis concessa contra Clem. primam. de vsur. Nec in casu mutui Montis aliq̄ fraus vel dolus accidit. quia mutuū fit ex charitate. et illud quod accipit sumit ex alio cōtractu. Et sic nulla cōiectura figmēti vel malicie elicitur ex q̄ qdem cōiectura eliciatur dolus: cuz ex cōiecturis p̄obetur dolus. l. dolum. L. de dolo. et. c. ij. de renū. in vj. Nec per istuz modum habent vsurarij additū ad exercendū fen? dicendo q̄ volūt aliqd vltra sortē mutuatum pro expēsis zc. quia illud qd̄ cōcedit mōti cōitatis de cui? intentiōe eius dēter apparet et in q̄ nō cadit suspiciō vsurarie p̄uitatis licet sine dubio q̄rū ad forz conscientie idē pōt dici de alijs vel licite possint accipere q̄rū eis a best. p dānis et expensis: sicut p̄batur per dicta in p̄cedentibz. Nemo enim nisi pietate motus vellet suam pecuniam sic exponere sine aliq̄

Primi tractatus Tertia pars

quo lucro. Et ita non obstat lex eos. §. sed et si. L. de usur. et ibi glo. in verbo sportularii. quia ille reus expressit loquitur de feneratori cui interdicitur ne aliquid exigat ultra usuras ibi permissas quis colore vel causa. quia aliter multas fraudes facere posset. Non autem ibi loquitur textus nec glo. de mutuate gratis et sine aliquo vel minima usura. Tunc non est passim concedendum periculis bonis simpliciter aliquid recipere nisi in casibus in quibus de eorum damnis evidenter apparet. In Monte autem hoc evidenter patet. Nec potest esse fictio aliqua in fraude usurarii cum alij sint serviētes et locantes opas: et alij prestantes viri graves: docti: et scientiati tam religiosi quam seculares qui vices populi auctoritate principis et episcopi gerentes et pauperum commodis inuigilantes semper intendunt nequid contra ordinationes sanctas ipsius Montis attentent: statuentes mercenariis iustam mercedem. qua contenti nihil aliud petant vel accipiant. Et quicquid superest totum est mutuo accipientium: et illis equaliter redditur tempore opportuno. Examinant quoque libri officialium et eorum copiam percurrunt per viros in his partibus: non suspectos sed bone fame. Et ita cuncta procedunt ut quasi impossibile sit fraudem fieri vel factam non cognoscere. Nec autem apud iudeos et usurarios minime habetur imo eorum forma est ab ista penitus aliena. Per istum etiam modum excludit delictum et damnum proximi. Nam pauperes indigentes non a iudeis feneratoribus: nec etiam a christianis usurariis vexabuntur. Quisimodis usuris. et conservabunt facultates pauperum: puta multi romani pontifices in suis bullis super hoc edictis prestaverunt. Unde nec etiam hic fit malum ut eveniat bonum sicut adversarii dicunt. sed ex hoc mutuo fit bonum ut resultet maius bonum: dum ius uniuscuiusque servatur illesum. et aliquid non locupletatur cum alterius iactura: sicut ea que habentur in l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. et in c. suam. de penis. Et ideo iste contractus est iustus et utilis: et ab omni deceptioe penitus alienus. **Q** Ad quartumdecimum argumentum patet responsio ex predictis. quia per mutuum Montis non fit aliquid directe vel indirecte quod sapiat usurariam pravitate. nec aliquid fraudis sit legibus usurarum prohibitis. nec aliquid mutuatariis. Quia aliquid ultra sortem solvere ex contractu mutui. Ad quintumdecimum argumentum similiter patet responsio. quia prestantes montis nec per se nec per alium mutuatur nisi cum charitate et cum merito. Nam in ipso mutuo nulla penitus est culpa. Et similiter patet responsio ad sextumdecimum argumentum. quia cum nec communitas: nec aliquid de civitate: nec prestantes montis: nec officiales eius aliquid faciant prohibitu ex hoc contractu mutui vel locatiōis: nec in aliquid peccent: nec aliquid recipiant ex mutuo ultra sortem: stultum est dicere quod teneantur ad restitutionem. Ad decimumseptimum argumentum similiter patet responsio. quia communitas non deponit pecuniam ad mutuum illicitum exercendum. nec ut ipsa vel aliquid de communi

rate habeat aliquid ultra sortem ex mutuo. nec etiam ues locupletantur ex ipso mutuo: sed officiales eodem modo recipiunt suum iustum salariū ex contractu locationis. Et ideo nec ipsi prestantes Montis: nec fautores eius: nec officiales: nec aliqui de communitate incidunt in aliquam excommunicationem. d. Elemen. §. de usuris. qui loquitur de statuentibus qui exigantur usure: et de ministris ad exigendum etc. Et similiter tollit argumentum decimumoctavum. quia officiales Montis nec suo nec alieno nomine aliquid accipiunt ex mutuo ultra sortem. nec aliquid lucrant ex mutuo. nec a civitate aliquid est statutum per quod exigatur usura. nec ab ipsis officialibus exiguntur sicut mendaciter asserunt adversarii pietatis. Possunt licite recipere salariū suū quod non recipiunt pro scriptura vel alio labore circa contractum usurarium in quo casu loquitur predicta Lex. sed operas ad servitium pauperum locatas. nec aliquid scandalizant: ut infra videbitur: nisi eos qui more perbari seorum de bono isto opere scandalizari maliciose ostendunt et simulat. Nec aliquid accipiunt ultra sortem ut usura: sed ut sibi debitum ex contractu locationis. **R** Ad decimumnonum argumentum respondet sicut dominus Antonius Corsetus de Sicilia iuris utriusque doctor et lectorem Patavinum in suo consilio Montis: quod in contractu Montis non habet respectus ad quantitatem et ad tempus principaliter. sed ad opas: labores: pericula: et expensas ministrorum. Item allegata in predicto argumento procedunt quia illa commensuratio temporis fit gratia captandi lucrum. Secus autem quod sit causa damni evitandi sicut Host. in summa. in tit. de usu. in §. quod sit usura. circa primam. et Petrus de Ancha. et Joannes an. in c. peccatum. de reg. iur. l. vi. in mercu. ubi ait: quod duo exiguntur in usura. scilicet materiale quod est mutuum. et formale quod est exactio lucris. non autem dicitur damni evitandi: ut in casu nostro. Et hoc probat recte inveniunt capitulum Consilii. de usur. et notat doc. in rubrica eodem tit. et in rubrica. L. eodem. Militat enim in casu nostro ratio damni et interesse. Unde qui mutuatur pecuniam et per eius mutuo recipit pignus: et illius causa facit impensas: potest eas repetere seu cum fructibus recopensare. c. §. et c. quoniam. de usur. Non enim esset iustum quod communitas aliquid damnum sustineat. facit. l. manifestum. §. penult. L. de fur. et quod notat Bal. in rubrica. L. de rebo. cre. de statuto. Ut ille habeat onus solvendi qui sentit commodum. c. qui sentit. de reg. iur. l. vi. Nec obstat quod solvat ratione temporis vel quantitatis. vicia tantum pro quolibet mense et per quolibet libra. quia hoc ex necessitate contingit: cum sit modus quidam quo solvatur per labores et expensas predictis equaliter ab omnibus mutuatariis: ita ut habeant onus sicut equalitatem commodi: quod aliter fieri congrue non posset sine diminutione temporis et quantitatis. alius plus gravaretur unus quam alius. vel tantum gravaretur qui minus sentit commodum quantum ille qui maius: quod non esset iustum. Vel aliter solvi potest: quia contrarium procedit

que dicitur Solubilitatis

quod recipit ultra sortem adquiret ipsi mutua
 ri vel alteri suo nate ex mutuo. quod non est in casu
 isto: quia nec coitanti nec officialibus aliqd adquiret
 ex mutuo ultra sortem. Nec predictus doctor in sen
 tencia. cum qd concordat dñs Joānes Lampegius
 iuris vtriusq; doctor Bononiensis: et lector Pa
 ravinus in suo consilio Montis. vbi dicit qd cum ma
 iori iusticia arbitrari et distribuere nō pōt predictus
 salariū qd p dinūerationē tpsis et qntitatis. Et idē
 dicit collegiū Paravinū in suo consilio Montis
 vt equa sit distributio p rata cōmodi et utilitatis.
 d. l. manifestissimi. §. l. cū in l. e. d. de fur. z. l. j.
 §. pro secūdo. l. de cadu. tol. z. l. plane. §. si duo
 bus. ff. de leg. j. z. l. fin. natu. a. ff. de regu. iur. Jre
 qz pnt maius piculū in custodia pignoz ratiōe
 maioris tpsis et qntitatis: pterea clarū est qd Nōs
 nihil accipit ex hac dinūeratione: imo nec officia
 les. qd oīs illa exercecētia simul ponit. et eorum
 salariū non p dinūerationē pecunie: sed p tēpus
 seruitij cōputat. et idem fit quo ad satisfaciones
 expensarū qd fiunt a Monte p seruitio mutuatari
 oz. **S** Ad vigesimū argumentū Rñdet
 predictus doctor dñs Anton. Loriet. vbi s. qd of
 ficiales hñt plus periculi in custodienda vna pa
 tera argentea qd in vna pellicia. Un recōpensan
 do cum labore periculi: apparet qd in isto cōtra
 ctu nulla iniquitas rōne ineqūitatis inuenit. Pre
 terea qd ad laborē scribendi statum laborem
 habent ministri circa pignus decē solidoz qntū
 circa pignus decē ducatoz: et sicut quantū ad ser
 uiturē assiduā in expectādo eū qd mutuū accepit
 vt reddat ei suū pignus quicūq; voluerit. Que
 duo sola meretur illud qd soluit et plus. Unde
 etiāsi verū esset qd pl⁹ laboraret in pellicia et hu
 iusmodi custodienda qd circa patet argēteam:
 vel maiori piculo subiaceret: aut aliud sit: tunc
 ex qd nō plus accipiūt qd mereat labor expectatio
 nis atq; scripture et similitū: nō potest dici in hoc
 esse vlla iniquitas si vni magis seruiūt qd alijs: cum
 a nullo plus accipiāt qd meritiū suū requirat. Un
 ad oīa qd dicta sunt de labore ineqūali etiā respō
 deri potest qd sicut cācellarij vel scribe alicui⁹ of
 ficij aut iudicis p vna scriptura quattuor linea
 rū iuste recipiūt fm statuta et p sūerudines quat
 tuoz aut sex solidos vel plus: et notarij palatij p
 vna pignozatione p qua faciūt scripturā duarū
 linearū recipiūt duos solidos. qd nō puenit ra
 tiōe laboris tñ: sed pncipalr respectu industrie
 sue quā locauerūt p annū in tali exercitio. Sicut
 et multo magis potest scriba et massarius Mon
 tis vnū solidū p libra vel floreno accipere per an
 nū per statutū Montis p octo scripturis et p alijs
 laboribus et expensis: ac p sua industria. et qd lo
 cauit personā et operas suas p toto anno in tali
 officio ad utilitatē egenoz. Dato igit qd etiā la
 bor esset exiguus: tamē obligatio standi ibi et lo
 cata psona nō est ita exigua. Predicta quoq; cō
 firmat dñs Joānes Lampegius vbi s. in respō

sione ad vltimū argumentū: dī. Considerato qd
 ipsi ministri ita sunt ibi parati ad dandū multū
 qntū modicū: et ecōuerso. nō debet cōsiderari i
 lud qd casualiter venit: cum illud quod ipsi mi
 nistri papiunt p suo salario fuerit ita arbitratū
 p superiores qd recte ania duerēdo aliter etiam nō
 poterāt statuere nec arbitrari equa lance: qd per
 dinumerationē tpsis et qntitatis. Quia qualitas
 rei pignozate respicit potius assēcurationē p pe
 cunia data qd aliud. Et ideo non debet alterare
 forma ipsius solutiōis fiende p expensis. Et hñ
 consideret. alr statuendo resullaret maior inu
 sticia: ineqūalitas: et absurditas que fuit eitan
 da. Dicendum est etiam dato sine pndicio veri
 qd istd salariū esset in aliquali pte ineqle qd equa
 litas iusticie cōmūratue nō ledit paruo excessu
 qd contingeret nō dolose in qcunq; contractu: qd
 semp videt accedere donatio in illo minimo: fm
 theolo. in. iij. dist. xv. et bñm Tho. ij. q. lxxvij.
 Nec ille. **T** Ad vigesimū primū argumen
 tum Rñdet collegiū omnīū doctorū studij Pa
 ravinū in suo consilio Montis: qd illud quod dī
 citur nō esse licitū pacisci pro futuro interesse de
 aliquo soluendo ultra sortem: intelligit vbi incertū
 esset interesse. sed pro expensis certis et qd de
 necessitate iminent faciente potest optime paci
 sci: et sine peccato potest recipi fm oēs doctores:
 quia nō recipit vt lucrū: vt dicitur est: sed recipit
 pro sorte: cum expensa pnteat ad eos qd mutuū
 recipiunt. Si ergo cōmunitas vel eius minister
 soluat tales expensas vel obligat se ad soluendū:
 vtiliter gerit negotiū illorū. et ideo licite exigit
 a quolibet p rata sua: iuxta distributionē equali
 ter factam de vno denario pro libra vel floreno
 vt sicut quilibet qd pecuniā accipit habuit cōmo
 ditatē pecunie: ita p sua rata agnoscat onus ex
 pensarum. Nec predictū collegiū. Quod etiā
 respondendo Ad vigesimū secundū argumentū
 dicit: qd opinio in pparariū allegata Joānis
 And. cōmunitate reprobat p modernos qd tenent
 qd gener ex pacto potest annuatim certum qd re
 cipere a socero donec soluerit dotes. Et hoc p eo
 qd interest ipsi⁹ generi qui sustinet onera matris
 monij. vt notat doc. in d. c. salubriter. de vsur. et
 in l. insulam. §. vsuras. ff. solu. matri. vbi plene
 istum articulū psequunt. Et sic attenda cōmū
 ni opinione est ad ppositū nostrū qd sic licitū re
 cipere vnū denariū pro libra vel floreno p onere
 expensarum que occurrūt faciente pro isto pio
 opere exequendo. Nec obstat predictūz notabile
 Bal. quia illud intelligimus quando aliter non
 cōueniret inter partes. Nā obligatio mutui non
 contrahit ultra qd sit data pecunia: vt in l. roga
 fit. §. si tibi deces. cum filibus. ff. si cer. pe. z ideo
 qd ultra interest creditoris: cum debitor non
 fuerit in mora: non potest cōdemnari ultra qd sit
 obligatus: quantūcūq; sit interesse creditoris.
 Tamen ex pacto vel statuto licite disponi potest

Primitractatus Pars. III.

q̄ ultra sortem ad tale interesse obliget̄ debitoꝝ
 creditoꝝ. z ita est in casu nostro. Un̄ si non esset
 alia cōventio vel aliud statutū: z cōmunitas si
 ue ministri maximas facerent expensas p̄ distri
 buenda pecunia inter paupes: n̄ recipientes nō
 essent obligati ex ipsa nūcratiōe. Ex pacto autē
 vel statuto potuerunt obligari et obligati sunt.
 Im̄o veri⁹ licz ex numeratiōe ultra nō sint obli
 gati q̄z accepit: tamē ex eo q̄ cōmunitas v̄l mi
 nistri eoz cōtemplatiōe fecerunt expensas ex q̄
 cōtractu obligant̄ actione negotioꝝ gestoꝝ: q̄ si
 negociū ad eos p̄tineat vel ipso gestu: v̄l re ip̄a.
 iuxta notata in l. si pupilli. §. idēz queritur. ff. de
 nego. gest. Nec supradictū collegiū. **A**d
 vigesimūtertū argumētum etiā r̄ndet̄ predi
 ctū collegiū: q̄ lz cōsiderato cōmuni iure q̄bus
 dam videat̄ q̄ ipsi ministri z executores p̄dictas
 pecuniam gratis z sine salario distribuere debe
 ant: vt in iuribz ibi allegatis. Tamen quia diffi
 cile esset inuenire tales ministros qui essent ido
 nei z soluendo ac fideles nisi aliq̄d p̄miū eis da
 ret̄: potuit cōmunitas et princeps ex iustis cau
 sis iuri cōmuni derogare: statuendo q̄ p̄uideat̄
 eis de salario cōuenienti iuxta labores et fidē ac
 industria: vniuscuiusq̄z. vt in l. de aff. non
 diminuēdo aliquo modo pecuniā deputatā ad
 vsum pauperū: sed etiā integre cōseruādo: vt in
 l. nll. z l. si quis ad declinandā. L. de epis et cle.
 Et talem p̄uisionē fecit ipsa cōmunitas z prin
 ceps statuendo q̄ accipientes pecuniā p̄tribuant
 ad onus expensarū pro equa et iusta portione vt
 supra declaratū est. Pro quo faciunt notata per
 Bar. in l. prohibere. §. plane. ff. q̄d vi aut clam.
 z in l. om̄es populi. ff. de iust. z iur. z in l. iij. §. di
 uis. ff. de sepul. vto. z l. itē eoz. §. j. ff. quod. cu
 iusq̄z vni. no. Nec predictū collegiū. Uel me
 lius respondere possumus q̄ in dictis iuribz de
 terminatur q̄ illi q̄ habet distribuere aliq̄ bona
 pauperibz relicta: debent illa distribuere gratis
 z sine dispendio. quia nō debent aliquā partem
 ex ipsis elemosynis in suos vsus cōuētere. Nō
 autē ibi negat̄ quin si pro p̄dicta distributiōe fa
 cienda que req̄reret tractum tēporis per totum
 annum oporteret multas expensas facere z habē
 bere mercenarios z laboratores: licite possint p̄
 dicte expense computari et haberi: sicut est in ca
 su nostro. **X** Ad vigesimūquartū argumen
 tum Respōdet dñs Jacobus de Loztona Ep̄s
 Perusin⁹ ac vtriusq̄ iuris doctor in suo consi
 lio Montis: q̄ in cōtrarium allegata p̄cedunt
 quādo cōtractus est dubius. Nos autē sum⁹ in
 casu claro: vt p̄z ex p̄dictis quibz ostēsum est q̄
 nullatenus est aliq̄d vicium vsure in hoc contra
 ctu: ergo non debet ab eo cessari. In re em̄ certa
 non oportet sequi cōiecturas. c. estote. de reg. iur.
 Et in casu claro cessat interpretatio. l. ille aut ille.
 §. cum in verbis. et ibi Bar. et in l. non aliter. ff.
 de le. iij. vbi no. q̄ si iudex ex dispositione statuti

ferre deberet sententiā fm̄ consiliū sapientioꝝ:
 tamen in casu claro non requirit̄ consiliū. Facit
 quod notat̄ in l. ancille. L. de fur. et in l. j. L.
 de rela. z per Bar. in l. j. in fine. L. de legi. z in l.
 placet. in v. consiliū. L. de sacrosan. eccle. et in
 l. voluntatis. in v. quero si statutū. L. de fideiuss.
 Bal. z Imo. in l. Si sic stipulat⁹. la. j. ff. de vbi.
 ob. z Bar. in l. ab executore. in prin. in. ij. q. ff. de
 appel. et Bal. in d. l. ancille. in tertio nota. et Ro
 ma. in repe. rubrice. ff. de arbi. in. v. col. in v. et an
 vbi statutū. Facit etiā quod no. Bar. in l. de
 gāter. ff. de cōdi. inde. z in l. post rē. ff. de trasac.
 Item vt ait dñs Laurētius de Flo. in sc̄da par
 te sui operis. q̄z. vbi cōtractus est dubius vtz
 sit vsurarius vel non. multū debet attendi an sit
 ar per illos qui cōsueti sunt facere cōtract⁹ vsu
 rarios seu illicitos. z hoc dicit esse de morte Pe
 tri de Anb. in sua disputatiōe que incipit Ant
 quis. et modernis r̄pibus. Ex quozū dictis dicit
 Joannes de Ana. inc. Illud vos. de pigno. z in
 d. c. in ciuitate de vsur. q̄ vbi cūq̄ in contractu
 posset cadere dubiū q̄ sit vsurarius vel non: des
 ber persona considerari que mutuū facit. quia si
 est cōsueti fenerari: dicit abstinendum. quia ius
 dicat̄ contractus vsurarius. Si v̄o non est con
 sueta: secus esse dicit. Et hāc sententiā tenet In
 nocen. et Ancon. de vsur. et Pano: mitan⁹ in c.
 suam. de penis. z Archi. r̄j. q. ij. c. cum deuotissi
 mam. et Joannes Anō. in addi. ad Specul. in
 ti. de obli. z solu. §. ante oia. v̄. ad p̄mū. Illud
 em̄ p̄sumit̄ acium q̄d est fieri consuetū. l. quod
 si nolit. §. Quia assidua. ff. de edili. edic. z l. si. p̄
 us. §. Si recte. ff. de aqua pluui. arcen. et. l. vel
 vniuersozū. ff. de pigno. ar. Sed in casu nostro
 clarum est q̄ cōmunitas nunq̄ fuit solita fene
 rari: nec officiales ad Montis gubernationem
 deputati. ergo zc. Ad illud v̄o q̄ bonarū mētiū
 est zc. dicit̄ q̄ habet locum quādo homo est du
 bius vtrum q̄d faciendū est sit peccatum vel nō
 quia tunc tutioꝝ via est eligenda. vt etiam habe
 tur in c. illud. §. licet aut. de cle. ex. mi. z in c. Lon
 descendentes. de senten. excō. Secus autē est in
 casu nostro in quo non est dubiū sed clarissimū
 q̄ non est peccatū. q̄a vt in sequenti tractatu pas
 tebit fuit per summos pontifices q̄ plurimos z
 multos sapientissimos theologos z vtriusq̄ iu
 ris doctores declaratū esse licitum sic mutuare
 Et ideo de eo non est dubitandū. iuxta ea que ha
 bent̄ in c. inquisitioni. de sen. excō. z in c. fi. de pre
 scrip. quia standū est eozum p̄cisioni z determi
 nationi sine scrupulo z scientie per iura p̄allega
 ta. Et sic patet q̄ mendaciter loquunt̄ q̄ dicunt
 super hoc cōtractu nō dum esse per sedē apostoli
 cam declaratum. Ad illud etiā q̄ bonaz men
 titum zc. et q̄ tutioꝝ via est eligenda Responde
 dñs Joānes Lampegius vbi §. q̄ p̄cedit de bo
 nestate z meriti maioritate: nō de salutis necessi
 tate. Alioquin oporteret omnes religione iurē

que dicitur Solubilitatis

re: cum tutior via sit q̄ in seculo p̄manere. Istō
autē. s. religionē intrare p̄sultit: nō p̄cipit. c. admo
nere. xxxij. q. ij. ¶ Ad p̄siliū autē qd̄ dant ad
uersarij Montē vt pauperib; mutuē sine solu
tione alicui⁹ denarij R̄ndet: q̄ meli⁹ est fm̄ de
um z utilitatē cōem pauperū facere Montē cū
solutione ipsi⁹ denarij q̄ sine. Nam siq̄s Montē
rē facere vellet sine aliq̄ solutione: aut opozteret
officialib; seruire gratis. z de istis pauci repirent
z raro q̄ vellēt se obligare ad tāta onera z expen
sas ac picula sine aliq̄ mercede ac cōdigna retri
butione: et dimittere suas artes et mercārias ac
alia sua negocia: z q̄ridie sollicitudine mōris de
seruire. Et tñ p̄uisio Mōris debet esse cōtinua
Itē fidelius conseruat capitale Montis p̄ ppe
tuo vsu pauperū soluēdo denariū officialib; q̄
si seruiret gratis. Quia cū habeat salariū: tenent
reddere rōnem vsq; ad obolū. Seruicēs autē gra
tis non ita tenent stricte de custodia pignoz et pe
cuniarū sicut salariat⁹ de leui z aliq̄ de leuissimā
culpa: iuxta notata i. l. j. §. Siq̄s seruū. et. §.
fi. ff. depo. z in c. bona fides. extra eodem. iūctis
notatis in. l. si creditor. L. de pigno. acti. Un̄ ser
uicēs gratis sepe multa facit que nō sunt lauda
bilis nec p̄ Mōte secura. vt apire solus captas
in quib; sunt elemosyne oblate: et eas sine teste
alio numerare ac sup̄ libros Mōtis scribere. et
alia h̄mōi. p̄pter q̄ nullus audet eū reprehēdere
nec eū cogere vt in talibus accipiat testes. z h̄ ne
indignat⁹ desinat a fuitio mōis. Et tali mō p̄fic
fieri m̄tre fraudes Mōti. D̄ ei in cōi. puerbio.
A cavallo donato: non se guarda in bocha. Un̄
talīs seruicēs gratis vt sepe experientia patuit nun
q̄ astringit ad reddendam p̄fectā rōnem villica
tionis sue p̄dicto respectu. Lūi⁹ cōtrariū fit vbi
mercedē suā recipit. Propter p̄dicta autē null⁹
sapiēs diues vult h̄c factorē gratis: imo soluit
ne furef sed rōnem reddat de admistratiōe. Ali
ter autē faciēdo vel ipsi factorēs sibi taxant z acci
piunt salariū suo mō latēter: z formant sibi con
scientiā q̄ tantū merent⁹: aut negligenter exercēt
officiū suū. qz vt h̄z in li. de morib; medicoz. Si
labor ipse perit: perit omnis in arte voluptas.
Amisso studio sit piger ois homo. Si autē dica
tur q̄ ipsi officialib; mutuū exercētib; debeat
salariū dari: apparet clarissime q̄ illi q̄ dicūt dī
ctos officiales incurrere crimen vsure: q̄ aliqd̄
recipiūt vltra sortē mutuātā: maligne loquūtur
vel saltem insipiēt. Si em̄ illi ministri nō pos
sent habere illud vltra sortē qz sit vsura: consiliū
suūz esset iniq̄ū et iniustum. quia sicut iudeus
vel alius mutuās cum pacto excrefētē: nō pōt
illam habere vel exigere p̄ quēcūq; def: aut p̄ ac
cipiētē mutuū: aut p̄ terciū noīe illi⁹ accipiētis
Als seq̄ret q̄ accipiēs vsuram ex mutuo nō ab
eo cui mutuauit sed ab alio pro ipso: non pecca
ret: qd̄ est falsissimū. Sic in p̄posito: si mistrozū
merces esset vsura: vt n̄tūtur p̄bare aduersarij

18
pietatis: ergo aut q̄ illa excrefētia def̄ ipsi offici
cialib; mutuū exercētib; a paupib; aut p̄ cōita
tem: vel p̄ aliquā aliam p̄sonā: semp̄ esset vsura.
Et sic illi q̄ simulant se h̄re zelum cōtra vsuram
cōcederent z hortarētur ad ipsam exercendā. Et
verificaret illa mantuam poete snia in. j. Enid.
Incidit in scyllam cupiēs vitare carybdim. Nā
ex p̄dictis suis allegationib; seq̄ret q̄ si Mons
aliquā cōtineret p̄auitatē vsurariā pro eo q̄ dī
ctus denari⁹ soluit ad satisfaciēdū salario. min
stroz: etiā aliq̄ Montes in quib; paupes nihil sol
uūt: sed aliq̄ pro eis: essent vsurarij. Et Montes
gratuitū q̄ ad pactū expressum ac statutū in quib;
tñ tenent capsā vt mutuararij si eis placet ponāt
qd̄ volunt: et q̄ nolunt nō sint astricci: apparet
vsurarij ex intentiōe dictā capsam ibi tenentiū.
q̄a multi ex verecūdia aliqd̄ ponerēt zc. P̄terea
istud salariū qd̄ dicūt impugnatōres Montis
debere dari ministris aliūde q̄ ab ipsi paupib;.
Aut opozteret solui ab aliq̄ p̄uaris p̄sonis: sed
tales nō se obligarēt nisi p̄ aliq̄s annos. Nam in
p̄petuū vita fortassis inueniret qui ad hoc se obli
gare vellet: z tñ salariū officialiū ipsius Montis
debet esse p̄petuū sicut ipse Mons. Aut opozte
ret fieri istam solutionem de aliquo certo reddi
tu alicuius p̄prietatis: emendo de bonis ipsius
Montis. Qui quidem redditus: puta centum
ducatozū: vix emi posset pro duob; milib; duc
tis. Sed hoc plus noceret fabricis: clericis z res
ligiosis. quia ad habendā tantā pecuniā opozte
ret a multis eam recolligi qui postea nō possent
p̄dictis elemosynas cōsuetas facere. Itē vt dicit
dñs Antonius Lorserus vbi s. hoc non expedie
Monti nec pauperib;. qz neq; pecuniā ad h̄ ne
cessaria habet p̄e manib;: vt tāta q̄ntitas possit
exburfari ad talem emprionē. z etiā postea paup
peribus de mutuo quo indigēt p̄uideri. neq; si
haberet vtile esset pauperibus vt fundus emere
tur potius q̄ vt exponeret in mutuādo: ad hoc
vt plurib; in maiori quāritate z ad longū tēpus
mutuari possit. Posito ergo q̄ aliq̄ persona ve
lit donare duomilla ducatozū ipsi Montis: mel
lius est q̄ illa faciat inco: pari ipsi Montis q̄
faciat expendi in emendo fundū vel redditū pro
satisfaciōe officialiū: quia talis possessio vlt̄ red
ditus seruiret solūmodo tribus vel q̄rtuoz p̄so
nis. puta cāpsoz: famulis: et h̄mōi. sed si Mon
ti inco: pent: seruiret plurib; milibus p̄sonarum.
Quis autē est hō sapiens q̄ habēs valorem siue
substātiā triūmilū ducatoz vel it̄ expēdere duo
milia eoz et plus in factorib;. Et iō dicit p̄dicte
dñs Antonius vbi s. q̄ si iam haberet Mons
ipm̄ fundū: cōducibili⁹ esset paupib; vt v̄deret
q̄ vt pecuniā ibi sine cuiusq; utilitate: imo vero
cum damno plurimoz mortua remaneret. P̄te
erea fundus ille dato q̄ nūc redderet sufficien
tes redditus: non semper redderēt esset: vt tem
pore sterilitat;: belloz: h̄mōi. Et tñ plus eo tem

Primi tractatus Pars. III.

pore indigeret Mons ministris mutuatis et
 feruentibus necessitatibus pauperum quam alio. Item si
 ut iam sepius euenit in multis locis intantum au-
 geret Mons ut per unum massarij manum et in una
 domo regi non posset: necesse foret inuenire aliam
 domum et alios ministros qui etiam ipsi mererent sala-
 ria et pensiones. Unum redditus fundi nequaquam suffi-
 cerent. Et si diceret quod emi posset alius fundus.
 Rndet quod istud est incertum: et quod res Montis res-
 digi non debet ad istam angustiam. Non debet ergo
 deputari talis fundus vel redditus per ministro-
 rum satisfactionem et domus pensionem. quia hoc non est
 necesse: cum casus non sit ceteris approbatus per do-
 ctos et etiam per romanos pontifices: et sit licitus
 et animabus non periculosus. Contrarium autem pre-
 cedit quod casus esset periculosus et dubius et contineret
 periculum animarum. sed casus noster est clarus et non
 continens aliquid periculi. Et istam opinionem videtur
 sentire Petrus de Ancha. in predicta disputatio ubi
 dicit. Inutile et non necessarium esse pensionem fun-
 di vel alterius rei in impeditis que sunt Venetijs
 et Florentie. Nec predictus doctor. Si ergo predicti ad-
 versarij Montis omnino volunt quod emat talis fun-
 dus vel redditus: exburserent ipsi de suis superfluita-
 tibus tantum quantum necesse est ad illius emptionem.
 Sed forte potius bona Montis in suos
 usus si possent converteret quam ei vel ad utilitatem
 pauperum aliquid de suo erogaret. Si autem dicat quod
 hoc salarij ministrorum debet eis dari de pecunia
 Montis: sic in breui tempore ipse Mons destruetur
 ac consumeret atque ad nihilum veniret: ut predicti
 et aduersarij optare videntur. Et consequenter neces-
 saria indigentium subuentio non esset perpetua. Si
 autem dicat quod tale salarij debeat singulis annis
 extrahi per impositionem collecte. vel semel per unam
 collectam magnam per emendo fundo predicto siue red-
 ditu: hoc esset nimis graue ciuibus et alijs habitan-
 tibus maxime pauperibus. et illi de quibus subuen-
 tione agitur grauarentur. et multi grauarentur qui ex
 ipso more non sunt aliquid commodum habituri: siue
 aliquid mutuo unquam accepturi. Si vero dicat quod ta-
 lis redditus siue merces ministrorum debeat acci-
 pi de communi pecunia fisci vel camere seu commu-
 nitatis. hoc valde durum erit communitati: maxime
 tempore guerre: gradinis: caristie: et similibus gra-
 uaminibus. et officiales Montis non bene contentabun-
 tur: quia homini cum difficultate soluuntur. Et idem
 esset si predictum salarij deberet accipi de aliquibus
 puenibus collegij doctorum vel notariorum vel para-
 tici mercatorum vel aliorum artificum et hominum. Nam
 cessaret ipsa puenio in totum vel in parte predictis
 malis temporibus: et maxime tempore pestilencie. Item
 posset mutari opinio illorum ad quos talis puen-
 tus prineret vel quo ad dominum: vel quo ad gu-
 bernationem. ita quod amplius dare nolleret: maxime
 mutatis personis et officialibus collegiorum et discipli-
 natorum siue societatum et hominum talem pueniam sol-
 uentium. Si autem debeat solui de aliquo redditu pos-

sessionum ipsius communis Quid fiet tempore bel-
 li: sterilitatis et gradinis: et hominum: Preterea cer-
 tum est quod utilius et fidelius agitur negocium pau-
 perum: accipiendo denarium pro salario. Negligentius
 autem ubi salarij est certum: quia tunc eis male
 seruit dum officiales non attendunt ipsi Montis:
 nec aperit ipsum quotidie. sed sufficere eis videtur quod
 apiant ipsum Montem semel aut bis in hebdomada
 da. et alio tempore aut vagantur extra terram: vel in
 alijs occupant. Et hoc faciunt vel quando seruiunt gra-
 tis: vel quando habent certitudinem de salario suo quod
 amittere non possunt. Unum indigentes necesse habent
 eos querere per terram: ut mutuum habeant
 vel ut sua pignora luant. et sepe amittunt tempus
 vnius diei vel magne partis antequam eos habere
 possint in loco Montis: maxime quando ipsi mu-
 tuatarij sunt forenses. Et hoc eis est damnosius
 quam si soluerent denarium ipsis officialibus: quod quando ha-
 bent suum salarij de pecunia soluta ab ipsis
 qui accipiunt mutuum: tunc student diligenter mu-
 tuare omnibus: et sollicitant Montem ne salarij
 suum sibi deficiat si mutuent in pauca quantita-
 te. et cum maiori studio habent curam de pignori-
 bus mutuatorum a quibus recipiunt suam mer-
 cedem: quam si gratis hoc facerent: vel salario alium
 de recepto. Item plures currerent ad mutuum
 recipiendum et sine necessitate: et consequenter bona
 sua consumerent et dissiparent si sine alicuius dena-
 rij solutione eis mutuares. Item pignora precio-
 sa non ita cito reluerent. Et sic plures pecunie mi-
 nus sufficerent ipsi Montis ad subueniendum ege-
 nis et pauperibus: quia nihil soluendo multi auarj
 acciperent mutuum et diutius tenerent: qui ne sol-
 uant denarium: vel non accipiunt: vel citius soluunt.
 Confluentibus autem tot mutuatorum et tanto tem-
 pore mutuum retinentibus oporteret stringere ter-
 minum ad luendum pignora infra sex menses vel bre-
 uius tempus. quod esset in danum pauperum. Immo
 aliqui semper retinerent pecuniam Montis: luen-
 tes pignus in fine termini. et statim infra horam
 vel diem iterum illud vel aliud pignorautes: et
 eandem pecuniam accipientes sicut experientia pro-
 bavit ubi nihil soluit. Solent quoque homines
 cum ad villam volunt ire et morari: mittere ad
 Montem vestes et alia que nolunt dimittere in do-
 mo: dicentes. Sic habebimus securitatem quod non
 amittent nec corrumpunt: quia bene tenebunt.
 aliter nobis satisfiet a Montis gubernatoribus:
 et interim pecuniam Montis per nostras commo-
 ditatibus expendemus. et ipse Mons erit nostrarum
 rerum rura custodia absque aliqua nostra expen-
 sa vel labore. Preterea si constitueret certum sa-
 larij vel proprietatis pro ipsis officialibus cum
 tempore transiret in officia ciuitatis siue commu-
 nitatis ac terre et domorum qui ibi suos fautores et
 beniuolos ponerent qui reciperent dictum salarij
 et suum officium per alios substitutos faceret et
 sic male agerentur facta pauperum. Non acci-

perent aut dicta officia si habere non possent salarium nisi ex labore que sustinere oportet circa ipsum Montem et subuentionem pauperum. Quia igitur ut patet ex predictis: non tantum potest pauperibus non soluere denarium: quantum noceret non bene subueniri et tunc oportuno: quod fieret si minus fieri seruirent gratis vel aliunde haberent certum salariam suam. Ideo cum ex solutione predicti denarii eis bene seruiat et ad placitum: et maius emolumentum et comodum consequantur ex datione talis salarii quam detrimentum: debet talis modus in constitutione omnium Montium potius ordinari et obseruari. Licet enim aliqui fratres minores ordinauerint nonnullos Montes sine predicti denarii solutione: hoc non egerunt quod hinc non posse iuste fieri aliquantulum dubitarent: sed ut ipsorum Montium aduersariorum calumnias euitarerent. Ego etiam in ciuitate Noli Montem tali modo ceptum reperies nec comode murare valens: capla eius ita ordinavi ut cum tunc possit ad aliorum formam que melior est reduci. Ut enim in nostro generali capitulo Florentie celebrato fuit a quibus pluribus ordinis patribus conclusum: Mons cum denarii solutione est cõtrari pauperum magis expediens quam si esset sine tali solutione. ut apertissime patet ex predictis. **Z** Ad vigesimum autem quoniam argumentum Respondet dominus Joannes Lappegius ubi dicitur quod antiqui doctores non omnia fuerunt perscrutari: et quod liberalissimus deus sepe aperit ingenium vni minimo quod non facit maioribus. Unum diuino Hieronimo in proemio bible inquit. Nec docet Plato nec sciuit. hec eloquens Demosthenes ignorauit. Unum dominus ait per prophetam. Abscondam sapientiam sapientibus et eam imprudentibus reuelabo. et saluator ait patri suo Mat. xij. Abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Et ps. viij. dicitur David. Ex ore infantium et lactentium etc. Ad quod facit quod habet in l. j. §. sed neque. l. de vere. tu. enuc. ubi dicitur: quod potest scire vni minoris multos etiam maiores in aliqua parte sapere. Facit etiam ad hoc: quod quanto iuniores tanto sunt perspicaciores: ut ait glo. in l. gallus. ff. de libe. et posthu. Et illud quod notat doc. in l. ij. ff. de cõsti. pn. §. quod receditur ab eo quod diu equum visum est quoniam in eo quod de nouo ordinat euidens apparet utilitas: ut est in casu nostro. Possumus quibus dicere quod antiqui doctores implicite posuerunt hunc modum: scilicet dum concesserunt posse exigi interesse emergens et expensas factas propter mutuam: ut scilicet patuit. **B** Ad vigesimum sextum argumentum Respondet idem dominus Joannes ibidem: quod non est curandum de scandalis phariseorum de quibus ait dominus discipulis suis Mat. xv. Sinite illos. scilicet scandalizari. et subdit causas. Lecti sunt et duces cecorum. Unum apud Paulus inquit. ij. ad Cor. ij. Chrii bonus odor sumus deo in his qui salui fiunt: et his qui peccant. Alius quidem odor mortis in morte. Alius autem odor vite ad vitam. Trasmisumptiue in c. vnico. §. ad exhibendum. de sacra vocatione. et in c. Nabuchodonosor. xxiij. q. iij. Odor

ergo Montis et suorum fautorum est odor vite bonis. sed malis et obstinatis in sua pertinacia est odor mortis et damnationis. Et ideo isti qui scandalizantur de isto tractu licito et a sede apostolica approbato: et tantorum sapientium theologorum et doctorum iuris vtriusque consiliis confirmato: tanquam ceci et ignorantes sunt sine in suo scandalo passiuo. Item potest responderi ut per sanctum Thome. ij. q. xliij. quod non debemus esse faciles ad credendum quod alii scandalizentur de bono opere. nec facile quis debet a bono opere cessare propter timorem scandalum: cum debeat presumere de alijs quod potius sint boni quam mali. Nec est credendum aduersarijs pietatis qui dicunt ex hoc scandalizari primos: cum tamen per contrarium valde edificentur de hac charitate Montis. Sed vtriusque nam de eis non verificet illud quod ait Julius celsus lib. ij. Unusquisque libenter credit quod appetit. Et illud quod inquit Aug. sup. ps. cxvij. i. Homo malus suspicatur in alio quod sentit in seipso. **B** Ad vigesimum septimum argumentum Respondet quod auctoritas diuini mandati de reddendo pignore ante solis occasum: loquitur in casu extreme necessitatis: quoniam aliter viuere non posset primus qui pignora daret: quo casu tenet quilibet habens facultatem ei puidere. Et idem ibidem dicit. Ipsi est vestimentum solum carnis eius quo operitur. nec habet aliud in quo dormiat etc. Nos autem non loquimur in casu extreme necessitatis. nec Mons est factus propter dictam pusionem: quia ad ipsam sunt hospitalia et alia loca pia ad donandum et erogandum elemosinas pauperibus. Non est ergo de diuini precepti capere pignus pro securacione rei mutuate et expensarum: ut patuit in premissis huius tractatus. **L** Ad vigesimum octauum argumentum Respondet quod Mons non dat alicui causam danti. Nec est verum quod officiales ipsi prebent aut mirantur amicis suis ad negociandum: aut pignora vendant minus ut ipsi emant pro interposita persona: ut calumniant aduersarij Montis: quia habet esse eis prohibet in capitulis Montis sub magna pena. Item quod predicti officiales eligunt a cõtrari etc. ac sunt bone persone ac persone deuote ac pie. et taliter et tamanture gubernant facta Montis examinant a prebentibus ut fraus aliqua vix interuenire valeat. Mirabile argumentum. quod si militaret: equum oporteret concludere non esse construenda hospitalia: ne ministris deest occasio diripiendi bona pauperum vel dandi diuitibus et amicis suis etc. Ad illud autem quod dicunt quod Mons mutuat in parua quantitate: et non subuenit integre indigentibus. Unum oportet quod cum sint expulsi iudei propter montem: dicti egenes vadant ad christianos etc. Respondet quod ipse Mons deo dante in breui ita augebitur quod poterit abundanter cunctis puidere sicut alicubi fit ubi mutuat usque ad centum ducatos. et alibi usque ad mille ducatos. Ipsi sunt defensores iudeorum et aduersarij pietatis si voluit quod Mons puidet abundanter: non debet eum impugnare: nec ei volentes offerre retrahere

Primi tractatus Pars. III.

quāmo si hñt tantū zelū pauperū vt hñe simulār: debent cū supfluitatibz suis ipm Montē auge/ re. Bñ autē faceret sedes aplīca dando z assignā do Monti pietatē tot redditus de illoz supflu is intratē z possessiōibz: q̄t ad satisfaciendū sala rijs officialiū z alijs expēsis necessarij sūt. Sic em̄ defisterēt a psecutiōe ipsi⁹ Montis z ampli us nō appellarent eū vsurariū sicut mō faciunt ppter nimīā pinguedinē diuitiaz suaz. Q̄ autē expulsi sunt feneratorē iudei: hoc factum est ex p̄cepto sc̄e matrē ecclie in de. j. de vsur. Et iō po sito q̄ aliqd mali ppter absentīā talīū iudeoz fe neratiū eueniat: de h̄ nō est curādū. Bit ei Aug. in c. de occidēdis. xxiij. q. v. Absit vt ea q̄ ppter li citū z bonū facim⁹ et habem⁹: siqd cuiq̄ ppter hoc mali ppter nostrā volūtātē acciderit nob̄ im̄ putetur. Quid em̄ est in vsu hoīm bono z licito vñ nō possit p̄nities irrogari? Nec ille. Alioqn̄ nō essent in domibz fiende fenestre: q̄ inde quis possit se p̄cipitare. nec plātan de arbores: q̄ quis possit se in eis suspendere. nec ferrādī eq̄: q̄ possit alicui nocere. nec debuisset deus cornua bo bus facere: q̄ his possent ferire. Aduersas q̄ for tunā: malosq̄ euentus spectari neq̄ civile neq̄ naturale est. l. inrer stipulantē. §. sacra. ff. de vob. ob. z facit ad p̄dicta q̄ illud nō attēdit qd̄ in con sequentiā euenit: sed qd̄ p̄ncipalit̄ agit. l. si quis nec cāz. ff. si cer. pe. z. l. j. ff. de auc. tu. Nō q̄ est ar guendū Non debēt expelli iudei feneratorē q̄ eb̄iani postea fenerabūtur. Alioquin esset repro banda ecclia dei q̄ hoc p̄cepit. P̄terea ipsi pessimi eb̄iani q̄ nūc fenerant idē faciebāt cū in par tibz istis essent iudei feneratē. z etiā si nūc adēf sent: idē facerent. Qd̄ autē pei⁹ ē: p̄diti eb̄iani: da bant iudeis pecunias ad exercendas vsuras: de qb̄ ipsi tm̄ habebāt portiunculā. maior autē ps lucri remanebat apd̄ iudeos: z tm̄ ipsi eb̄iani remanebāt obligati ad restitutionē ois lucri qd̄ exactū fuerat ex mutuo sue pecunie. q̄a idē est p̄ aliū fenerari z p̄ seipm̄: z duo socij in vsura con trahenda tenent̄ in solidū: maxie vbi de vno eoz nō est spes restitutionis: sicut est de iudeo feneratē. Cum q̄ nō sit min⁹ p̄ctm̄ mutuari per manus iudei q̄ p̄ seipm̄: min⁹ malū est cōitas z eb̄iani tatis q̄ totuz qd̄ accipit̄ ex mutuo remaneat in manu eb̄ianoꝝ q̄ forte aliqn̄ restituēt in vita vl tpe mortis: q̄ q̄ remaneat p̄ maiorē pre in ma/ nu iudeoz de q̄z restitutionē nulla penitus spes habet. **D** Ad vigesimūmonum argumentū Respondet: q̄ dictū sc̄i Thome sic debet intelli/ gi q̄ mutuanz q̄ non cauit sibi añ contractū mu tui: q̄a. s. nō cōsiderauit facultatē suā an esset po tens subire hoc on⁹ z expectare terminū pecunie mu: uate. In isto casu durātē p̄tractū mutui. i. a die p̄ct⁹ mutui vsq̄ ad diē p̄fixū p̄ solutiōe non pōt petere recōpēsationē dāni emergētis. ex q̄ cō tract⁹ ex cōuētiōe legēbz. l. cōtract⁹. ff. de reg. iu. z c. cōtract⁹. eodē tit. in. vj. et. l. j. §. si cōueniat. ff.

depo. Cum q̄ non cogere ad mutuandū cū suo dāno z p̄fixerit tps solucndi z nō excepit suā in dēnitatē ipsam deducēdo in pactū: nō pōt exige re aliqd̄ a mutuarario p̄p̄ aliqd̄ dānū emergēs nisi post mortē. Et isto mō intelligi debent dicta doctozū in c. salubriter. de vsur. q̄ gener q̄ dedit dilatiōe focero de soluenda dote nō pōt añ ter minū voluntarie p̄fixū accipere aliq̄s denarios p̄ l. bza: etiā si subeat onera m̄imoniū. q̄a sicut pos tuit contrahere m̄imoniū z ducere vxorem sine dote. §. illud. in aut. quibz mo. na. effi. le. z c. si q̄s diuinis. xxx. q. v. z c. cōsanguineoz. iij. q. iij. z. l. fi. l. de dona. ante nup. Sic potuit dare dilatio nē de ipsa dote soluenda. Et iō añ mortē non oblī gat focer. Quod cūq̄ q̄ dānū interim emergēs ipsi genero: sibi debet imputari: q̄a sic dilatiōē dedit. z ideo non pōt de ipso dāno petere satisfi factionē: q̄ potuit a p̄ncipio facere pactū q̄ vo lebat sibi sacrifici p̄ oneribz matrimonij donec ipsa dos solueret. Et s̄l̄r dicendū est in casu no stro: Nā mutuas pōt ex cā rōnabili deducere in pactū dānū cōtingens z expēsas ppter mutuū fiēdas z pcurare indēnitatē suā: fm̄ cōiter doct. Et h̄ d̄t ipse sc̄tus Thome. ij. q. lxxviij. ar. ij. in sol lutione p̄imi argumentū. Mora em̄ est nō solū qñ debitor nō soluit post p̄fixū terminū: sed etiā qñ a p̄ncipio p̄tract⁹ mutuas pacificē q̄ mutua tarius donec soluat pecuniā mutuatā teneat̄ re cōpensare dānū emergēs z expēsas zc. ex q̄ si bi vult p̄cauere mō p̄dicto z licito. **E** Ad tri gesimū argumentū patz r̄sso ex p̄dictis: q̄ mōs mutuas p̄ man⁹ officialiū nihil accipit ultra for tem nec ratiōe pecunie mutuate: nec rōne datio nis siue nūerationis. Officiales nō accipiunt sa larium suū rōne locationis zc. Quia em̄ cōitas et etiā Mōs est res inanimata. d. c. Rbomana. §. vniuersitatis. de sen. ex. li. vj. z cōsequē nō pōt per se opari. Jō oportet q̄ habeat ministros p̄di cros q̄ merētur suā mercedē. Et ad illud qd̄ dicit̄ de vsurarijs q̄ simili mō possent dicere q̄ accipit unt ultra sortē p̄p̄ scripturas z labores ac expē/ sas zc. Rñdet q̄ posito casu q̄ aliquis ciuis sine aliqua fraude vsuraz poneret se in officio publi co ad mutuandā pecuniā p̄p̄riā quā gratuita z li berali mutuatōe daret: licz veller salariū iustū z cōpetēs p̄ industria p̄sone quā ponit q̄ridie per annū ad vtilitatē alioꝝ: nō esset p̄p̄ vsurari⁹. q̄us hoc nō debeat fieri ad euitandū scandalū pusilloꝝ. Et q̄a intentio sua recta non esset nota omnibz. imo mlti suspicarent q̄ vsurā exerceret z h̄ faceret in fraudē vsurariū. Sed sufficit nob̄ q̄ casus de possibili est admittendus p̄ licito in se: q̄ tūc eēnt duo p̄tract⁹. s. mutuatōis: z iste est liber. z locatiōis: z p̄ ipso veller stipendū. Et sic patet falsitas argumenti ipsoꝝ aduersarioꝝ di centiū: q̄ sicut p̄ncipales mutuanz si mutua rent manu p̄p̄riā nō possent accipere salariū: ita nec mistri. q̄a imo q̄ ad deū possent illud accipere

seclusa oī mala intētiōe bñdi aliqd vltra sortem
 ex mutuo: sed solū intētiōe habēdi salariū et sa-
 rificatiōe expēsarū z opaz ex locatiōe. lz bñ
 debeat fieri rōne p̄dicta. In casu at̄ Montis non
 p̄t esse aliq̄ suspiciō de ipsiis p̄sidentibz a cōtra-
 te electis: q̄ nihil penitus recipiunt noīe Mon-
 tis vltra sortē. Nec ēt de officialibz. q̄ tanq̄ mer-
 cenarij recipiūt ab alijs t̄m modo suoz limitariū
 salariū p̄pter opaz z expēsas. Hoc autē vsurarij
 nō faciūt. nec audiendi essent si hoc facere velle
 se affirmarent rōne p̄allegata q̄ nō militat in ca-
 su Montis. Et ad confirmatiōne p̄dictoz p̄t
 adduci q̄ lz m̄tioniū sit de se bonū: t̄m p̄hibet
 cōtrahi clādestine. c. cū inibitio. de clā. despon.
 Un̄ debet cōtrahi in faciē ecclie ad evitāda m̄-
 ta picula z fraudes q̄ fieri p̄t in clādestinis ma-
 trimonijs: que nō fieri p̄t in publicis. Falsum
 est autē qd̄ dicit̄ in p̄dicto argumēto. s. q̄ officia-
 les laborēt in scribendo ad suū fauorē z utilitatē
 et ideo nō debēt ex h̄ labore h̄re mercedē. Nam
 iste labor cedit in fauorem z utilitatē pauperū vt
 cōseruent et nō amittant̄ sua pignora: et vt cito
 possint retrahere illa tpe soluti debiti. Itē vt pe-
 cunia Montis integra conseruet̄ p̄ oibz indigen-
 tibz futuris: et non p̄dat̄. sed sciat̄ q̄bz data sit. Et
 posito q̄ etiā scribāt vt possint bonā reddere ra-
 tionē p̄sidentibz de sua administratiōe z nō pati-
 ant̄ damnū de amissione Quo iure debet eis de-
 negari merces iusta: Lerte si hoc vanissimū ar-
 gumentū valeret: seq̄ret̄ q̄ factor q̄ p̄ certa mer-
 cede gerit negocia alicui⁹ z scribit libros rōnum
 vt possit bonū compotiū reddere: qz hoc volunta-
 rie facit z partim ad suā indēnitatē: non deberet
 propter h̄ aliqd̄ salariū recipere. O sapientia ma-
 xima arguentis. Et si h̄ appareret falsitas illi⁹ qd̄
 sequit̄. s. qz iste labor scribēdi zc. est accessori⁹
 ipsi mutuo: ideo debet eē gratuit⁹ sicut mutūū
 Si em̄ hoc argumentū militaret: seq̄ret̄ q̄ mer-
 cenari⁹ locans opas suas alicui dño vel hospita-
 li ad distribuēdas elemosinas suas. cum elemo-
 sina debeat esse gratuita: non posset cum bona
 p̄scia recipere salariū suū. qd̄ t̄m nō est verū. Nam
 ipse non recipit salariū suū p̄ elemosina: sed pro
 laboribz suis z pro locatiōe opoz. Et similiter
 labor scribēdi z alioz opoz officialiū Montis
 nō extrinat̄ ex cōtractū mutui: sed locatiōis qui
 est p̄tractus nō gratuitus sicut mutūū: sed mer-
 cenari⁹. Itē si p̄dictū argumētū militaret: sacer-
 dos cōducus ad annū nō posset accipere cum bo-
 na p̄scia salariū suū p̄ labore suo. qz ipse labor est
 accessori⁹ ad sp̄ualia q̄ debēt esse gratuita. Et t̄m
 p̄t dictū salariū recipere s̄m notata p̄ doc. in c. p̄ci-
 pius. xxj. q. ij. et in. c. q̄relā. extra ne p̄lari. vices
 suas. Si h̄ vt inq̄t Hugo quē refert Archi. i. s.
 his ita. s. q. ij. Tā cleric⁹ q̄ laic⁹ p̄t accipere sala-
 riū pro pulsatione cāpanaz ad diuinū officium
 qd̄ t̄m nō debet ex p̄cio celebrari. Quare q̄ p̄dicti
 et officiales non possint recipere mercedē pro suis

is laboribz ad seruitiū rābonū paup̄ibz imp̄m-
 sis: Possūm⁹ q̄ dicere q̄ cū cōtract⁹ locatiōis
 q̄ est inter officiales p̄dictos z paupes sit totali-
 ter distinct⁹ z diuersē nature a cōtractū mutui:
 q̄ est inter montē z paupes: labor officialiūz non
 remunerat̄ vt accessori⁹ mutui: sed vt impensus
 locatiōis obligatiōni. Ipsa em̄ locatiō est causā
 p̄ se dictaz opaz z laborz. Mutūū v̄o est cau-
 sa sine q̄ non. Causarum autē debet sequi naturā
 cause p̄ se et nō accidentalē cām sine q̄ non et ac-
 cessoriū sequit̄ naturā sui magis p̄ncipalis z at-
 tinētis. ar. in. l. q̄rit. ff. de sta. ho. **S** Ad trige-
 simūprimū argumentū de dicto Inno. Re-
 spondet̄ q̄ p̄dicti aduersarij Montis ip̄m nō in-
 telligunt. et ideo allegāt imp̄tinenter. Nā min⁹
 facit ad p̄positū q̄z clau⁹ rore carri ad ponēdū in
 calopodio. Inno. em̄ nihil penit⁹ ibi loquit̄ de
 portate pecuniā alienā: nec vt d̄t de ea negociet̄:
 nec vt eā det alteri ad negocianduz: ne vt portat⁹
 tor mer⁹. Sed ad casum ipsi⁹ capti in q̄ d̄t q̄ il-
 le q̄ dat pecuniā suā nauigāti et suscipit piculū
 maris non p̄ h̄ euadit piculū vsure si vult aliqd̄
 vltra sortē. addit Inno. exponēdo q̄ si ipse cui⁹ ē
 pecunia ip̄m portaret. s. ad locū q̄ ille est nauiga-
 turus: et veller salariū sine mercedē de sua portā-
 tura q̄ posset accipere ex locatiōe opoz. Si autē
 non peteret mercedem de labore portandi. lz q̄a
 ille cui mutuat̄ v̄l ali⁹ eius noīe de ipsa pecu-
 nia sic portata negociet̄: dicit q̄ p̄pter hoc accipit
 endo aliqd̄ vltra sortē esset vsurari⁹. qz sic veller
 fructū de vsu pecunie cui⁹ nullus ē vsus. i. frus-
 ctus ex vsu: vt s̄. paruit. qz. s. pecunia n̄ parit pe-
 cuniā. P̄dicti autē aduersarij ex his verbis d̄t
 cū q̄ Inno. dicit: licet simplr̄ baiulus pecunie
 possit habere mercedem de labore suo: tamen si
 eā portet vt ipse de ea negociet̄ v̄l vt det negocia-
 tori ad negociādum: est vsura si aliquid accipit
 p̄ labore suo. **O** insipientia magna. Nō ei d̄t In-
 no. q̄ de labore suo non possit habere mercedē
 sed t̄m de negociatiōe pecunie p̄prie mutuate.
 Si em̄ alicui indigenti pecunia in aliquo loco
 quis mutuat̄ eam: et vltcrius cum pacto mer-
 cedis habende: ipsam pecuniā portaret ad ip̄m
 locum vt ipse mutuararius v̄l alius nomine ei⁹
 us ibidem negociaretur in ipsa pecunia: deberet
 habere p̄mium suum ex labore portandi. Nec
 hoc negat Inno. nec Lar. et si negaret diceret fal-
 sum. Sed hoc nec dixit nec dicere cogitauit ali⁹
 quid eorum: sicut somniant̄ aduersarij. sed rātū
 loquit̄ q̄ sine vsura non potest exigere aliqd̄ v̄l
 tra sortem pecunie sue mutuate p̄pter hoc q̄ in
 ipsa mutuarari⁹ negociet̄. Multo q̄ magis ille
 qui portat pecuniā mutuatā ab alio ad aliquem
 locum vt ipse mutuararius vel alius nomine suo
 ibi de ipsa negociet̄: potest h̄re salariū et merces-
 dem sui laboris ex locatiōe operuz. nec hoc neg-
 garet aliquis nisi qui esset sine intellectu. Immo
 posito q̄ quis mercatori mutuat̄ pecuniā

suam in vno loco et postea eam portaret ad ali-
um locum et ipsi tanq[ue] factor ipsi[us] mercatoris ex
pacto sup[er] hoc facto de certo salario annuo habē-
do negociaretur in ipsa pecunia: debet habere
ipsam mercedē nō solū de portatione: sed etiā de
negotiatione ex cōtractu locatiōis. Aliter dicit[ur]
mercator iniuste retineret sibi suam mercedem
cōtra diuinū p[re]ceptū *Leuit. xix. et m[ul]to mag[is]* si
q[ui]s portaret pecuniā alienā alicui ab alio mutu-
atā vt ipse portans in illo loco in q[ui] eā portat ne-
gociet de ea noie illi[us] cui mutuatā est. Non em̄
querit fructū de vsu pecunie: sed solū de suo la-
bore et opib[us] et industria ei locata. Et ideo argu-
mentū h[uius] cōcludit de directo h[uius] eos. Alia vice
debent meli[us] studere: vel facere sibi declarari ea
que nō intelligunt. et non sic inepte et h[uius] intēdēz
scribentū ac veritatē ipsos allegare. **S** Ad
trigesimū secundū argumētū R[ati]o dicit q[uod] vt di-
ctū est ipsi aduersarij *Montes* nō intelligūt fun-
damenta ipsi[us] nec terminos. Ideo vbiq[ue] errant et
deciunt. Faciūt em̄ vnū falsissimū p[re]suppositū.
s. q[uod] tract[us] mutui *Montis* sit vsurari[us]. Et
postea q[uod]quid reptunt scriptum h[uius] vsurarios vel
eor[um] factores ad exercendā vsurā deputatos ap-
plicane p[re]sidentib[us] *Montis* vel eor[um] officialib[us]. Et
sic abyssus abyssum iuocat. et vna ignorātia du-
cit eos ad aliā. Nō obstat q[uod] p[re]dictū argumētū
q[uod] officiales *Montis* non seruiunt ibi in aliquo
illicito: sed deo grato ope et merito. nec accipi-
unt tantū pro centenariō rōne mutui: vt sepius
sup[er]a declarātū est: nec suū salariū est de illicite
adq[ui]sitis ex fenore: vt ipsi falso affirmant. sed ex
cōtractu locatiōis: ex laborib[us] et expēsis in mu-
tuo gratuito vel circa ip[s]um exercēdū factis. Falsi-
ssimū etiam est q[uod] dicit[ur] de custodia pignoz
rū. s. q[uod] hoc seruiat in illicitū: et q[uod] faciāt ad finē
malū. s. habendi sortē mutuatā et lucrū vltra sor-
tē ex mutuo. vel vt ipsa pignora vendant nō so-
luta ipsa sorte cū exerescentia tpe taxato. Unde
extorq[ui]t fm̄ eos p[re]dicta pignora a pauperib[us] cū
ip[s]oz pauper[um] grauamine ad fauorē p[ro]prium et.
quia eor[um] falsitas manifestissima est ex a[n]dicit[ur].
Et etiā apparet in hoc q[uod] vt exp[re]dit[ur] p[er] dicti of-
ficiales etiā si nō intenderēt custodie pignoz: tñ
ex alijs laborib[us] et expēsis ac industria sua p[er] an-
nū locata ad seruitiū indigentū: mererent taxa-
tū salariū. **P**reterea posito q[uod] ista merces p[er]e-
retur nō solū ex alijs laborib[us] et expēsis: sed etiā
ex custodia ip[s]oz pignoz: talis merces oino est
iusta et q[ui] mutuatans grat[is] sicut facit *Montes*: p[ro]p[ter]
et debet si vult esse idētis sine litib[us] sibi p[re]cauere
de p[re]dictione et diminutiōe sortis. q[uod] secur[us] facere
nō p[ro]p[ter] q[uod] cū assignatiōe pignoz. q[uod] meli[us] et tuti[us]
est pignori incubere q[uod] in p[er]sonā agere: vt dicitur
in. s. furci aut. insti. de obli. q[uod] ex delict. nal. Et i de
bitio p[re]sequendo b[on]is pignus p[er]f[icit] h[ab]it[us] p[er]sonalem
actiōem. l. j. l. q[uod] p[ro] in pig. ba. Et ideo *Montes* res-
q[ui]rit pignus. quia q[ui] non vult frāgere caput: vult

scire vbi teneat pedem. **N**ō falsum est q[uod] obijcit
aduersari[us]. s. q[uod] ita b[on]i p[ro]t[er] asscurari *Montes* per
fideiussores sicut per pignora. q[uod] in h[uius] se ostendit
ignozare iura. **I**te ipsi paupes nō inueniūt ido-
neos fideiussores q[ui] vellēt se obligare vel q[ui] place-
rent ip[s]is p[re]sidentib[us] siue officialib[us]. **E**t h[uius] vnus
inuenit fideiussorē idoneū. alii nō inueniūt.
Ut em̄ inq[ui]t impator in aut. de depo. s. si. **F**idei-
ussorē oino idoneū dare nō facile neq[ue] possibile
passim est. **P**reterea oporteret ip[s]os paupes fa-
cere plures expensas pro fideiussore q[uod] pro pig-
nore. s. in soluendo notario q[ui] traderet inst[ru]m[ent]u[m] fidei-
ussionis et. **E**t aliq[ui] in aliq[ui]d largiendo ip[s]i fi-
deiussori vt in h[uius] eis seruiret. **E**t cū aliq[ui] q[ui]s acci-
piat mutuū parue q[ui]ntitatis: plus solueret pro
tali fideiussione q[uod] esset illud q[uod] mutuo acciperet
Immo aliq[ui] duplū plus et triplū. **I**te sic videt[ur]
p[er] experientia in alijs creditorib[us] accipientib[us] obli-
gationē fideiussor[um]: oporteret sepi[us] et q[ui] si p[ro] agere
et litigare h[uius] ip[s]os fideiussores ip[s]is mutuatarijs
non solventib[us] in termino. et expense in talib[us] li-
tigijs facte cederēt obligatiōi ip[s]oz mutuatario-
rum nō solventū tpe debito. **E**t etia[us] q[uod] plus la-
boris haberēt dicti officiales in consecutione de-
biti cū p[re]dict[is] litigijs q[uod] cū custodia pignoz: me-
rerent plus mercedis. et consequē pl[us] grauarent
incōpabi[le] iter et magis expenderēt ip[s]i mutuatari-
rij p[ro] fideiussione q[uod] pro datione pignozis. **E**t ideo
cōcludit q[uod] hec datio pignozis est ad magnā vti-
litate ip[s]oz mutuatarioz tā q[uod] ad fauorē anie vt
soluat debitū suo tpe vt possit succurri alijs idē-
gentib[us]: q[uod] q[uod] ad fauorē tpaliū: ne grauent tam
m[ul]t[is] expēsis et etiā laborib[us] in q[ui]rendo fideiussor-
res et. **I**te acceptio et custodia ip[s]oz pignoz est
ad magnā vtilitate et ad maximū fauorē cōitac[us]
oim egenoz p[re]sentiū et futuroz q[ui]bus p[ro]dest et valde
de vtile est vt pecunia *Montis* non diminuat[ur]
sed sine litib[us] integra illis conseruet[ur]: ad quozum
p[ro]p[ter]tū seruitiū est deputata. q[uod] melius fieri
non potest q[uod] per pignora: vt sup[er]a est ostensum.
Quare ergo locantes operas suas ad tam vtile
opus nō debeant pro ipsa custodia mercedē su-
am accipere? **P**retermitto q[uod] si non accipient pig-
nora pro securatiōe *Montis*: oporteret sepe ip[s]os
officiales dimittere curam et sollicitudine ip-
sius *Montis* ac mutuatandi. et non possent p[er]sistere
in ip[s]o *Monte* coacti ad frequentandū forū et
domos p[ro]curatoz et aduocaroz et similitū p[ro] con-
secutione debiti *Montis* de cui[us] amissione ip[s]i
sunt obligati. q[uod] cederet in magnū detrimentū
egenoz. **I**te si p[ro] talez viam *Montes* reciperet de
bitum suum: ip[s]i eius aduersarij haberēt mate-
riam eū calūniādi: appellādo ip[s]um *Montē* im-
p[er]atoris et crudelitate et. **E**t p[re]dictis etiam par-
alia ignorantia vel falsitas arguentis: dum fac-
vnam legem generalem suo modo dicens q[uod] q[ui]
q[ui]s teneretur de piculo pignozis non debet pro cus-
todia ip[s]ius accipere salariū. **N**am si aliquis

que dicitur Solubilitatis

offerret se ad custodiā alicuius pignoris siue depo-
siti locans opas suas ad talē custodiam cū debi-
to salario: h̄ hoc faceret absq; expressa obligati-
one de piculo rei pignorate vel deposite. tamē ta-
lis tenet leuissima culpa. l. j. §. sepe. ff. sed et si.
ff. depo. Et tñ ppter talē obligationē ad custodiā
non posset ei de iure negari merces suarum ope-
rarū locatarū. Aliter nullus custos mercenari-
alicuius rei posset exigere aliquam mercedem
pro suo labore custodie: ex q̄ nisi eaz custodiat re-
net de amissione. qd̄ est cōtra oīa iura. Licet ergo
ipsi officiales tam de iure q̄ ex statuto v̄ pacto
teneant de piculo ipsorū pignorū si amittantur. tñ
ex q̄ ad ipsam custodiā locauerūt suas opas:
que q̄dem custodiā v̄tū in vtilitatem ipsorū mu-
tuatariorū z oīm indigenorū p̄ntium et futuro-
rū: z ad indemnitatē Montis apertissime constat
q̄ non p̄nt de iure vel consciā fraudari: mercede
sibi p̄missa p̄ hac locatiōe. Et ad altam fatui-
tatem allegaram. s. illud qd̄ accipit pro pignore
custodito debet cōputari in h̄rem qz fructus pi-
gnoris est: et q̄ aliter est vsua. Rñdēt: q̄ vadēt
ad addiscendū qd̄ sit fructus pignoris. Non em̄
illa exrescētia v̄tra s̄rē est fructus pignoris: sed
debitū salariū ex locatiōe operarū z custodie zc.
Et posito q̄ res pignozata faceret fructū: vt ouis
vel huiusmodi. et ex tali fructu acciperet ipm sala-
riū. tamē nō computaret in s̄rē nisi illud quod
esset v̄tra expensas p̄dictas officialiū zc. Et si
multiter posset retineri om̄s expēsa facta in ipso
aniali pignozato. s. pro ei⁹ victu z medicamētis:
et s̄l̄tib. Item si anial sit mortuū sine culpa cu-
stodientis: p̄t̄ exigere d̄ctas expensas. l. si neces-
sarias. ff. de pigno. act. Dicit q̄z Sul. de Zamar-
ra in. iij. senten. sup illo p̄cepto. Nō furtū facies
in c. vl. de vsur. q̄ etiā vsurari⁹ s̄ possessione sibi
hypothecata p̄t̄ aliqd̄ sibi retinere pro labore et
industria sua in laborando eam zc. Et sup̄dicta
oīa patēt p̄ caplm̄ p̄mū de vsur. cum ibi notat:
p̄ doc. Aliud h̄o qd̄ obijciūt de pignore accepto
pro vsur⁹ nō retinēdo: non meret̄ responsū. qz
oīno est cōtra veritatē exp̄ssam: dū p̄suppōit pi-
gnora accipi i Montē p̄ vsur⁹. **H** Ad trige-
simūtertū argumentū Rñdēt q̄ comparatio de
ministri hospitaliū q̄ ibi stant ex mera charitatē
z cōpassiōe nō est bona cōparatio ad ministros
Montis. Nam inter ministros p̄dictos hospiti-
aliū z paupes nō interuenit aliq̄s cōtract⁹ nec
aliq̄ civilis obligatio. Sicut accidit inter offici-
ales Montis z ipsos mutuatarios siue indigen-
tes: inter q̄s est cōtract⁹ locatiōis. Arguere autē
ab obseq̄o oīno gratuito ad obsequium merces-
nariū nō est sapientis z docti viri quales se tenet
cōpositor inuectiuarū contra Montē. Et qñ in-
fert q̄ qñ ministri hospitaliū habent aliquā merce-
dem non extorq̄nt eam a paupib; zc. Rñdēt q̄
illam habent ab illis a q̄bus cōducunt: et q̄rum
sunt mercenarij. Non sunt autē mercenarij pau-

perū sicut officiales Montis. Nam licet q̄z aliē
cōmode fieri neq̄ fm cōmunē pauperū z indigē-
tiū vtilitatē: p̄dicti officiales h̄bo z pacto depu-
tent z elegant a p̄sidentib; Montis siue a cōtra-
te vt magis idonei z boni habeant ad seruitium
iporū pauperū. tñ intelligunt cōducti ab illis q̄z
rum vtilitati deseruiūt. s. paupib;. et si nō volun-
tate exp̄ssa z singulari: saltē voluntate et auctori-
tate publice potestatis agentis illoz negotiū v̄tū
liter. que voluntas sufficit in cōtractib; q̄ fiūt p̄
cōmuni vtilitate z in fauorē reipublice. etiam q̄
subditi aliq̄ repugnarent aliqñ: iuxta notata in
l. qd̄ maior. ff. ad municip. z in l. aliud. §. referēt.
ff. de reg. iur. z in l. nulli. ff. qd̄ cuiusq; vni. z in l.
nominatiōnū. l. de decu. lib. x. z in l. oēs popu-
li. ff. de iust. z iu. Illa ergo exrescētia que soluit
p̄ mutuatarios officialib; Montis debet̄ ipsis
pro salario z mercede locatiōis que cōtracta est
inter p̄dictos mutuatarios z ipos officiales au-
toritate publica de consensu p̄ncipis et Ep̄i.
Unde ipa exrescētia non potest dici p̄tinere ad
Montem: cum nihil penitus p̄cipiat ex ea. nec
Montis vt mutuans in aliq̄ cōmissat̄ cuiz mini-
stris vt cōductis a paupib;. Et h̄ p̄sidentes mō-
tis vt nulla fraus aut d̄ceptio pauperū fieri pos-
sit: z ad euitandā oēm suspiciōem de ministris
ne videant̄ v̄tra debitū accipere salariū si ipsimet
satisfacerent stipendijs suis: assignent illud sala-
rium siue dent p̄dictis officialib;. nō hoc faciūt
noīe Montis: sed tanq̄ negotiorū gestores totū
cōtractis pauperū: z hoc ex charitate z aucto-
ritate Ep̄i z p̄ncipis z totū cōtractis. Ad trige-
simū h̄o quartū argumentū ex sepe d̄ctis p̄t̄ re-
sponso. quia nec p̄nceps nec Ep̄iscopus in con-
tractu mutui Montis cōcedit aliquā vsuram
que nullo modo in ipso committit̄. Et ideo in va-
num laborant aduersarij ad p̄bandū q̄ nec im-
pator nec papa p̄t̄ cōcedere q̄ mutuet̄ ad vsur-
ram. **I** Ad trigesimūquintū argumentum
de heresi vel suspiciōe heresis quā fm eos incur-
runt p̄ncipiter asserentes q̄ mutuarē ad vsurā
non sit peccatum. non est opus totiens replicare
p̄dicta. Et similiter de punitione fienda per inq̄-
sitorē de talib;. Nullus em̄ defensor Montis
asserit non esse peccatū mutuarē ad vsuram. vel
q̄ possit licite mutuari ad quinq; pro centenas
rio: sicut emuli z impugnatores Montis men-
dacier affirmant fautores Montis tenere z af-
serere. Sed veraciter p̄dicant oēs amici pietatis
q̄ cōtract⁹ Montis non est vsurari⁹: sed licitus
z bon⁹. **O** stulticia. **O** p̄sumptio. **O** temeritas
maxia iporū impugnantū Montē q̄ audent ipura-
re de heresi tot s̄mos p̄ntifices z sapientissimos
theologos ac turis v̄triusq; doctores qui hunc
contractum esse iustum z legitm̄ affirmauerūt: vt
i sequenti tractatu patebit. **O** temerarie inq̄sitorū
heresis sed pecuniaz: qui dic̄ se velle procedere
contra defensores Montis et punire illos tanq̄

Primi tractatus Pars. III.

hereticos vel suspectos de heresi: pge Rhomā
 et si valēs apprehende sumū pontificē q̄ hoc suis
 lris affirmavit. Uade ad sepulcra alioꝝ sumoꝝ
 rū pontificū et fac corpa eozū exhumari et extra
 sacra p̄ici si mortui sunt heretici vl' de heretica
 prauitate suspecti: q̄ cōtractū mutui Mōs cū
 solutioe denarij pro salario officialiū a probaue
 runt ⁊ licitū esse dixerūt. Et idem facias multis
 Ep̄is ⁊ sapientissimis p̄ncipib; et doctoꝝ idē
 sententib; ⁊ affirmantib;. **R** Sed ad pui
 dendū taliū inq̄sitoꝝ scādalis: dedit modū Re
 uerendus pater Fr̄ Angel⁹ de Lauasio dū esz
 vicarius generalis: sic scribens in vna sua lra di
 rectua vni fratri nostri p̄dicatoꝝ. De fratre il
 lis ordinis illi⁹ q̄ tot faciūt ⁊ sanctū Mōtē pie
 tatis scias q̄ ex passione ⁊ studio ⁊ tradicēdi p̄di
 derūt intellectū. Et ideo aliud remedium non est
 ipsi nisi flagella. Sic q̄ppe credo recuperēt: di
 cēte scriptura q̄ vexatio dabit intellectū. Et p̄tea
 cogitavi duos modos cōuenientissimos ad cor
 rigendā eozū insipientiā. Unū modū posset tene
 re. Reuerēdissim⁹ dñs Ep̄s vel eius vicari⁹ ge
 neralis de iure. Nā p̄suppono q̄ inq̄sitores her
 etice prauitatis nō p̄nt se impedire d̄ vsurj: vt
 patet in c. accusatus. §. sane. de here. li. vi. sed p̄ti
 net ad ordinariū eccl̄asticū. s. Ep̄m vel ei⁹ vica
 riū. vt no. in c. cu; sit generale. de fo. cōpe. Quo
 p̄supposito. p̄ nunc Si velle dñs Ep̄us vel ei⁹
 vicari⁹ posset facere vnū generale p̄ceptū man
 dando sub pena excōicatiōis late snie q̄ nullus
 audeat diffinire q̄ Mons pietatis sit vsurarius
 cum hoc p̄tineat ad suā iurisdictionem. Sed si
 qui habent aliqd̄ dicere ⁊ ip̄m Mōtē: cōparez
 ant corā eo recepturi iusticie cōplementū. Et licz
 fratres p̄dicti allegarēt q̄ rōe p̄uilegij etiā ratio
 ne criminis non possunt ligari ab ordinario. tamē
 ordinari⁹ fundat se sup iure cōmuni in c. j. de p̄
 uil. li. vi. Ideo oportebit q̄ vadāt ad allegandū
 q̄re nō ligabunt. Et si p̄dictā exemptionē allega
 bunt: respondeat ordinari⁹ q̄ si nō sunt excōica
 ti ex suo p̄cepto: saltē erūt excōicati ex p̄cessu cur
 rie: qui excōicat oēs vsurpantes sibi iurisdictionē
 eccl̄asticā: cū dantib; auxiliū: consiliū: vel fauo
 rē: sicut faciūt ip̄i q̄ volūt cognoscere de vsuris
 et sic vsurpāt iurisdictionē Ep̄i. Et ad min⁹ si sic
 faciet ep̄s: remanebūt apud ppl̄m sicut excōica
 ti. et iste modus posset pacē ponere. Aliū modū
 cogitavi q̄ ille q̄ vult punire. p̄ hereticis eos qui
 dicunt Mōntem non esse vsurariū: si aliquem
 citavit vl' tale crimē alicui imposuit Scias q̄
 talis inq̄sitor inferior Ep̄o est excōicat⁹ excōica
 tione papali. nec pōt absoluti p̄ter q̄ in articulo
 mortis nisi a papa vt in de. multoz. de here. Et
 ideo licz inq̄sitores possint p̄cedere ⁊ illos q̄ asse
 runt vsurā nō esse p̄ctm̄ sicut ⁊ hereticos. de. ex
 graui. de here. non tñ possunt dicere q̄ ille sit he
 reticus aut ⁊ ip̄m p̄cedere q̄ dicit talē cōtractū
 nō esse vsurariū: vt in casu nri Mōntis. Et ideo

si ⁊ tales tenentes q̄ Mons pietati nō est vsur
 rarius. p̄cedūt: aut eos p̄ hereticis citant: faciūt
 cōtra p̄dictā de. multoz. ⁊ sic sunt excōicati ip̄so
 facto: q̄ falso imponūt talib; crimen heresis. Et
 ideo tales citati debēt oēs p̄clamare: Da alio ex
 cōicato. ⁊ excipere q̄ nolunt nec tenent compare
 re corā eo q̄a est excōicatus. Et si nollet desistere
 tunc tales debēt recurrere ad illustrissimū prin
 cipem q̄ eos tenet defendere: etiam cum armis:
 si aliter nō pōt eos dē fratres arceꝝ. Poterit etiā
 licite sine scrupulo exbannire eos de suo territo
 rio: vel etiam detrudere in carcerem donec noti
 ficet supiori eozū vt p̄uideant ne p̄urbent ppl̄m
 suum. aut inherere illis q̄ hnt eis reddere aliq̄s
 fructus aut pensiones ne reddant. Unū nō dubi
 to q̄ per vnū istoz modoz oīa ponētur in pace.
 Aliter nūq̄ cessabūt. Nec volui intimare vt ex
 quo p̄ viā iuris pōt p̄uideri: p̄uideat: ne detes
 rius aliqd̄ contingat. Nec ille. **Z** Ad trigesi
 mū sextum argumentū Rñdet q̄ doctozes q̄ di
 cunt q̄ vnus modus cōuincendi aliquē esse vsu
 rariū manifestū ⁊ intelligūt de illis q̄ recipiūt
 tantū. p̄ centenariōne mutui. quod nullaten⁹
 faciunt officiales Mōntis: vt sepi⁹ dictū est s.
Q aut cōparant d̄cti aduersarij Mōntis p̄si
 dentes ei⁹ ⁊ officiales publicis vsurarijs: iudeis
 q̄ ac eozū ministris: Ipsoz malignitati nō est res
 spondendū. Sunt em̄ similes phariseis q̄ dñm
 iesuz appellabāt deuoratoꝝ ⁊ potatoꝝ vini: am
 cū publicanoꝝ ⁊ pctoz: ⁊ hm̄oi. **D** inq̄ssima cō
 paratio cōpare pietatis: charitatis: ⁊ misericōdiam vo
 racitati iudeoz. **M** Ad trigessimū septimū
 argumentū supra est rñsum. Mōs em̄ nihil ad
 q̄rit de illa excrescētia: sed totalit̄ est imp̄mixtus
 ab ea. nec aliq̄ nō ad ip̄m p̄tinet dominū eius.
 nec illā donat ministris. sed p̄sidentes Mōntis
 noīe dictozū mutuarioꝝ volūitate ac consensu
 publice p̄tatis vt p̄curatoꝝ pauperū soluiūt illā
 excrescētia ipsi ministr; vt eis debitā ex p̄tractu
 locatiōis p̄dicto inter ipsos mutuarioꝝ et offi
 ciales. Nec viciat ip̄s p̄ctū mutui charitatiuū
 Mōntis: sic nō viciaret qñ reddis Petro centū
 aureos tibi ab alio mutuos: etiam dares illi
 decē vt illos exbursaret Joanni creditoꝝ tuo.
N Ad trigessimū octauū argumentū etiā patz
 rñsio. q̄a vt dixim⁹ Mons nihil mutuat cū pa
 tro q̄ aliqd̄ soluat sibi vel aliq̄ vltra sortē ex mu
 tuo. sed illa excrescētia soluit ex p̄tractu locatiōis
 inē ipsos mutuarioꝝ ⁊ officiales quib; tenent
 reddere mercedem laboz ⁊c. Ad trigessimū no
 nū argumentū rñsum est s. q̄ ex p̄ctu mutui nul
 lus p̄sidentū vel officialiū Mōntis nec aliq̄s ali⁹
 efficiēt excōicat⁹: nisi ipsi ipugnatōꝝ ei⁹ qñ im
 ponūt crimē heresis fautoꝝ Mōntis ⁊ eos ci
 tant vt suspectos de heresi: vt s. oñsum est. Unū
 vnicuiq̄z taliū dicere possum⁹. Tu de alijs atte
 staris q̄ de teip̄so dicere deberes: contra legē in
 arenā. in si. l. de inoff. testa. et. l. qm̄. l. de here.

que dicitur Solubilitatis

D Ad quadragesimū et vltimū argumētū qd nō omnes paupes cōsenserint statuto zc. Responsum est s. qd qñ aliqd statutu vel aliqd con tractus fit ad vtilitatē publicā z cōmunē: valet factū a maiori parte zc. licz aliq pnculares nō cō sentiant. Immo forti⁹ dicere possum⁹ qd oēs cō senserūt ex qd cōsensum ad hoc pbuerunt omnes decuriones siue anciani qd repēntant totam ci uitatē fm glo. in rubrica. L. qd sit lōg. cōsue. cū si. Unde totus populus cōsēt cōsensisse. iuxta no tata p Bar. in l. oēs ppli. ff. de iusti. z iu. et tant o plus cum respiciat euidēs cōmūdū z vtilitatē ipoz pauper. Duo casu ex quo nō contradicunt expse: sed tacēt: dicunt cōsentire. iuxta notata p glo. et Bar. in l. que em. in pñ. rē. ra. ba. et no ta. in l. si filius. ff. ad filla. Ad illud qd p̄sensus alicui⁹ ad cōtractū vsurariū nō excusat accipiē tes. et qd nullus potest transfere dñtum rei sue in alium contra pceptum supioris zc. Rūdet qd b non est aliqd cōsensus in contractu vsurario vel aliter pbibito: sed i contractu iustissimo. scz mutui z locatōis. zc. Nec illa xrescētia ad gr̄it ministris siue transferē in eos a mutuo qd face re pbibeat lex diuina z canonica: sed ex locatōne que est omni iure permessa. Nec etiāz obstat dū dicit qd nullus pauperum libere cōsensit. quia po tius voluisset sibi mutuari sine alicui⁹ denarij solutione zc. Quia negat. Licz em̄ absolute con siderando hoc existimandū est. im̄ qd pot⁹ vel lēt sibi donari pecuniā qz mutuari. In respectu ua p̄sideratiōe qd aiaduertit vtilitatē que cuēt sibi z omi cōitati indigentiu zamp̄sentiu qz su curoz: dū ex salutōe solarij officialiū cōseruat integra pecunia Montis vt sibi z alijs oibz in postez possit succurri: credendū est oēs volun tate rōnis et debiti cbaritatis libere cōsensisse in talē solutionē. Ad illud hō qd dicit cōsulam pnci palem mutui esse lucri expectatiōe: potest dici qd est locutio parui intellecte. Quis em̄ sani ca pit⁹ dicat cōitatem z oēs ci. s. z habitatores ci uitar⁹ exburfare pecuniā ad p̄peruū vsuū paupe rum vt lucrum habeat: cum etiā capitale nū s qd in suū p̄cipale vsuū rebabere intendat. Ex aut̄ hec vs̄ ut causa pncipalis mutui p̄baruz est sufficienter sup̄ in responsione ad sextū argumētū Possum⁹ qz fortius dicere qd ipm̄ lucrū nul lo mō est causa finalis istius mutui: nec pncipal̄ nec immediata seu p̄p̄qua: nec etiā remota. imo nō remotissima. qd nullo modo est finis. Et probat. Nam finis est ille qd mouet opantem ad aliqd agendū. ij. P̄p̄s. ij. Eccl. et. ij. Metaph. Ergo a p̄rario arguendo: qd argumentū ē bo nū. ij. s. huius rei. ff. de offi. eius cui man. ē u/ ris. ille non est finis alie⁹ opantis qd cum nullate nus mouet ad id opandum: et que nullo modo intendit. Sed Mons pietatis siue cōmunitas ipm̄ regulas nullo modo intēdit h̄e aliqd lucz ex mutuo: imo nullaten⁹ ipm̄ vult. qd nullatenus

pdictū lucruz mouet dicitū Montē vel eum re gentē ad mutuandū: et cōsequēter nullo modo ē finis eius. sed eius finis pncipalis et totalis est subleuatio indigentie pauper. Qd aut̄ emutuet volenti soluere salariū officialiū pro rata sua: et nō mutuet nolenti soluere. hoc nō est quia aliqd lucrū intendat: sed qd vult seruare pecuniā con gregationi pauper. necessariā sine diminutione Similiter aliqd lucz ex mutuo cōsequēdū non mouet officiales ad mutuandū: nec pncipaliter nec secundario. quia quod accipiūt non est p̄rie lucrū: vt supra dicitū est. Sed idō mutuat solue ti: et non soluenti non mutuant. quia expensas a se factas pro vtilitate ipoz mutuatariū: z de bitū sibi ex operatū suaz locatōne stipendium amittere nolunt. Auctoritas aut̄ pbi quā aduer sarij dilatādo fimbrias suo modo declarare nis tunt. s. qd illa ē causa finalis qua posita ponitur effectus zc. de directo militat contra ipsos z pro bat qd in mutuo Montis nullū penitus ē viciū vsure. quia nullū lucrū est finalis causa ipsius. Posito em̄ qd aliquis veller a Monte accipere mutui. et offerret ei aliqd vel nimiu lucrum ex ipso mutuo cōsequēdū: statim repelleret a Mō te et denegaret ei mutui: qd ipm̄ lucrū. a quo po sito statim remouet effect⁹ mutui: nō est aliqd ter causa finalis eius. Sic ḡ eterna damnatio z pena infernalis quam nemo nostrz appetit. sed abhorret nō est causa finalis nostrz bonorum opez: ita lucrum ex mutuo vel exiguum qd esse vsura z ad eternā damnatiōē conductiuum: nō mouet p̄ssimos p̄sidentes Montis ad ipsū mutui exercendū: cuz ipm̄ lucrū illicitū totalit̄ detestent̄ et abhorreant et nullo modo habere i tendant. D demētia maxima dicere vel p̄dicare qd p̄ssimus Mons pietatis ad hūc finē pnci palem sit ordinat⁹ vt tantum pro cētenario ha beat a paupibz. Desine ergo veritatis inimice impugnare amplius Montē istum quē ordi s Minorum predicatoris inuenerunt et p̄dicant nō vt habeant aliquid ex ipso Monte pro se vel suis fratribz. imo p̄pter ipsum Montēz aliqñ eis deficit qd si Mons non esset ipsis largiret. Diligunt em̄ cōmunē pauperū omniū vtilitatē. non facientes in societate ipsius Montis sic for te aliqui aliqs congregationes siue scholas ordi nantes vt ab ipsis scholaribz aliquid directe vel indirecte possint qliber mēse extorquere. Ipsi ve ro fratres Minores imitatores apostoli qui di cebat. j. ad Corin. ij. Nō quero quod mihi vti le est: sed quod multis. et. ij. ad eosdem. xij. Non quero vestra: sed vos. Seruantes quoqz illud quod admonet idēz ap̄lus. j. ad Cor. x. dicens. Nemo qd suū est q̄rat sed qd alioz. Et non imi tantes eos hypocritas de qbz idē ap̄lus inq̄t ad P̄bil. ij. Oēs que sua sunt q̄runt: non que Jesu ch̄i. psuadet̄ pplis vt sancto Monti pecunias suas tribuāt. non alibi exprobradas: sed sibi p̄p̄s

Primitractus Quarta pars

et filijs suis in perpetuum subsidium reservandas. et in hoc eos quodammodo cogunt suis acuris exhortationibus: ut proprijs calamitatibus et indigentis: atque omnium primorum suorum pro tempore futuris provideant. Nec valet argumentum aduersariorum dicentium quod Mons non subleuat necessitates pauperum quia parua pecunia mutuat. Non enim nos dicimus quod mutuū est sic omnium necessitatum subleuatiuum indifferens et generaliter ac indeterminate. sed limitate quo ad modum et tempus pro maiori omnium indigentium utilitate. Unde est subleuatio illorum qui cupiunt habere mutuū moderatum: et habere unde soluant statuto tempore. Non est ergo bonum argumentum dicere. Mons pietatis non est subleuatio pauperum volentium mutuo mille ducatos. quia sic non posset seruire nisi paucissimis personis. Nec est subleuatio volentium mutuū ad terminum decem annorum. quia sic non posset pecunia Montis seruire cōitati pauperum in occurrentibus singulis annis necessitatibus: ipsam tenentibus mutuararijs aliquibus ratione tempore. Nec est subleuatio pauperum elemosinā et donū ipsius pecunie volentium. quia sic consumeret et annihilaret ipse Mons in damnum futurorum pauperum. Ergo non est subuentio pauperum et opus charitatum ac subleuatio egenorum. Arguere itaque sic. Mutuū Montis non simpliciter releuat in omni casu. quod non releuat: est fallacia a negatione antecedentis ad negationem consequentis. Sed veritas sic incepte arguentes non sint de illis de quibus inquit sanctus Bonauentura in. ij. di. xliij. Aliquis homo aliquid bene scit: sed tamen affectio ad deum dicitur in eo ut ad christianum dū oppositū illum pertrahat.

Adars quarta huius tractatus
que dicitur Probabilitatis. DD

Sacrum Montem
Pietatis in omni patria debere egeri: probari potest multis rationibus. Quarum prima dicitur necessitas. Quod enim precipit imparet quod impatur necesse est fieri: et si non fiat: penam habet. c. qd precipit. xiiij. q. j. Sed primo indigentium mutuarum est preceptum illi qui habet facultatem: secundum Bonauenturam et Lar. in. c. consuluit. de usur. et Panoz. ibi in rubrica. in. si. et Scotus. et theologos alios in. iij. di. xv. Nam ut dicitur Eccl. xvij. Unicuique manus dabit deo de primo suo. et homo homini debet seruire et obsequium. in comodato. §. sicut. ff. como. et. l. si non sortem. §. libertus. §. de condi. inde. Nam hoc est preceptum naturale ut faciamus primo quod vellemus nobis fieri. Tob. iij. et. c. j. di. j. Immo ad subuentionem primi est triplex preceptum secundum sanctum Bernardinum in suo euangelio eterno. s. naturalis. generale. et speciale. Et septemplex lege quilibet ad hanc tenetur: ut declaravi in sermone de opibus misericordie. §. zc. Secunda ratio dicitur Comunitatis. Si

enim obligat privata necessitas personarum: multo magis publica: et cōitas ciuitatis que preferenda est private. c. Scias. vij. q. j. r. l. unica. §. si. l. d. cadu. rol. Un. Joan. xj. di. Expediit ut unus homo moriatur pro populo: et non tota gens peccet. Totum enim est dignius sua parte. iij. Phys. et. v. Metaph. Et tōbitus Tho. in. iij. parte summe. q. xliij. dicit: quod salus multitudinis est preferenda parti quicunque singularium hominum. §. zc. Et confirmat per dicta ratio. quod non multum differunt ab alterutro sacerdotium et imperium: et sacre ritus a cōibus et publicis: ut dicitur in autent. de nō alienan. aut pmu. re. ec. §. sancti mus. Et idem ius datur rebus ciuitatum quod rebus ecclesiarum. ut in. illud. r. in. l. ut inter diuinum. l. de sacrosan. ec. Et ideo que facit contra reipublicam magis peccat que que facit contra personam singularem. Quapropter Tullius. j. de offi. ait. Diminuat reipublicam nulla est charitas: nulla est gratior que ea que cum reipublica est. Unicuique nostrum charitas pariter: charitas liberi. propinquas et familiares. Sed omnes omnes charitatis patria unica cōplexa est: pro qua quis dubitet mortem opperere si ei sit profuturus. Nec ille. Qui eas ibidem refert quod aliqui hominum proprios thesauros in publicum miserunt erarium. Inter quos fuit nomine Paulus. Et in. iij. de offi. ait. rum. ait. Non solum nobis diuites esse volumus sed liberis: propinquis: amicis: et maxime reipublice. Nec ille. Quilibet ergo pro illa debet se et sua exponere sicut membra pro defensione totius corporis. Nam ut dicitur ad Rom. xij. Membra unius corporis sunt in Christo: singuli autem alter alterius membra. Tercia ratio dicitur Maioritaris. Si enim de quo minus videtur inesse et inest. §. et de que magis. ij. Topico. Sed ut ait beatus Thomas. ij. q. xxxij. ar. iij. in responsione secundum argumentum. Quilibet tenetur pro defensione patrie vitā corporalem exponere. Quia fortiori substantiam temporalem et pecuniam que minus est. licet aliquid modo etiam ipsa pecunia dicatur vitā hominis. ut in. l. a duocati. l. de aduo. diuer. iudi. Et confirmatur per dicta ratio. In. q. q. tenetur cum potest passere pro privata personam eiusdem. c. pasce. lxxxvj. di. et providere ne ei iniuria fiat. et vult et precauere. aliter impurabitur illi ac si ipsa et iniuriam irrogasset. c. si inferenda. et. c. ostendit probeta. xliij. q. iij. r. c. sicut dignum. §. illi etiam. de homi. ci. et. l. quid ergo. §. j. de his que no. infra. et. l. iij. ff. de noxa. Et ideo dicitur Eccl. iij. Libera enim que iniuria patitur de manu supbi. et. Propter. xliij. Erue eos que ducunt ad mortem et que trahunt ad iteritum liberare ne cesses. Ergo multo magis hec facienda sunt pro bono communis et reipublice. Quarta ratio dicitur Felicitatis. Nam Matth. v. ait saluator. Nisi abundauerit iusticia vestra plus quam scribarum et phariseorum: non intrabitis in regnum celorum. Ex quibus verbis demonstrat quod maiore iusticia ei veritate tenentur habere christiani quam infideles. Per iusticia enim comprehendit omnes bonos fructus. v. Eccl. §. ad illa opa iusticie et pietatis

que dicitur probabilitatis

venent ad q̄ tenebantur infideles. imo ad multo
 maiorā q̄ in eis fuerint. Un̄ Lactā. in. vj. diuina
 rū instituti. c. xliij. inq̄. Si deoz cultores simus
 lacra insensibilia excolūt z q̄cqd̄ p̄ciosi habēt in
 illa p̄ferūt: q̄bz nec vti possunt nec gr̄as agere q̄
 accipiunt: Justū ē z verū est viuētia dei simulaz
 lacra. i. hoies p̄ deo pascere z iuuare. Nec ille.
 Si igit̄ infideles z pagani patrie sue de opibus
 suis succurrerūt z cōitatē ampliare studuerūt.
 sicut refert Valerī maxim⁹ li. iij. in rubrica de
 liberalitate. z in titulo de pietate erga patriā: vbi
 ait. Animi viroz z feminaz vigeat in ciuitate
 Unusq̄sq̄ em̄ rem patrie nō suā augere p̄perabat
 paup̄q̄ in diuite q̄ diues in paupe impio x̄sari
 malebat. Refert q̄ Jo. an. i. cle. artēdētes. d̄ sta.
 mo. fm̄ Uegecū dere milita. q̄ rhome deficiē:
 ribz funibz p̄ reparatōe machinaz: mulieres cri
 nes suos p̄ciosos obtulerūt ad patriā liberādā.
 Profecto multo magis debēt Montez erigere
 p̄ cōi vtilitate patrie: z ad ei⁹ augmentū iudica
 re nō tm̄ viri cū diuitijs suis z pecunijs: sz etiaz
 mulieres ch̄tiane cū localibz: anulis collanis:
 vestibz q̄ ac ceteris ornamētis suis. D̄ igit̄ muli
 eres deuote: etiā si viri ad erigēdū atq̄ ampliā
 dū Mōte essent negligētes: vos debet̄ illoz ne
 gligentiā supplere: exēplo illaz bonaz mulierū
 cuiusdā castri Italic: in q̄ volētibz iudeis intro
 ire causa fenerādi his p̄tims annis. z ibi p̄tra
 riū p̄dicantibz fratribz n̄tis. Cū viri p̄dicti castri
 essent inf̄ se diuisi ex partialitate: z etiaz timore
 d̄noz suoz iudeis fauētū obuiare nō auderēt:
 ip̄e mulieres colis z baculis restiterūt: cesos iu
 deos p̄suisibilr̄ expellentes. Ad p̄dicta etiā facit
 exemplū Lurtij romani adolēscētis nobilissimī
 q̄ ad claudendā voraginē q̄ oibz ciuibz z incolis
 rhomanis p̄bitura erat interitū: militariibz insi
 gnibz ornat⁹ equū ascendit: eūq̄ zebementē ad
 mortis calcariibz p̄cipitē in pfundū terre h̄iatū i
 media parte fori dedit. z sic reclusa fuit illa vor
 rago: vt refert Tit⁹ liui⁹ lib. vij. ab v̄: be p̄dita. z
 Valerī maximus in ti. de pietate erga patriā. z
 Aug. in. v. de ciui. dei c. xvij. D̄ igit̄ ch̄tiani ar
 ma z eq̄s apponite p̄tra voraginē vsurariū. de q̄
 d̄ in c. vsuraz. de vsu. li. vj. Usuraz voraginez
 q̄ aias deuorat z facultates exhaurit zc. Et Lu
 can⁹ ait. N̄inc vsura voraz: auidūq̄ i tpe fenus
 Et ponit glo. in c. xliij. q. v. Multo em̄ pl⁹ vos
 tenemini cōitari v̄e q̄ Lurti⁹ rhome: z nihil in
 de damni recipietis. Ille em̄ pdidit arma: equū
 z vitā. Vos z subam z vitā z meritū ac gr̄am et
 gl̄iam adq̄retis. Si q̄ rāca fecerūt illi infideles
 p̄ idolatra tūc z diabolica ciuitate. Quid vos fa
 cere debetis p̄ ch̄tiana ac iustis z religiof̄ atq̄
 serōz reliquijs decorata: Sed forte dicit quis.
 Jā suz vetul⁹ z morri p̄inqu⁹: qd̄ ad me q̄ fiat
 Mons vel angeat: Na miser: audt̄ quid inq̄
 Tullī⁹ i li. de amicitia. Nibi nō minori cure ē
 q̄lis respública post mortē meā futura sit q̄ q̄

hodie sit. Nec ille. Quinta rō d̄: Legalitatis.
 q̄ nos ad cogit suo mortuo. Sic ei Aug. i li. diffi
 nitionū. Liberalitas est qdā mor⁹ animi faciēs
 z approbās liberas largitiōes sine spe retribuit
 onis. Similr̄ Amb. in. j. li. de offi. inq̄. q̄ libera
 litas est duplex. Una que subsidio rei adiuuat.
 Alia h̄o q̄ opoz collatiōe impēdit. q̄ frēq̄nt̄ mul
 to splēdidior multoq̄ p̄clarior ē. Quāto vtili⁹
 regē Pharaonē scūs Joseph p̄silio prudētie iu
 uit q̄ si p̄tulisset pecuniā. Pecunia em̄ vni⁹ ciui
 tatis nō redimeret vbertatē. Et⁹ aut̄ p̄: udes p̄si
 liū z industria totū egypti p̄ septēniuz famē rez
 pulit. Nec ille. Que h̄istoria habet̄ Genesis. xli
 Similr̄ aut̄ in monte: qdā ponit pecuniā: qdaz
 h̄o opam z idustriā. z sepe vni⁹ nō min⁹: imo pl⁹
 p̄dest ei p̄silio: fauore: z obseq̄o q̄ ali⁹ pecunia.
 Ad p̄dicta aut̄ pōt addi qd̄ ait Leo papa in qdā
 fm̄oe di. Si nō est oim̄ eq̄lis facultas: debz esse
 par pietas. Quā fidelitū largitas nō de muneris
 p̄salf̄ pōdere: sed de q̄ntitate benuolētie. Nec
 ille. Dicit q̄ Boetī⁹ in li. de p̄sol. Tūc solū p̄ci
 osa est pecunia q̄n̄ vsu largiēdi desinit possidere
 Et ad idem possent oprime adduci ea q̄ ait p̄s
 liū. Et̄. de liberalitate: q̄ cā breuitatis omitto.
 P̄ Sexta rō d̄: Utilitatis: q̄ puenit ex Mō
 te z elemosyna ei oblata. de q̄ in. ij. tractatu. pre
 vij. diffus⁹ dicā. Pronūc aut̄ solū dico q̄ vtile
 est cōitari z p̄slo habere Montē: z eijcere iudez
 os fenerātes z oēs publicos vsurarios: z nō eis
 fauere: z p̄uilegia illis facere. Quis em̄ sapiens
 p̄nceps faceret itaturū q̄ latrōes vadāt q̄ volūt
 Triplex aut̄ vtilitas puenit ex h̄ q̄ in patria nō
 sic iude⁹ fenerās siue alius public⁹ vsurari⁹: qd̄
 eueniet ex erectiōe z augmētatiōe Mōtis: qz ta
 les vsurarij manifesti p̄sperate ip̄o Mōte: etiā
 si nunq̄ eijcerent. p̄ se discederēt: nō habētes cōi
 cursum ad sen⁹ exercendū. Prima aut̄ vtilitas
 est general. Secda tēporal. Tercia h̄o sp̄ualis.
 Prima est generalis. Nā si nō haberef̄ vsurari⁹
 manifest⁹: illi q̄ pecunia indigēt (qz aliū nō inue
 nirēt subuētoze in tāta q̄ntitate) res suas venā
 les exponerēt. Ex q̄ sequeret̄ cōis practica z cōe
 cōmertiū z traficū mercātis. z abūdātia rez v̄t
 liū ac necessariaz. Quā vtilitatē participāt p̄is
 mo paupes v̄dētes res illas p̄ suis necessitati
 bus. Nā licz nō semp̄ v̄derēt illas iusto p̄cio: tm̄
 oibz h̄incinde b̄n̄ p̄fatis cōiter min⁹ dānū talibz
 paup̄ibz pueniet taliter res v̄dere q̄ vsurario p̄
 gnozi dare: vt p̄z ex sup̄ dicitis. z patebit etiā ex
 dicēdis in seq̄nti tractatu. Itē vtilitatē h̄ac par
 ticipāt diuites z q̄cūq̄ emerēs q̄ p̄ cōmodo suo
 seu p̄ reuēdēdo emerēt res illas venales. z pos
 sent lucrose exercere artē suā. Itē participāt ho
 mines mediocres z cōes a p̄mis improzibz pro
 loco z tpe reemētes dū inuenire cito p̄nt qd̄ q̄rūt.
 z p̄similr̄ p̄ meliori foro inuenire debēt. Secda
 vtilitas est tēporal siue ciuilis p̄ triplicē p̄lerua
 tionē: Prima: qz ciuiū z incolaz suba remanet

Primi tractatus Pars. III.

inter eos. At terra si in manibus iudeorum siue alio
rum publicorum usurariorum prescribunt pignora. Nam
illa iam prescripta transmitti solent ad alios partes ubi
cari vendant. Secunda: quod preseruant denarium. Siue
enim res ille vendant: siue emanant: semper denarium re
manent in se ipsos ciues et incolas. nec oēs in vno
inaperibili et insatiabili sacco includunt. Tercia
est preseruatō ciuitatis atque terrarum. Tū quod ex pre
dictis preseruatōibus melius habet vni iminentibus pi
culis ac guerris et pressuris ciuitas siue terra pos
sit obuiare. Tū quod cessante fenore et ex pulsio ta
libus feneratoribus: populi tādure flagellatur a deo
Nam blasphemant deo fauendo usuris. et maledicti
tur ab eo oēs fauētes et preseruentes mal. xj. q. iij.
c. Qui preseruit. et xxij. q. iij. c. q. aliorum. et xxij. q. v
c. Qui vicis. et sic eis flagella imittit. Ipe enim ait
ps. lxxvij. Visitabo in ira iniquitates eorum: et in
verberibus peccata eorum. Sepe aut iusto suo iudicio im
pescrutabili pro peccato vni de populo flagellat deo totum
populum: sicut patet Josue. vij. vbi solus Achaz siue
Achob: cuius de anathemate hiericho terra prece
ptum domini. et tū plaga dei venit super omnem multitudi
nem populi israel. De quo flagello etiam habet in ca. sed et
illud. xlv. dist. et in ca. si eadē. xxij. q. iij. Cōseruat
etiam ciuitas siue terra ex hoc quod vbi non sunt usura
rij manifesti et iudei fenerantes: christiani primis
suis industrijs subueniunt et prouident. et multe pec
cunie exercent in se ipsos christianos qui apud iudeos
mortue et sepulte tenebantur. nec christiani ita faciliter
sua dissipant sicut faciunt cum habent copiam iudei fe
neratis siue alterius publici usurarij. Tercia prin
cipalis utilitas ex hoc prouenit est spiritualis. quod ex iu
deorum et aliorum usurariorum expulsione: atque Mōtis
pietatis erectioe et ampliatione sequitur peccatorum di
minutio ex cessatioe usurarum: fraterna dilectio ex
subuentione primorum: et diuina ac humana benedictio
etiam ex inhibitiōe peccatorum operum. quod sicut quod abscondite
frumenta maledicet in populo: ut dicit Proverb. xj.
Ita econtrario est de faciēte opa pietatis: iuxta il
lud Job. xxxj. Benedicet tibi latera eius. Et Pro

uer. xxij. scriptum est. Qui prouidet est ad misericordiam be
nedicet. Cuius cuiuslibet tali potest attribui et applicari
illud quod dicit Deuter. xxvij. s. Benedictus eris in ciui
tate: benedictus in agro: benedictus fructus ueneris tui:
et fructus terre tue: fructus quoque iumentorum tuorum: et gre
ges armentorum tuorum: et caule ouium tuarum. Benedi
cta horrea tua: et benedicta reliqua tua. Benedictus
eris ingrediens et egrediens: Dabit dominus inimicos
tuos qui presurgent aduersum te corruentes in conspe
ctu tuo. Per vnam viam veniet terra tua: et per septem tra
giet a facie tua. Emittet dominus benedictionem super cel
laria tua: et super omnia opera manuum tuarum. Benedicet
quoque tibi in terra. Suscitabit te dominus sibi in populum
suum. videbit quoque oēs terras populi quod nomen domini
inuocatum sit super te: et timebit te. Abundare te fa
ciet dominus omnibus bonis: fructu ueteri tui: et fru
ctu iumentorum tuorum: et fructu terre tue. Aperiet quoque
thesaurum suum optimum celum ut tribuat pluuiam ter
re in tempore suo. Constituet quoque te dominus in caput et non in
caudam. et eris semper super et non subter. Hec tibi. Et
Leuit. xxxvj. etiam dicit deus. Dabo vobis pluuiam tem
poribus suis: et terra gignet germen suum: et pomis
arbores replebunt. Apprehendet messium trituram
vindemiam: et vindemia occupabit sementem. Et co
medetis panem vestrum in saturitate: et absque pauore
habitatis in terra vestra. Dabo pacem in finibus
vestris. Dormietis et non erit qui exterreat. Auferam
malas bestias: et gladium non transibit terminos ves
tros. Persequimini inimicos vestros et corruet cor
ra vobis. Persequuntur quoque de vestris centum alie
nos: et centum de vobis decem milia. Cadent inimici
vestri gladio in conspectu vestro. Respiciam vos et
crescere faciam. Multiplicabimini: et firmabo pa
ctum meum vobiscum. Comedetis vetustissima veter
rum: et vetera nouis superuenientibus pericietis. Ponam
tabernaculum meum in medio vestri: et ambulabo
inter vos: et ero deus vester: vosque eritis populus
meus. Hec tibi. Quorum benedictorum numero faciam
nos aggregari ipse deus noster: qui est benedictus in se
cula seculorum Amen.